

Opinnäytetyö YAMK

Turun ammattikorkeakoulu, Master School, Terveystieteiden edistäminen

2023

Kaisa Neitola

Päihteetön oppilaitosympäristö

– Mallinnus ja tarkastuslista työkaluksi Turun ammatti-instituutin henkilöstölle

Opinnäytetyö (YAMK) | tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala, terveyden edistäminen

2023 | 88 sivua + 29 liitesivua

Kaisa Neitola

Päihteetön oppilaitosympäristö

- Mallinnus ja tarkastuslista työkaluksi Turun ammatti-instituutin henkilöstölle

Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoilla on tutkimusten mukaan runsaasti päihteiden käyttöä verrattuna muihin toisen asteen oppilaitoksiin. Tämä aiheuttaa terveys- ja hyvinvointieroja polarisaatiota, jonka katkaisemiseksi on kehitettävä ratkaisuja. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Turun ammattikorkeakoulun ANKKURI-hanke. Opinnäytetyön tarkoituksena oli edistää Turun ammatti-instituutin (TAI) opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia tukemalla päihteiden käytön ennalta ehkäisyä ja varhaista puuttumista oppilaitoksessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, millaista tukea opiskelijat kokevat tarvitsevänsä päihteettömyyden edistämiseksi sekä miten oppilaitosympäristön ja sen henkilökunnan toimintaa tulisi nuorten mielestä kehittää tukemaan oppilaitoksen päihteettömyyttä. Tuloksia hyödyntäen oli kehitettävä oppilaitokselle malli opiskelijoiden päihteettömyyden tukemiseen ja edistämiseen.

Projekti toteutettiin laadullisen tutkimuksen menetelmin fokusryhmähaastatteluina. Haastatteluun osallistui 20 TAI:n opiskelijaa. Tulokset osoittivat, että oppilaitosympäristöllä on merkittävä vaikutus nuorten hyvinvoinnille ja he tarvitsevat oppilaitoksen tukea päihteettömyyden edistämiseksi. Tuloksissa nousi esiin nuorten tarve monipuuliseen tietoon päihteistä ja niiden haitoista. Päihteiden käyttöön puuttuminen oppilaitoksessa tulisi olla johdonmukaista ja selkeää. Oppilaitosympäristön viihtyvyyden ja toiminnallisuuden lisäämisellä voisi olla nuorten mielestä päihteiden käyttöä vähentävä vaikutus taukojen viihtyvyyden lisääntymisen ja vaihtoehtoisen tekemisen myötä. Myös vanhempien, ystävien ja ulkopuolisten toimijoiden tuki koettiin merkitykselliseksi.

Tutkimustulosten pohjalta luotiin päihteettömän oppilaitoksen mallinnus ja tarkastuslista hyödyntäen yhteistyötä TAI:n opiskelijahyvinvoinnin ohjausryhmän kanssa. Tuotoksen avulla voidaan kehittää oppilaitosympäristön päihteettömyyttä tarkastelemalla oppilaitoksen toimivia ratkaisuja ja kehittämiskohtia. Tuotos luovutettiin opiskelijahyvinvoinnin ohjausryhmien käyttöön. Tuotos on rakennettu niin, että sen sisältö on hyödynnettävissä myös muissa ammatillisissa oppilaitoksissa.

Asiasanat:

Terveyden edistäminen, nuoret, päihteet, osallisuus, ammatillinen oppilaitos

Master'S Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Master of Health Care, Health Promotion

2023 | 88 pages + 29 pages in appendices

Kaisa Neitola

The intoxicant-free Turku vocational institute

- Modelling and checklist as a tool for the personnel

The research shows that students in the vocational institutions still have a high level of substance abuse compared to the other secondary schools. This leads to polarization of health and well-being differences, and the solutions need to be developed to break this gap. This development project was commissioned by the ANKKURI-project of Turku University of Applied Sciences. The purpose of the thesis was to promote the health and well-being of students at the Turku Vocational Institute (TAI) by supporting prevention of intoxicant using and early intervention. The aim of the thesis was to study what kind of support students need in preventing intoxicant abuse and how the activities of the educational environment should be developed to prevent the intoxication of the school. Using the results, the aim was to develop a model for the educational institution to prevent the intoxication of students.

The development project was carried out through qualitative research methods as focus group interviews. The interview was attended by 20 students from the TAI. The results highlighted the need for young people to be informed about the effects of intoxicants. The rules of substance abuse in an educational institution should be consistent and clear. An educational institution to increase the comfort and functionality of the environment could have an impact on reducing the use of substance abuse. Students also highlighted the relevance of support from parents, friends, and outside actors to the intoxication of the school.

Based on the results of the research, the modeling and checklist of the intoxicant-free educational environment were created using cooperation with the student welfare steering group of the TAI. Modelling and checklist can be used to develop the intoxication of the educational environment by looking at the educational institution's functional solutions and development points. The output was handed over to student welfare steering groups. The output has been built in such a way that its content can also be used in other vocational institutions.

Keywords:

Health promotion, youth, intoxicants, inclusion, vocational institute

Sisältö

Käytetyt lyhenteet ja sanastot	7
1 Johdanto	8
2 Kehittämiprojektin tarkoitus, tavoite ja tutkimusongelmat	11
2.1 Kehittämiprojektin toimeksiantaja	11
2.2 Kehittämiprojektin toimintaympäristö	12
2.3 Tiedonhaku	13
3 Teoreettinen viitekehys	14
3.1 Ammattiin opiskelevien nuorten päihteiden käyttö	14
3.1.1 Nikotiinituotteet	15
3.1.2 Alkoholi ja huumeaineet	17
3.1.3 Päihteettömyyttä tukevia tekijöitä nuoren elämässä	19
3.2 Terveyden edistäminen ammatillisessa oppilaitoksessa	20
3.2.1 Päihteiden käytön ehkäisy ammatillisessa oppilaitoksessa	22
3.2.2 Nuorten osallisuus oppilaitoksen terveyden edistämässä	24
3.2.3 Hyvinvoinnin- ja terveyden edistäminen Turun ammatti-instituutissa	26
4 Kehittämiprojektin tutkimuksellinen osio	28
4.1 Kehittämiprojektin eteneminen ja aikataulu	28
4.2 Menetelmä ja aineiston keruu	29
4.3 Tutkimuksen toteutus	30
4.4 Aineiston analyysi	34
5 Tutkimushaastatteluiden tulokset	37
5.1 Oppilaitoksen tuki nuorten päihteettömyyden edistämässä	37
5.1.1 Nuoret tarvitsevat päihteisiin liittyvää tietoa	37
5.1.2 Päihteiden käyttöön puuttuminen ja nuorta tukeva oppilaitoksen aikuisen kohtaaminen tärkeää	39
5.1.3 Oppilaitosympäristön viihtyvyys, toiminnallisuus ja informatiivisuus tukevat nuorten mielestä päihteettömyyttä	41

5.1.4 Ystävien ja muiden opiskelijoiden tuki koetaan merkitykselliseksi	43
5.1.5 Oppilaitosympäristön ulkopuolinen tuki oppilaitoksen päihteettömyydessä	46
5.1.6 Vanhempien tuki päihteettömyyden edistämässä	47
5.2 Nuorten näkemyksiä oppilaitoksen ympäristön ja toiminnan kehittämiseen oppilaitoksen päihteettömyydessä	49
5.2.1 Oppilaitoksen henkilöstöltä nuoret toivovat enemmän informaatiota ja tukea	49
5.2.2 Päihteiden käyttöön toivotaan puuttumista useammin	51
5.2.3 Vanhempien huomioiminen oppilaitoksen päihteettömyydessä	53
5.2.4 Oppilaitosympäristön viihtyvyyden ja toiminnallisuuden lisääminen	55
5.2.5 Päihteiden käytön näkyvyyden vähentäminen	57
5.3 Opiskelijoiden näkemykset nuorten osallisuudesta oppilaitoksen päihteettömyyden edistämässä	58
5.4 Keskeiset tutkimustulokset	60
6 Kehittämiprojektin tuotos	63
7 Pohdinta	68
7.1 Tutkimustulosten johtopäätökset ja tarkastelu suhteessa aiempiin tutkimuksiin	68
7.2 Kehittämiprojektin eettisyys ja luotettavuus	70
7.3 Kehittämiprojektin arviointi	73
7.4 Jatkokehittämisehdotukset ja -tutkimustarpeet	79
Lähteet	81

Liitteet

Liite 1. Kirjallisuushaku.

Liite 2. Haastattelun saateviesti.

Liite 3. Tutkimushaastattelun suostumuslomake.

Liite 4. Tietosuojailmoitus.

Liite 5. Fokushaastattelun runko.

Liite 6. Analyysikartta.

Liite 7. Päähteettömän oppilaitoksen mallinnus ja tarkastuslista.

Kuviot

Kuvio 1. Tiedonhaun kuvaus.	13
Kuvio 2. Kehittämisprojektin aikataulu ja eteneminen.	29
Kuvio 3. Kahoot alustuksen kysymykset.	33
Kuvio 4. Esimerkki yhden alaluokan muodostumisesta.	36
Kuvio 5. Päähteettömän oppilaitoksen mallinnuksen teemat	67
Kuvio 6. Kehittämisprojektin SWOT-analyysi	77
Kuvio 7. Wepropol-palaute tutkimushaastatteluista	78

KÄYTETYT LYHENTEET JA SANASTOT

STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
TAI	Turun ammatti-instituutti
THL	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
WHO	World Health Organization

1 Johdanto

Nuorten raittius on lisääntynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana. Lukiolaisten ja ammattioppilaitoksessa opiskelevien välillä erot tupakoinnissa, ja päihteiden käytössä ovat kuitenkin edelleen huomattavia siten, että ammattioppilaitoksen opiskelijat käyttävät päihteitä enemmän (Haravuori & Raitasalo 2017; Kosola ym. 2018, Kouluterveyskysely 2021.) Ammattiin opiskelevilla nuorilla on selvästi suurempi riski tupakointiin ja alkoholin riskikäyttöön, kuin lukiolaisilla nuorilla. Päihteiden käytön polarisoituminen lisää hyvinvointi- ja terveyseroja väestön keskuudessa. (Ruokolainen & Mäki 2015, 56; Kosola ym. 2018.) Tämän vuoksi terveyden- ja hyvinvoinnin edistämisen toimia tulee kohdistaan toisen asteen opiskelijoiden päihteettömyyden tukemiseen.

Opiskeluympäristöllä on merkittävä vaikutus nuoren hyvinvoinnille ja terveydelle (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 7; Suvanto ym. 2020). Opiskelijoiden hyvinvoinnille, terveille kehitykselle sekä oppimiskyvylle on välttämätöntä terveellinen ja turvallinen opiskeluympäristö sekä hyvinvoiva opiskeluyhteisö (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 7). Mielenterveys- ja päihdehäiriöt aiheuttavat suurimman osan opiskelijoiden terveyshaitoista. Muun muassa oppilaitoksen arjessa nuoren huomioimattomuus ja turvallisuuden puute voivat heikentää nuoren terveyskäyttäytymistä. (Suvanto ym. 2020.) Oppilaitoksella tulee olla osana oppilaitoksen opiskeluhuoltosuunnitelmaa toimintamalli tai päihteettömyyssuunnitelma päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi sekä opiskelijan ohjaamiseksi tarvitsemansa tuen piiriin. (Lainio-Peltola ym. 2020, 9.)

Osallisuus on tärkeää erityisesti mielenterveydelle, koska nuori voi henkisesti paremmin ja voi vaikuttaa omaan hyvinvointiinsa, kun hän kokee olevansa merkityksellinen niissä arjen ympäristöissä, joissa hän toimii. Nuoren kokemukset siitä, että hän ei kuulu yhteisöön tai on sen jäsenenä passiivinen, voivat helpommin johtaa epäterveellisiin elämäntapoihin. (Mikkonen & Tynkkynen 2010, 41.)

Nuorten osallisuus oppilaitoksen toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin on tutkimuksen mukaan vähentynyt. Oppilaitoksen tupakoimattomuuden ja päihteettömyyden edistämiseksi nuoret olivat osallisena 64 % oppilaitoksista vuonna 2020, kun kaksi vuotta aiemmin luku oli 72 %. Opiskelijoiden mukaan ottaminen ja näkemysten huomioiminen oppilaitoksen hyvinvoinnin suunnittelussa on ensiarvoisen tärkeää, jotta nuoret myös hyötyvät suunnitelmista. (Wiss ym. 2020, 6.)

Teoriaperustaa kootessa nuoria osallistavia tutkimuksia päihteettömyyden edistämiseksi oppilaitoksissa löytyi heikosti. Oppilaitosten päihteettömyyssuunnitelmiin tutustuessa ne olivat usein koottu oppilashuollon henkilöstön toimesta eikä nuorten näkökulma ollut niissä vahvasti läsnä. Nuorten osallisuutta oppilaitoksen terveyden edistämiseen voidaan lisätä luomalla rakenteita, jotka mahdollistavat aidon kuulluksi tulemisen ja vaikuttamisen. Opiskelijat voivat esimerkiksi määritellä itse omia tarpeitaan ja ryhtyä toimenpiteisiin niiden tyydyttämiseksi. (Mikkonen & Tynkkynen 2010, 23.) Tämä opinnäytetyön tarkoitus oli saada nuorten ääni ja tarpeet kuuluviin oppilaitoksen päihteettömyyden edistämiseksi. Tämän pohjalta oli perusteltua tutkia; millaista tukea nuoret kokevat tarvitsevansa päihteettömyyden edistämiseksi ja miten oppilaitoksen toimintaa tulisi nuorten mielestä kehittää tukemaan entistä paremmin nuoria päihteettömyyteen. Tutkimuksen pohjalta kehitettiin päihteettömän oppilaitoksen mallinnus ja tarkastuslista TAI:n henkilöstön ja opiskelijoiden käyttöön, jossa näkyy nuorten tarpeet ja toiveet. Tuotoksen tarkoitus on siten palvella entistä paremmin erityisesti nuoria oppilaitoksen henkilökunnan ohella.

Tämä kehittämisprojekti toimi ANKKURI-hankeen osaprojektina. ANKKURI-hankeen tarve on lähtenyt ammatillisten opiskelijoiden runsaammasta päihteiden käytöstä ja heikommaksi kokemastaan terveydentilasta muihin toisen asteen opiskelijoihin verrattuna. Tähän haasteeseen on vastattu kehittämällä ANKKURI-hankkeessa erilaisia menetelmiä ja toimintatapoja nuorten nikotiinituotteiden käytön ennaltaehkäisyyn ja puuttumisen tueksi. Nämä tuotokset on koottu ANKKURI-hankeen sivustolle kaikkien saataville. Lisäksi

tarkoitus oli kehittää oppilaitoksen johtamis- ja yhteistyökäytänteitä. Kehittämisprojektin kohderyhmänä toimi Turun ammatti-instituutin opiskelijat, jotka olivat iältään 15–23-vuotiaita. Tämä oli yhteneväinen linja ANKKURI-hankkeen kanssa. Tässä opinnäytetyössä päihteettömyyden ennaltaehkäisyyn ja tukeen otettiin mukaan nikotiinituotteiden ja alkoholin lisäksi huumausaineet ANKKURI-hankkeen linjasta poiketen, koska toimintaympäristöstä esitettiin toivetta ottaa myös huumausaineet huomioon, koska ne näkyvät oppilaitoksen arjessa muiden päihteiden ohella ja ovat kasvava haaste oppilaitoksessa. (Alanko ym. 2019.)

1 Kehittämiprojektin tarkoitus, tavoite ja tutkimusongelmat

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli edistää Turun ammatti-instituutin opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia tukemalla päihteiden käytön ennaltaehkäisyä ja varhaista puuttumista oppilaitoksessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, millaista tukea Turun ammatti-instituutin opiskelijat kokevat tarvitsevansa päihteettömyyden edistämisessä. Lisäksi tavoitteena oli tutkia, miten Turun ammatti-instituutin oppilaitosympäristön ja sen henkilökunnan toimintaa tulisi kehittää nuorten mielestä tukemaan päihteettömyyden edistämistä oppilaitoksessa. Teoreettisen tietoperustan ja tutkimushaastatteluiden tuloksiin perustuen laadittiin tuotoksena päihteettömän oppilaitoksen mallinnus ja tarkastuslista Turun ammatti-instituutin opiskelijahuollon käyttöön. Tarkoituksena oli osallistaa ja saada nuoret mukaan vaikuttamaan oppilaitoksen päihteettömyystyöhön.

Opinnäytetyötä ohjaavat tutkimusongelmat ovat:

1. Millaista tukea nuoret kokevat tarvitsevansa oppilaitoksen päihteettömyyden edistämisessä?
2. Miten oppilaitoksen ja sen henkilöstön toimintaa tulisi kehittää nuorten mielestä tukemaan päihteettömyyden edistämistä oppilaitoksessa?

1.1 Kehittämiprojektin toimeksiantaja

Kehittämiprojekti oli osa kolmevuotista ANKKURI-hanketta. ANKKURI-hanke oli Turun ammattikorkeakoulun hallinnoima ja sosiaali- ja terveysministeriön rahoittama hanke vuosille 2020–2022. Hankkeella tavoiteltiin ammattikoulua käyvien nuorten nikotiiniuotteiden käytön ennaltaehkäisyn ja lopettamisen tukemista sekä oppilaitoksen johtamis- ja yhteistyökäytänteiden juurruttamista. ANKKURI-hankeen tarpeellisuus nousi ammatillisten opiskelijoiden runsaammasta päihteiden käytöstä ja heikommaksi kokemastaan

terveydentilasta muihin toisen asteen opiskelijoihin verrattuna. (Alanko ym. 2019, ANKKURI-hanke 2021.)

Tämän kehittämistyön päävastuullisena toimi projektipäällikkö. Kehittämiprojektiin liittyvään ohjausryhmään kuului Turun ammattikorkeakoulun tutoropettaja, ANKKURI-hankkeen projektipäällikkö sekä muut ANKKURI-hankkeeseen opinnäytetyötä tehneet opiskelija ja heidän tutoropettajansa. Ohjausryhmän tarkoituksena oli tukea, valvoa ja ohjata projektijohtamista. Lisäksi ohjausryhmä hyväksyi projektisuunnitelman ja lopputuotoksen. Ohjausryhmä seurasi projektin toteutusta säännöllisissä Microsoft Teamsin välityksellä tapahtuvissa etätapaamisissa. (Mäntyneva 2016, 20.)

Projektipäällikön tehtäviin kuului vastuu projektin suunnittelusta, toimeenpanosta ja suunnitelmallisesta etenemisestä. Projektipäällikkö otti kokonaisvastuun projektista ja raportoi ohjausryhmälle koko projektin ajan. (Pelin 2020, 56.) Tässä opinnäytetyössä projektipäällikkö toimi yksin vastuullisena työstä ohjausryhmän tuella. Tiedottajana projektipäällikkö toimi sekä ohjausryhmän sisällä, että ulospäin. Hän raportoi ohjausryhmälle tärkeät projektia koskevat asiat ja välitti tietoa projektista eteenpäin sidosryhmille ja muille mahdollisille tahoille. (Mäntyneva 2016, 32.)

1.2 Kehittämiprojektin toimintaympäristö

Kehittämiprojektin toimintaympäristönä toimii Turun ammatti-instituutti (TAI), joka on Varsinais-Suomessa toimiva toisen asteen ammatillinen oppilaitos. Vuosittain Turun ammatti-instituutissa opiskelee yli 10 000 opiskelijaa 28 perustutkinnossa ja 49 ammatti- ja erikoisammattitutkinnossa. Työntekijöitä oppilaitoksessa on noin 570 seitsemässä eri koulutalossa ympäri Turku. Turun ammatti-instituutin opiskelijoista 73 prosenttia on jatko-opinnoissa tai työelämässä vuosi valmistumisensa jälkeen. (TAI 2020.)

1.3 Tiedonhaku

Tiedonhaku toteutettiin Medic ja Cinahl Complete tietokannoista. Hakua rajattiin vertaisarvioituihin kokoteksteihin sekä kymmenen vuoden sisään tehtyihin tutkimuksiin. Cinahl Completen hauissa tietokantamäärä oli aluksi niin suuri, että sitä rajattiin koskemaan 13–18-vuotiaita nuoria. Hakutuloksia saatiin 1769. Näistä otsikkotasolla luettiin 234 ja tiivistelmätasolla 98. Julkaisuista kahdeksan otettiin käyttöön tämän opinnäytetyön tietoperustaan. Lisäksi täydennyshakuja tehtiin valtakunnallisesta Finna-tietokannasta ja yliopistojen sähköisistä tietokannoista sekä Googlesta vapaalla sanahaululla. Googlehakujen tuloksissa oltiin erityisen lähdekritiisiä epäluotettavien lähteiden poissulkemiseksi. Tutkimusten lähdeluetteloista löytyi lisäksi hyviä läheteitä työhön. Tiedonhaku on kuvattu kuviossa 1. Tarkempi tietokantakohtainen tiedonhaku sekä sanahaut ja valikoidut tutkimukset on kuvattu liitteessä 1.

Kuvio 1. Tiedonhaun kuvaus.

2 Teoreettinen viitekehys

2.1 Ammattiin opiskelevien nuorten päihteiden käyttö

Päihteillä tarkoitetaan psyykkisiin toimintoihin vaikuttavia aineita, joita käytetään ilman hoidollista tavoitetta. Yleisimpiä päihteitä ovat tupakkatuotteet, alkoholi ja huumaisaineet sekä päihtymystarkoitukseen käytetyt lääkkeet. (Nuortennetti 2022, Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet 2020.)

Opiskelijat käyttävät päihteitä yleensä kokeiluhalun ja hauskanpidon vuoksi. Mitä nuorempana päihteiden käyttö on aloitettu, sitä herkemmin se voi johtaa päihteiden ongelmakäyttöön. Ylisukupolvisuus vaikuttaa usein nuoren päihteiden riskikäyttöön. Nuoren päihdehäiriöihin voivat vaikuttaa esimerkiksi vanhempien heikko sosioekonominen asema sekä päihde- ja mielenterveysongelmat. Osalla opiskelijoista päihteiden käyttöön voi liittyä masennuksen tai ahdistuneisuuden oireita. Nämä oireet voivat olla joko päihteiden käytön syytä tai seurausta. (Kunttu ym. 2021, 18; Kosola ym. 2018.)

Ammattiin opiskelevien nuorten raittius Suomessa on lisääntynyt vuodesta 2008 (14,7 %) vuoteen 2021 (34 %) (Kouluterveyskysely 2021). Tutkimusten mukaan tupakointi ja alkoholin käyttö kuitenkin kasaantuvat osalle nuorista.

Humalahakuista juomista on enemmän nuorilla, joilla on masennusoireita tai joiden vanhemmilla on matalampi koulutustaso tai työttömyyttä. Lukiolaisten ja ammattioppilaitoksessa opiskelevien välillä erot tupakoinnissa ja päihteiden käytössä ovat huomattavia. (Haravuori & Raitasalo 2017; Kosola ym. 2018)

Ammattiin opiskelevilla nuorilla on selvästi suurempi riski tupakointiin ja alkoholin riskikäyttöön, kuin lukiolaisilla nuorilla. Päihteiden käytön polarisoituminen lisää hyvinvointi- ja terveyseroja väestön keskuudessa. (Ruokolainen & Mäki 2015, 56; Kosola ym. 2018.) Päihteiden käytöstä aiheutuvat välittömät kustannuksen koko yhteiskunnan tasolla ovat yli kaksi miljardia euroa (STM 2015, 9).

Kosola ym. (2018) jakavat artikkelissaan päihteiden ongelmakäytön nuorilla kahteen ryhmään. Ensimmäisillä ongelmat liittyvät humalajuomiseen ja mahdollisiin huumeekokeiluihin, toisilla taas käyttö on osa laajempaa psykososiaalista haastetta, joka on usein alkanut jo varhaislapsuudessa. Nämä erilaiset ryhmät tarvitsevat myös erilaista tukea terveyden- ja hyvinvoinnin edistämiseksi sekä haittojen pienentämiseksi.

Nuorten kokema aikuisilta saatu tuki näyttää tutkimusten mukaan suojaavan alkoholin vaikutuksen alaiselta riskikäyttäytymiseltä sekä alkoholin riskikäytöltä (Samposalo 2013, 57, Kosola ym. 2018). Muita suojaavia tekijöitä ovat harrastuksen, kaveripiiri, mielenterveys ja koulumenestys. (Kosola ym. 2018, Minkkinen ym. 2019, 48.) Toisaalta nämä tekijät ovat myös päihteiden käytölle altistavia tekijöitä. Esimerkiksi päihdemyönteinen kaveripiiri, harrastuksen puuttuminen, heikko koulumenestys ja mielenterveyden haasteet altistavat päihteiden käytölle (Kosola ym. 2018). Saaren (2018, 58) väitöstutkimuksessa todetaan, että nuoren heikko itsetunto ja tupakoiva kaveripiiri altistavat nuoren herkemmin tupakoinnille. Erityisesti naisilla tupakoiva kaveripiiri lisäsi myös riskiä aikuisiän tupakointiin. Ystävien merkitys tupakoinnin aloitukseen on tutkimuksen mukaan suurempi, kuin perheenjäsenten tupakoinnin vaikutus. Ystävien ja yhteisön tuki tupakoimattomuuteen ja päihteettömyyteen näyttäyty tutkimusten valossa merkitykselliseltä nuorten päihteettömyyden edistämässä.

2.1.1 Nikotiinituotteet

Tässä opinnäytetyössä käsitellään yleisimmin käytettyjä nikotiinituotteita; tupakkaa, nuuskaa ja sähkötupakkaa (Kouluterveyskysely 2021). Terveys 2015-ohjelmassa asetettiin tavoitteeksi vähentää päivittäin tupakoivien nuorten osuutta Suomessa alle 15 prosenttiin (STM 2001, 3). Tämä tavoite on saavutettu, sillä nykyään päivittäin tupakoi kuusi prosenttia 14–20-vuotiaista (Tupakkatilasto 2022). Tupakoivien osuus on kuitenkin huomattavasti suurempi ammattiin opiskelevilla (Kouluterveyskysely 2021). Jatkossa tupakointia koskevan lainsäädännön tavoitteena on Savuton Suomi 2030 (Savuton Suomi 2030).

Nuuskan myynti, luovuttaminen ja välittäminen on EU-maissa kielletty lukuun ottamatta Ruotsia. Muiden tupakkatuotteiden hallussapito, myynti, välittäminen ja luovuttaminen on kielletty alle 18-vuotiailta. (Tupakkalaki 549/2016.)

Kouluterveyskyselyn (2021) mukaan ammatillisen oppilaitoksen nuorista 67,2 % on käyttänyt jotakin tupakkatuotetta vähintään kerran elämässä. Vastaava luku lukiolaisilla on 43,2 %. Päivittäinen nikotiinituotteiden käyttö on vähentynyt nuorten keskuudessa viimeisen kahden vuoden aikana. Vuonna 2019 nikotiinituotteita käytti päivittäin 30,1 % ammattiopiston opiskelijoista ja vuonna 2021 vastaava luku oli 26,3 %. Lukiolaisilla päivittäin nikotiinituotteiden käyttö on huomattavasti vähäisempää (4,7 %).

Päivittäinen tupakointi on vähentynyt nuorten keskuudessa 2000-luvulla, mutta nuuskan käyttö on lisääntynyt voimakkaasti viimeisessä kymmenessä vuodessa. Suomen ammattioppilaitoksen nuorista nuuskaa käytti päivittäin 12,1 % ja tupakkaa 17,5 % vuonna 2021. Vuonna 2010–2011 nuuskaa käytti vain 3,1 % ammattioppilaitoksen nuorista. Pojilla päivittäinen nuuskan käyttö oli huomattavasti suurempaa (16 %), kuin tytöillä (6,8 %) vuonna 2021. Ammattioppilaitoksessa opiskelevat tytöt sen sijaan tupakoivat päivittäin enemmän (18,5 %), kuin pojat (16,8 %) vuonna 2021. Positiivista on, että nuuskan käyttö ja tupakointi näyttäisivät hieman vähentyneen vuodesta 2019. (Kouluterveyskysely 2021.)

Nuuskan käyttäjille kehitty usein voimakkaampi nikotiiniriippuvuus, kuin tupakoitsijoille, koska nuuska sisältää nikotiinia enemmän (Nuuska 2021). Nuuskan käyttö liittyy vahvasti myös joukkueurheiluun ja aikuisten esimerkillä on siellä suuri merkitys (Hausen 2020). Nuuskalla on nuorten keskuudessa myös terveellisempi leima, kuin tupakalla. Jopa opiskeluterveydenhuollon ammattilaiset arvioivat tupakan haitallisemmaksi, kuin nuuskan (Liimakka ym. 2015). Vaikka nuuskan käyttö on Suomessa kielletty, pitävät laittomat markkinat huolen, että sitä on saatavilla. Lain valvontaan tulisikin kiinnittää enemmän huomiota (Hausen 2020).

Sähkösavukkeet ovat hieman uudempi nikotiinituote, kuin tupakka ja nuuska. Niiden käyttö on vähäistä verrattuna tupakkaan ja nuuskaan. Päivittäistä käyttöä

oli 3,3 % ammattiopiston opiskelijoista vuonna 2021 (Kouluterveyskysely 2021). Sähkösavukkeilla hengitetään höyrystynyttä nestettä, joka sisältää usein nikotiinia. Käyttö painottuu nuoriin. Moni sähkösavukkeen aloittanut nuori pyrkii eroon tupakoinnista, mutta nykytiedon mukaan niistä ei ole ollut merkittävästi apua vieroitukseen. Sähkösavukkeiden käyttäjät myös tupakoivat usein samaan aikaan, jolloin nikotiiniriippuvuus on yleensä voimakkaampi. Nuorten tiedetään aloittavan nikotiinituotteet helpoiten sähkösavukkeiden avulla.

Sähkösavukkeisiin tulisikin asennoitua yhtä kriittisesti, kuin muihin nikotiinituotteisiin. (Harju ym. 2020.)

Tupakoivilla suomalaisnuorilla on enemmän haasteita sitoutua koulutyöhön, kuin tupakoimattomilla nuorilla. Tutkimuksen mukaan myös heikko koulumenestys on yhteydessä myöhemmin aloitettuun tupakointiin. Nämä voivat johtaa terveyden- ja hyvinvoinnin eriarvoisuuteen, koska heikko koulumenestys johtaa usein heikompaan koulutustasoon. (Minkkinen ym. 2019, 48.) Myös Perelman ym. (2019, 782–783) tutkimuksessa ilmeni, että paljon tupakoivilla eurooppalaisilla nuorilla on runsaammin koulupoissaoloja. Tämä tekee oppilaitoksen roolista ratkaisevan tärkeän nuorten tupakoinnin vähentämisessä. Oppilaitostupakoinnin vähentämisellä voitaisiin vähentää lyhyen aikavälin seurauksia nuorten tupakointiin ja siten terveyteen.

Ollilan & Ruokolaisen (2019, 4) mukaan matalammin koulutetut ovat vielä kaukana nikotiiniton Suomi 2030 tavoitteesta eikä tavoitetta saavuteta ilman lisätoimia. Nikotiinittomuusinterventioita tulisi kohdentaa erityisesti matalammin koulutetuille. Nikotiinituotteiden käytön vähentämistyö on erityisen tärkeää terveyserojen kaventamisen näkökulmasta.

2.1.2 Alkoholi ja huumausaineet

Ammatillisten oppilaitoksen opiskelijoiden viikoittainen alkoholin käyttö on vähentynyt puoleen viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vuonna 2021 viikoittain alkoholia käytti 11 % ammattioppilaitoksen opiskelijoista. Pojat käyttivät alkoholia enemmän (12,7 %), kuin tytöt (8,7 %). (Kouluterveyskysely

2021.) Hanna Samposalon (2013) väitöskirjatutkimuksessa selvisi, että nuorten viikoittainen alkoholin käyttö oli yhteydessä muun muassa seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen ja laittomuuksiin. Häkkinen ym. (2022) mukaan osalla nuorista päihteiden käyttö liittyy syrjäytymiskiarteeseen, joka on yhteydessä usein opintojen keskeytymiseen ja päihteiden käyttöä tukeviin sosiaalisiin suhteisiin.

Runsaalla alkoholinkäytöllä on merkittävä vaikutus ihmisen terveydelle ja hyvinvoinnille. Se lisää sairauksien ja syöpien riskiä. Lisäksi säännöllisellä käytöllä on lisääntynyt riski mielenterveyshäiriöihin, väkivaltaan ja tapaturmiin. (Kotovirta ym. 2021, 18.) Nuoren aivot ovat vielä kypsymissivaiheessa ja herkäät alkoholin vaikutukselle. Runsaalla alkoholinkäytöllä on todettu olevan negatiivinen vaikutus aivojen kehitykseen. Impulssikontrollin heikentyminen ja päihderiippuvuuden herkempi syntyminen voivat olla todennäköisemmin yhteydessä nuorella iällä aloitettuun käyttöön. Nuorten aivojen kehityksen kannalta turvallista käyttörajaa ei ole, joten nuorten päihteiden käytön seulominen on terveydenhuollossa tärkeä tehtävä. (Heikkinen ym. 2016.)

Yleisimmin käytetyt huumeaineet Suomessa ovat tutkimuksen mukaan kannabistuotteet, amfetamiini, ekstaasi, kokaiini sekä LSD. Huumeiden käyttö on hieman yleisempää miehillä kuin naisilla. Alueellisesti pääkaupunkiseutu ja suuret kaupungit ovat voimakkaammin edustettuina huumeiden käytössä. Huumesairauksien vuoksi hoitoon hakeutuminen on lisääntynyt. (Karjalainen 2021.) Uutena huolestuttavana ilmiönä Suomessa on havaittu alle 25-vuotiaiden huumemyrkytyskuolemien lisääntyminen (Kriikku ym. 2020).

Kouluterveyskyselyn mukaan laittomia huumeita oli ainakin kerran kokeillut 17,7 % ammattioppilaitoksen opiskelijoista vuonna 2021. Kannabiksen kokeilijoita oli lähes saman verran, kuin laittomien huumeiden kokeilijoita. (Kouluterveyskysely 2021.) Amerikassa tehdyssä nuorten kannabiksen käyttöön liittyvässä tutkimuksessa todettiin, että nuoret, jotka viettävät paljon aikaa kannabista käyttävien ikätovereidensä kanssa ja nuoret, joilla esiintyy käytöshäiriöitä, käyttävät todennäköisemmin kannabista, kuin muut nuoret. Heillä kannabiksen

käyttö johtaa myös todennäköisemmin ongelmakäyttöön aikuisuudessa. (Defoe ym. 2018, 491.)

Risto Ilomäen Väitöstutkimuksen (2012, 105) mukaan koulunkäynnin vaikeudet, jotka ovat alkaneet jo alakouluiässä sekä rikkinäinen koti ovat selkeimmin yhteydessä suonensisäisten huumeiden käytön aloittamiseen nuorella iällä. Tutkimuksessa myös todettiin, että nuorilla ilmeni usein pelko- ja käytöshäiriöitä ennen alkoholi- tai huumeriippuvuutta. Huumeriippuvaisilla pojilla esiintyi erityisesti masennusoireita. Oppilaitoksissa tulisi tunnistaa varhaisessa vaiheessa riskissä olevat nuoret ja turvata heille riittävät tukitoimet.

2.1.3 Päihteettömyyttä tukevia tekijöitä nuoren elämässä

Nuoren sosiaalisten verkostojen tuella ja pysyvyydellä on merkittävä vaikutus nuoren terveydelle ja hyvinvoinnille (Kunttu ym. 2021). Lampinen (2016, 34–35) selvitti tutkimuksessaan arjen merkityksellisiä voimavaroja nuoren elämässä. Tutkimuksessa merkityksellisiksi tekijöiksi nousivat läheiset ihmissuhteet, kuten ystävät ja hyvät läheiset suhteet vanhempiin. Yhteisöissä joihin nuori kuuluu, oli merkityksellistä tulla kuulluksi, ymmärretyksi ja kohdatuksi. Opiskeluympäristö toimi nuorille tutkimuksen mukaan sosiaalisena voimavarana.

Palkitsevien sosiaalisten suhteiden on osoitettu vaikuttavan positiivisesti ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin. Ne lisäävät resilienssiä, arvon tunnetta ja motivaatiota. Ne vaikuttavat konkreettisesti ihmisen terveyteen ja terveysvalintoihin. Palkitsevat ihmissuhteet myös lisäävät herkemmin sosiaalista luottamusta, joka on yhteydessä sisäistettyyn arvostuksen tunteeseen. Heikon sosiaalisen luottamuksen on tutkittu kasautuvan alempiin sosioekonomisiin luokkiin. (Maunu ym. 2016, 196–197.)

Oppilaitosyhteisöissä pyritään tukemaan nuoria sekä sosiaalisella tuella, että sosiaalisella kontrollilla ja nämä molemmat ovat merkittävä osa nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Näistä sosiaalinen kontrolli pitää sisällään muun muassa oppilaitoksen yhdessä sovittuja sääntöjä ja niiden noudattamisen seuranta. Sosiaalisen kontrollin jakautumisella epätasaisesti on

tutkittu olevan vaikutusta erityisesti nuorten poikien hyvinvoinnille ja epäoikeudenmukaisuuden kokemukset oppilaitoksessa opettajien ja muiden nuorten osalta lisäävät nuoren pahoinvointia. (Elonen 2008, 164.) Elonen (2018, 164.) on myös tutkinut, että oppilaitokset, joissa on vähemmän masentuneisuutta, on opiskelijoita tukevampi ilmapiiri. Poikien rikekäyttäytymisen osalta oppilaitoksissa johdonmukaisella sosiaalisella kontrollilla oli merkittävä vaikutus rikekäyttäytymisen esiintymiseen. Mitä johdonmukaisempaa sosiaalinen kontrolli on, sitä vähemmän esiintyi rikekäyttäytymistä.

Simonen & Heikkilä (2018,47) tutkimuksessa nousi esiin, että osa opettajista tupakoi nuorten ohella oppilaitoksen arjessa. Esimerkin tärkeys ja aikuisten malli oppilaitoksen savuttomuustyössä on tukitoimena nuorille tärkeää eikä se tulisi vaarantaa oppilaitosten savuttomuustyötä. Tässä kysytäänkin vahvaa johtajuutta sekä henkilökunnan osallisuutta ja sitoutumista, jotka nähdään vahvistavina tekijöinä savuttomuustyölle.

Fyysisen oppimisympäristön ja taukojen roolia opiskelijoiden hyvinvoinnille ja päihteiden käytön ehkäisyssä on tutkittu vähän. Sjöblom ym. (2016, 34) tutkimuksessa todettiin, että fyysisen opiskeluympäristön tilat ja toimivuus vaikuttavat opiskelijoiden älylliseen ja emotionaaliseen toimintaan. Ne voivat estää tai edistää opiskelijoiden psykologisten perustarpeiden täyttymistä. Liikkuva-amis-hankkeessa on selvitetty järkevän tekemisen ja tuntien tauottamisen vaikutusta nuorten hyvinvoinnille. Tuloksista kävi ilmi, että mieleinen aktivoiva tekeminen kavereiden kanssa tauoilla vähensi nuorten hengailua tupakkapaikoilla. (SAKU ry. 2016, 5).

2.2 Terveiden edistäminen ammatillisessa oppilaitoksessa

Terveiden edistäminen on käsitteenä laaja. Yleensä sillä tarkoitetaan tietoista toimintaa, jonka tavoitteena on yksilön ja yhteisön paremmat mahdollisuudet vaikuttaa ja hallita omaa terveyttään ja siihen vaikuttavia elementtejä (Ståhl 2017, 971). Terveystieteissä (2010/1326, 3§) terveyden edistäminen

määritellään yksilöön, yhteisöön tai ympäristöön kohdistuvana toimintakykyä ylläpitävänä ja parantavana toimintana sekä terveyden taustatekijöihin vaikuttamisena, terveysongelmien ehkäisynä ja väestöryhmien terveyserojen kaventamisena. Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan terveyden edistäminen ulottuu terveiden elintapojen lisäksi hyvinvointiin, eikä se ole vain terveysalan vastuulla (WHO).

Opiskeluympäristöllä on merkittävä vaikutus nuoren hyvinvoinnille ja terveydelle (Hietanen & Korpilahti 2015, 7; Suvanto ym. 2020). Opiskelijoiden hyvinvoinnille, terveelle kehitykselle sekä oppimiskyvylle on välttämätöntä terveellinen ja turvallinen opiskeluympäristö sekä hyvinvoiva opiskeluyhteisö (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 7). Mielensterveys- ja päihdehäiriöt aiheuttavat suurimman osan nuorten terveyshaitoista ja opiskelijat arvioivat tarvitsevansa eniten ohjausta terveydenhuollon ammattihenkilöiltä mielensterveydellisiin kysymyksiin. Huonot välit oppilaitoksen henkilökuntaan, nuoren huomioimattomuus ja turvallisuuden puute voivat heikentää nuoren terveyskäyttäytymistä. (Suvanto ym. 2020.)

Nuoren hyvinvoinnin kasautuneet haasteet yhdistyvät usein huono-osaisuuteen, johon liittyvät terveys, sosioekonominen asema, riskikäyttäytyminen ja sosiaaliset suhteet (Berg 2017, 6). Avaintekijä huono-osaisuuden ehkäisytyölle on Bergin (2017,7) tutkimuksen mukaan perhesuhteiden parantaminen, koulutuspolkujen tukeminen sekä haitallisen alkoholinkäytön ehkäisy.

Ammattiin opiskelevien nuorten mielestä hyvä elämä koostuu hyvistä sosiaalisista suhteista sekä ennakoitavasta, säännöllisestä ja turvallista arjesta, jossa perustarpeet on tyydytetty. Sosiaalisten suhteiden tärkeydellä ja sujuvalla arjella on merkitystä erityisesti alempien sosioekonomisten ryhmien elämässä, kun taas yksilöllisyyttä korostetaan ylemmässä sosioekonomisessa väestössä (Maunu 2018, 17.) Tämän vuoksi ammattiin opiskelevien terveyden ja hyvinvoinnin lisäämisessä arjen taitojen, yhteisöjen sekä vuorovaikutustaitojen vahvistamisesta voisi olla enemmän hyötyä (Maunu 2018, 18).

2.2.1 Päihteiden käytön ehkäisy ammatillisessa oppilaitoksessa

Laki ehkäisevästä päihdetyöstä (523/2015, 2§) määrittää ehkäisevän päihdetyön toimintana, joka pyrkii vähentämään päihteiden käyttöä sekä siitä johtuvia sosiaalisia, yhteiskunnallisia ja terveydellisiä haittoja. Ehkäisevän päihdetyön tarkoitus on ennaltaehkäistä päihteiden käytöstä aiheutuvia haittoja niin pieneksi, kuin mahdollista. Ehkäisevän päihdetyön tärkein toimija on kunta. Sosiaali- ja terveyden huollon uudistuksen myötä vastuu haittojen ehkäisystä ja hoidosta on myös maakuntahallinnolla. Kuitenkin vastuu ehkäisevästä päihdetyöstä ja kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä säilyy kunnilla. Kuntien työtä tukevat Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, aluehallintovirastot sekä kolmas sektori. Kuntien vastuualueeseen kuuluu myös oppilaitosten ehkäisevä päihdetyö. (STM 2015, 9.)

Ehkäisevä päihdetyö kuuluu oleellisena osana oppilaitosten toimintaa. Oppilaitoksissa lainsäätö määrittää, että jokaisella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön (Laki ammatillisesta koulutuksesta 2017/531 80§). Oppilaitoksissa opiskelijoiden ja henkilökunnan tulee noudattaa järjestyssääntöjä sekä työturvallisuussäädöksiä. Oppilaitoksissa ja työpakoilla päihteiden käyttö, tarjonta ja päihtyneenä esiintyminen on kielletty. (Työturvallisuuslaki 2002/738, Tupakkalaki 2016/549, Alkoholilaki 2017/1102, Huumausainelaki 2008/373.)

Opiskelijaympäristön ja työelämän turvallisuuden parantamiseksi on säädetty SORA-lainsäädäntö, joka lisää koulutuksen järjestäjien puuttumismahdollisuuksia opiskelijan soveltumattomuuteen ja turvallisuusseikkoihin tietyillä aloilla. Lain avulla voidaan pidättää opiskeluoikeus, mikäli opiskelija kieltäytyy toimintakyvyn ja terveydentilan selvityksestä, kuten huumausainetestistä. Lakia sovelletaan muun muassa ammatillisissa oppilaitoksissa. (Opetushallitus 2022.)

Tupakkalaki kieltää nikotiinituotteiden käytön ammatillisessa oppilaitoksessa ja sen ulkotiloissa (Tupakkalaki 2016/549). Tästä huolimatta vain viidennes ammattiopiston opiskelijoista pitää tupakointia oppilaitoksessa kiellettyinä, kun

lukiolaisista näin ilmoitti kaksi kolmasosaa. Ammattioppilaitosten kohdalla päihteiden käytön ennaltaehkäisevälle työlle on tarvetta. (Kinnunen 2019, 75.)

Lastensuojelulaki (2007/417) määrittää, että alaikäisen päihteiden käyttöön on puututtava, mikäli se vaarantaa vakavasti nuoren terveyttä tai kehitystä. Päihde- ja mielenterveyspalvelut on säädetty terveydenhuoltolaissa (2010/1326) opiskeluterveydenhuoltoon kuuluviksi palveluiksi. Päihdehäiriöriskissä oleva nuori voidaan tunnistaa arvioimalla kokonaisvaltaisesti nuoren elämäntilannetta, sosiaalisia suhteita ja psyykkistä vointia (Kosola ym. 2018).

Ehkäisevä päihdetyö oppilaitoksissa keskittyy pitkälti hyvinvoinnin tukemiseen ja terveyden elämäntapojen edistämiseen. Sen tulisi olla suunnitelmallista ja oppilaitoskulttuurin toimintaa huomioivaa työtä, jossa tärkeässä roolissa ovat koko opiskeluhoito sekä yhteistyö kotien kanssa (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 39).

Oppilaitoksella tulee olla osana oppilaitoksen opiskeluhoitosuunnitelmaa toimintamalli päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi sekä opiskelijan ohjaamiseksi tarvitsemansa tuen piiriin. (Lainio-Peltola ym. 2020, 9.) Suunnitelma tarkastetaan kolmen vuoden välein oppilaitoksen terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksessa (Kunttu ym. 2020, 149). Vuonna 2020 70 % ammatillisista oppilaitoksista oli tehnyt tarkastuksen lain edellyttämällä aikavälillä. (Wiss ym. 2021, 2.)

Päihteiden käyttöä voidaan ehkäistä oppilaitoksissa kahdella tavalla; yhteisöön ja yksilöön kohdistuvilla menetelmillä. Yhteisöllisiä menetelmiä ovat esimerkiksi tapahtumat ja teemapäivät sekä viihtyisä ympäristö ja mielekäs tekeminen tauoilla ja välitunneilla. Myös terveystiedon opetuksella ja päihteiden käytön ehkäisyyn liittyvällä opetuksella muissa oppiaineissa tuetaan oppilaitoksen ehkäisevää työtä. Yksilöön kohdistuvia menetelmiä ovat esimerkiksi oppilaitoksen varhaisen puuttumisen malli, päihteiden käytön puheeksi otto terveystarkastuksissa opiskelijan kanssa, tuki päihteiden käytön lopettamisessa sekä riskikäytön esiintyessä sujuva hoitoon ohjaus. (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 39–40.)

Sosiaali- ja terveysministeriö (2015, 5) on laatinut ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman. Ohjelmassa on listattu keskeisiä oppilaitoksen päihdetyön kehittämiskohteita. Toisella asteella tulisi kiinnittää erityistä huomiota päihteiden käytön vähentämiseen ja haittojen ehkäisyyn hyvinvointierojen kaventamiseksi. Opiskelijoita ja huoltajia tulisi osallistaa ehkäisevän päihdetyön suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Lisäksi oppilaitoksissa tulisi kehittää ja levittää yhteisöllisiä menetelmiä ehkäisevään päihdetyöhön. Keskeisenä kehittämiskohteena pidetään myös ehkäisevän päihdetyön sisältöjen varmistamista oppilaitoksen terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksessa. (STM 2015, 26–27.)

2.2.2 Nuorten osallisuus oppilaitoksen terveyden edistämisessä

Terveyden edistämisessä yhteisön osallisuus tarkoittaa oppilaitoksen jäsenten aktiivista osallistumista terveyteen vaikuttavien tekijöiden määrittämiseen ja ongelmia aiheuttavien asioiden ratkomiseen. Osallisuudella pyritään vaikuttamaan yhteisön tietojen, taitojen ja voimavarojen kasvattamiseen. Näitä hyödyntämällä pystytään paremmin käsittelemään arkielämässä vastaan tulevia haasteita. (Mikkonen & Tynkkynen 2010, 22.)

Osallisuus on tärkeää erityisesti mielenterveydelle, koska nuori voi henkisesti paremmin ja voi vaikuttaa omaan hyvinvointiinsa, kun hän kokee olevansa merkityksellinen niissä arjen ympäristöissä, joissa hän toimii. Nuoren kokemukset siitä, että hän ei kuulu yhteisöön tai on sen jäsenenä passiivinen, voivat helpommin johtaa epäterveellisiin elämäntapoihin. (Mikkonen & Tynkkynen 2010, 41.)

Ihmistä ohjataan osallisuuteen ja osattomuuteen tiedostaen ja tiedostamatta. (Maunu & Kiilakoski 2018, 115). Valtaa pitävät aikuiset määrittelevät lähes aina nuorten osallisuuden tason. Parhaimmillaan osallisuus yhteisössä on vuorovaikutteinen prosessi, jossa oppilaitoksen työntekijä tekee aloitteen, mutta ei tee päätöksiä ennen kuin on keskustellut nuorten kanssa. (Mikkonen & Tynkkynen 2010, 23.) Opiskelijat on tärkeää ottaa osallisiksi nuorten

hyvinvointia koskevaan päätöksentekoon, kuten päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn oppilaitoksessa.

Antti Maunu tekee tutkimusta opiskelijoiden sosiaalisesta kiinnittymisestä ammattiopistossa. Hänen mukaansa on kaksi tekijää, joilla opiskelija kiinnittyy opintoihin. Nämä ovat oppilaitoksen palkitseva ja turvallinen vuorovaikutus ja ilmapiiri sekä mielekäs tekeminen, jota opiskelija tarvitsee saadakseen valmiuksia elämänpolulle. Ihanteellisessa tilanteessa henkilöstö huolehtii sekä vuorovaikutuksesta, että tarjoaa määrätietoista toimintaa opiskelijoille (Helsingin kaupunki 2020.) Nämä vaativat sitä, että nuori kokee olevansa osa oppilaitoksen yhteisöä.

Maunu & Kiilakoski (2018, 125) toteavat tutkimuksessaan ammattiin opiskelevien nuorten arjen lähiyhteisöjen olevan keskeinen vuorovaikutuksen ympäristö, joilta odotetaan positiivisia kokemuksia ja vaikutuksia. Lähiyhteisöt toimivat myös sosiaalisen osallisuuden perustana. Arjen yhteisöt ja opettajat olivat tutkimuksen nuorille usein hyviä tai huonoja, joiden ominaisuuksia he kykenivät kuvaamaan, mutta niihin vaikuttaviin tekijöihin nuorilla ei tuntunut olevan näkemystä. Niinpä tämäkin tutkimus korostaa oppilaitoksen henkilökunnan merkitystä osallisuuteen ohjaamisessa, koska nuorilla ei välttämättä ole tietoisia ja vahvoja valmiuksia vahvistaa yhteisöjensä sosiaalista osallisuutta.

Opiskelijoiden näkökulmia huomioidaan tällä hetkellä liian vähän moniin heitä koskeviin oppilaitoksen hyvinvointiin liittyviin tekijöihin. Esimerkiksi oppilaitoksen terveellisten ja turvallisten olojen tarkastuksiin oppilaat ovat liian harvoin osallisena (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 8). Myös Wiss ym. (2020, 6) tutkimuksen mukaan nuorten osallisuus oppilaitoksen toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin on vähentynyt. Oppilaitoksen tupakoimattomuuden ja päihteettömyyden edistämässä nuoret olivat osallisena 64 % oppilaitoksista, kun kaksi vuotta aiemmin luku oli 72 %. Simonen & Heikkilä (2019,47) tutkimuksessa esitetään niin ikään, että oppilaitoksissa hyödynnetään opiskelijoiden osallisuutta savuttomuustyöhön liian vähän. Tutkimuksessa nuoret kokivat mielekkäinä vaikuttamisen keinoina toisilleen viestimisen sekä

omaehtoisen tekemisen. Opiskelijoiden mukaan ottaminen ja näkemysten huomioiminen oppilaitoksen hyvinvoinnin suunnittelussa ja toteutuksessa on ensiarvoisen tärkeää, jotta nuoret myös hyötyvät suunnitelmista ja toimista.

2.2.3 Hyvinvoinnin- ja terveyden edistäminen Turun ammatti-instituutissa

Turun ammatti-instituutissa toimii opiskeluhyvinvoinnin ohjausryhmä. Tämän lisäksi jokaisessa koulutalossa on oma opiskeluhyvinvoinnin ryhmä.

Opiskeluhyvinvoinnin ohjausryhmää johtaa TAI:n rehtori. Ryhmä kokoontuu neljä kertaa vuodessa suunnittelemaan ja arvioimaan TAI:n opiskeluhyvinvointia kokonaisuudessaan. Ohjausryhmä on perustettu, jotta voidaan kehittää koko TAI:n opiskelijahyvinvoinnin yhteisiä suuntaviivoja, seuranta ja toimintaa kattavammin. Ohjausryhmän toiminnassa hyödynnetään muun muassa nuorille tehtyjen kyselyiden tuloksia, kuten kouluterveyskysely, amiskysely sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysely. (TAIb 2020.)

Koulukohtaisia opiskeluhyvinvointiryhmiä ohjaa joko koulutalon koulutuspäällikkö tai opinto-ohjaaja. Opiskeluhyvinvointiryhmän jäsenistössä voi olla muun muassa kuraattoreita, terveydenhoitajia, psykologeja, opettajia, opiskelijoiden edustajia, nuorisotyöntekijöitä ja ruokapalveluiden edustajia. Ne kokoontuvat vähintään neljä kertaa vuodessa suunnittelemaan ja toteuttamaan koulutalojen opiskeluhyvinvointiin vaikuttavaa toimintaa. Toiminnassa hyödynnetään esimerkiksi opiskelijoille suunnattuja kyselyitä. (TAIb 2020.) Opiskeluhyvinvointiryhmien tavoitteena on, että koko TAI:n henkilöstö on mukana toteuttamassa opiskeluhyvinvointia. Lisäksi tavoitteena on yhtenäistää koulutalojen käytänteitä, jotka kohdistuvat sekä opiskelijoiden, että henkilöstön hyvinvointiin. (TAIb 2020.)

Yksilölliseen opiskelijahuoltoon Turun ammatti-instituutissa kuuluu muun muassa psykologeja, koulukuraattoreita, opinto-ohjaajia sekä opiskelijaterveydenhuollossa terveydenhoitajia ja lääkäreitä. Jokaisessa koulutalossa toimii yksi tai useampi opiskelijakuraattori, -psykologi ja terveydenhoitaja. (TAI n.d.) Opiskelijaterveydenhuoltoon kuuluu terveyden

edistämisen ennaltaehkäisevät palvelut sekä sairaanhoidolliset palvelut. Opiskelijaterveydenhuoltoon kuuluu myös mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen tunnistaminen ja hoitoon ohjaus. (STM n.d.)

Opiskelijaterveydenhuolto osallistuu kolmen vuoden välein oppilaitoksen opiskelijayhteisön ja -ympäristön hyvinvoinnin, terveellisuuden ja turvallisuuden tarkastuksiin terveydenhuoltolain (2010/1326) mukaisesti.

Opintopsykologien ja kuraattoreiden tehtävänä on tukea opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. Psykologit ja kuraattorit toteuttavat opiskelijoiden yksilökäyntejä tarpeen mukaan nuoren elämässä esiintyvien haasteiden ja tukitarpeiden mukaisesti.

(Opiskelijahuoltolaki 2013/1287.) Kuraattorit ja opintopsykologit osallistuvat myös oppilaitoksen yhteisölliseen työhön. Painopiste yhteisöllisessä työssä on koko oppilaitoksen hyvinvointia edistävä työ. Opiskelijahuollon tehtäviin kuuluu yhteistyö opetushenkilöstön ja opiskelijoiden huoltajien kanssa. (TAI n.d.)

Turun ammatti-instituutin järjestyssäännöissä ilmoitetaan, että oppilaitos on savuton ja tupakkatuotteiden käyttö on kielletty oppilaitoksen alueella ja työssä oppimisessa. Alkoholin ja huumausaineiden hallussapito ja käyttö sekä vaikutuksen alaisena oleminen on järjestyssääntöjen mukaan kielletty oppilaitoksessa ja sen tilaisuuksissa. Järjestyssääntöjen noudattamisen valvonnasta vastaa opetushenkilöstö ja koulutuspäälliköt. (TAI 2022.)

Kaikki ammattioppilaitoksen opiskelijat suorittavat pakollisina yhteisinä opintoina opetussuunnitelman mukaisesti työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpidon opinnot, jotka ovat laajuudeltaan 2 osaamispistettä eli vähintään 24 tuntia opetusta ja ohjausta. Näihin opintoihin kuuluu laatia itselleen hyvinvoinnin suunnitelma, jonka osana ovat myös nikotiinituotteet ja muut päihteet. (Nordström & Sarpio 2022.) Opintoihin kuuluu myös useita muita aiheita, kuten liikunta, työturvallisuus ja ensiapu, joten päihteiden osuus opintokokonaisuudesta jää melko pieneksi. Sosiaali- ja terveysalan opinnoissa yhteisten opintojen lisäksi käsitellään mielenterveys- ja päihdeaiheita laajemmin.

3 Kehittämiprojektin tutkimuksellinen osio

3.1 Kehittämiprojektin eteneminen ja aikataulu

Kehittämiprojektista viestittiin projektin etenemisestä ANKKURI-hankkeen ohjausryhmälle säännöllisten tapaamisten yhteydessä. Tapaamisia ohjausryhmällä oli noin kahden kuukauden välein. Lisäksi opinnäytetyöstä viestittiin kohdeorganisaatioon TAI:n henkilöstölle ja nuorille.

Kohdeorganisaation viestinnän tavoitteena oli tiedonsiirron lisäksi helpottaa tuotoksen implementointia oppilaitoksen käyttöön. Tapaamisen järjestettiin pääsääntöisesti Teamsin välityksellä. TAI:ssa tulokset käytiin esittelemässä opiskelijahuollon ohjausryhmän tapaamisessa paikan päällä TAI:n tiloissa.

Kehittämiprojekti alkoi ideoinnilla loppuvuodesta 2021 yhdessä ANKKURI-hankkeen ohjausryhmän kanssa. Idea esiteltiin Turun ammattikorkeakoulun ideaseminaarissa sekä ANKKURI-hankkeen ohjausryhmässä 11/2021. Tämän jälkeen alkoi laajempi tiedonkeruu ja teoreettisen viitekehyksen luominen.

Kehittämiprojektin suunnitelmaseminaari pidettiin 4/2022.

Suunnitelmaseminaarissa esiteltiin ja hyväksyttiin kehittämiprojektin suunnitelma. Suunnitelmaseminaarin jälkeen suunnitelma esiteltiin myös hankkeen ohjausryhmälle 4/2022. Opinnäytetyölle haettiin tutkimuslupaa toimintaympäristöstä 6/2022.

Tiedonkeruu tutkimushaastatteluin toteutettiin 9/2022 TAI:n kahdessa eri koulutalossa neljälle ryhmälle. Haastatteluiden jälkeen aineisto analysoitiin 9–10/2022. Väliraportointi haastatteluiden tuloksista pidettiin 11/2022 ANKKURI-hankkeen ohjausryhmälle sekä TAI:n kahdelle asiantuntijalle.

Haastattelutulosten pohjalta projektipäällikkö loi päihteettömän oppilaitoksen mallinnuksen alustavana tuotoksena. Haastatteluiden tulokset ja alustava tuotos esiteltiin 12/2022 TAI:n opiskeluhyvinvoinnin ohjausryhmälle. Tuotosta kehitettiin toimivaksi työkaluksi yhdessä TAI:n opiskelijahyvinvoinnin ohjausryhmän kanssa sähköpostin ja Canva-sovelluksen välityksellä.

Valmis tuotos ja käyttöoikeudet luovutettiin TAI:n opiskelijahyvinvoinnin ohjausryhmälle 1/2023. Opinnäytetyön loppuraportti valmistui 2/2023. Loppuraportti liitettiin opinnäytetöiden yleiseen Theseus-tietokantaan kaikkien saataville. Kehittämiprojektin aikataulu ja eteneminen on kuvattu lyhyesti kuviossa 2.

Kuvio 2. Kehittämiprojektin aikataulu ja eteneminen.

3.2 Menetelmä ja aineiston keruu

Projektin tutkimuksellinen osio toteutettiin laadullisena tutkimuksena.

Haastattelumenetelmänä tässä tutkimuksessa käytettiin

fokusryhmähaastattelua, joka on laadullinen tutkimusmenetelmä.

Fokushaastattelu on osallistava ja asiakaslähtöinen menetelmä, jonka avulla pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä eli selvitetään haastateltavien näkemyksiä, kokemuksia ja mielipiteitä asioista. Menetelmää on suunniteltu käytettäväksi 4–10 henkilön ryhmähaastatteluissa. Ryhmien vetämisestä haastattelijalla on hyvä olla kokemusta. (Mäntyranta & Kaila 2008.)

Projektipäällikkö on vetänyt aikaisemmin omassa työssään nuorille erilaisia

ryhmiä ja siten kerryttänyt kokemusta ryhmien vetämisestä. Projektipäälliköllä ei kuitenkaan ole aiempaa kokemusta tutkimushaastatteluiden teosta, joten tutkimushaastattelutilanteeseen valmistauduttiin erityisen huolellisesti perehtymällä tutkimushaastattelun sisällön teoreettisiin lähtökohtiin ja käytännön toteutuksen oheistuksiin.

Fokusryhmähaastattelu sopi tämän opinnäytetyön tutkimuksen luonteeseen, koska siinä haluttiin selvittää nuorten kokemuksia, näkemyksiä ja mielipiteitä oppilaitoksen päihteettömyyttä edistävästä ja tukevasta tekijöistä.

Projektipäällikkö valitsi ryhmämuotoisen haastattelun, koska se soveltuu erityisesti yhteisön näkemysten tutkimiseen (Vilkkä 2015, 123). Fokusryhmien muodostuksessa pyritään usein homogeenisyyteen, jotta keskustelu olisi luontevampaa (Mäntyranta & Kaila 2008). Tässä opinnäytetyössä pyrittiin siihen, että haastateltavat olisivat suunnilleen saman ikäisiä ja samasta yhteisöstä.

3.3 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuslupaa haettiin 30.5.22. Tutkimusluvan myönsi Turun kaupungin ammatillisen koulutuksen palvelualuejohtaja 7.6.2022. Osallistujien valinta tehtiin ANKKURI-hankkeen opiskelijahyvinvoinnin projektikoordinaattorin avustuksella. Haastattelukrytointi tehtiin opiskelijoiden kesäloman päättyessä elokuussa 2022. Elokuun alussa opiskelijahyvinvoinnin projektikoordinaattori otti yhteyttä Ankkuri-hankkeessa mukana toimiviin opettajiin, joiden kautta nuorille informoitiin mahdollisuudesta osallistua haastatteluun. Haastatteluista informoitiin osaa opiskelijoista Juhannuskukkulan, Ruiskadun ja Peltolan koulutaloista. Nuorille lähetettiin haastattelukutsu tekstiviestillä (Liite 2). Kutsussa kerrottiin lyhyesti haastattelusta; haastattelun teema, vapaaehtoisuus osallistumiseen, tietosuojaan liittyvät asiat sekä haastattelun arvioitu kesto. Kutsuun liitettiin Microsoft Forms-linkki, jonka kautta halukkaat pääsivät ilmoittautumaan haastatteluun.

Microsoft Formsissa opiskelijoilta kysyttiin nimi, puhelinnumero, ikä ja koulutusala. Formsin informaatiossa kerrottiin tarkemmin, haastattelun vapaaehtoisuudesta sekä tulosten julkaisusta niin, ettei yksittäinen haastateltava ole tunnistettavissa vastauksista. Lisäksi kerrottiin oikeudesta keskeyttää haastattelu missä vaiheessa tahansa seuraamuksitta ja syytä ilmoittamatta. Nuorille informoitiin kahvituksesta, joka tarjoillaan haastattelun yhteydessä. Tällä pyrittiin lisäämään halukkuutta osallistua haastatteluun sekä tarjoamaan pieni palkkio opiskelijalle antamastaan panoksesta. Kahvit kustannettiin ANKKURI-hankkeen rahoituksesta. Kutsussa kerrottiin, että haastattelun tarkempi ajankohta ilmoitetaan nuorille tekstiviestitse heidän antamaansa numeroon.

Alkuun haastatteluun saatiin heikosti osallistujia. Opiskelijahyvinvoinnin koordinaattori toteutti lisärekrytoinnin syyskuussa 2022 käymällä luokissa markkinoimassa haastattelua sekä laittamalla rekrytointiin osallistuneille opettajille uuden viesti haastateltavien tarpeesta. Haastatteluun ilmoittautui lopulta yhteensä 25 opiskelijaa viidestä eri koulutusohjelmasta. Ilmoittautumisajan umpeuduttua haastattelijat laitoi tekstiviestin ilmoittautuneille opiskelijoille ja sopi ryhmähaastatteluiden ajankohdan. Viisi opiskelijaa oli estyneitä osallistumaan haastatteluun, joten haastatteluihin osallistui lopulta 20 opiskelijaa neljästä eri koulutusohjelmasta.

Fokusryhmähaastattelut toteutettiin 28-29.9.2022 neljälle kolmesta seitsemään henkilön ryhmälle. Haastatteluryhmät koostuivat Turun ammatti-instituutin Ruiskadun ja Juhannuskukkulan kampusten ensimmäisen, toisen ja kolmannen vuosikurssin opiskelijoista. Yli puolet (n=11) oli toisen vuosikurssin opiskelijoita. Toiseksi eniten (n=6) oli kolmannen vuoden opiskelijoita. Ensimmäisen vuoden opiskelijoita oli vähiten (n=3). Iältään haastatteluun osallistujat olivat 15–23-vuotiaita (keski-ikä 17.3). Mukana oli liiketoiminnan, sosiaali- ja terveysalan, media-alan sekä tieto- ja viestintätekniikan opiskelijoita.

Haastattelut toteutettiin Turun ammatti-instituutin Ruiskadun ja Juhannuskukkulan tiloissa koulupäivän aikana, jotta osallistuminen olisi nuorille mahdollisimman helppoa ja vaivatonta. Opiskelijat olivat saaneet opettajalta

luvan käyttää aikaa oppitunnista haastatteluun osallistumiseen.

Projektikoordinaattori osallistui kolmeen haastatteluun yhdessä projektipäällikön kanssa. Yhden haastattelun projektipäällikkö teki yksin. Haastattelun runko on esitelty liitteessä 5. Haastattelurunko koottiin niin, että sillä saatiin vastauksia tutkimuskysymyksiin.

Haastattelu aloitettiin tietosuojailmoituksen ja tutkimukseen osallistumisen informoinnilla. Opiskelijoille kerrattiin vielä tässä vaiheessa oikeus lopettaa osallistuminen tutkimukseen missä vaiheessa tahansa. Lisäksi kerrattiin opiskelijoiden anonymiteetin turvaaminen. Opiskelijat allekirjoittivat suostumukset tutkimushaastatteluun (Liite 3). Haastateltaville annettiin mukaan omat kappaleet suostumuslomakkeesta (Liite 3) ja tietosuojailmoituksesta (Liite 4). Tämän jälkeen edettiin haastattelijoiden esittelyyn sekä haastateltaviin tutustumiseen. Aiheeseen nuoret johdateltiin lyhyellä Kahoot-visalla aiheen teemoista (kuvio 3). Lisäksi nuorille kerrattiin TAI:n opiskeluhyvinvointiryhmän, opiskeluterveydenhuollon, psykologin ja kuraattorin sekä opetushenkilöstön toimintaa lyhyesti, jotta heidän olisi helpompi vastata esitettyihin haastattelukysymyksiin. Nämä oli koottu Turun ammatti-instituutin, terveydenhuoltolain, opiskelijahuoltolain ja opetushallituksen ohjeistusten perusteella.

Kahoot alustus

TURKU AMK

Kuvio 3. Kahoot alustuksen kysymykset.

Tutkimuskysymyksiin nuoret pääsivät ensin vastaamaan Post-it lapuilla. Jokainen kysymys oli tulostettu A3 kokoiselle paperille. Kysymykset kiersivät haastateltavilla, niin, että jokainen vastasi halutessaan kirjoittamalla vastauksen post-it-lapulle ja liimaamalla vastauksen kysymyslomakkeelle. Tämän jälkeen käytiin läpi kaikki kysymykset keskustellen nuorten kanssa ja nuoret saivat täydentää vastauksiaan ja tuoda lisää näkemyksiä aiheisiin. Post-it-lapuille nuoret kirjoittivat asioita lyhyemmin yhdellä tai muutamilla sanoilla ja lauseilla, mutta keskustelussa ja tarkentavien kysymysten kautta puhe oli monisanaisempaa. Kaikissa ryhmissä aihe viritti runsaasti keskustelua. Kolmessa ryhmässä oli muutama nuori, joka otti puheenvuoroja runsaammin. Yhdessä ryhmässä kaikki nuoret puhuivat hyvin tasapuolisesti ottaen puheenvuoroja viittaamalla. Yhdestä ryhmästä nuori poistui kesken haastattelun päällekkäisen menon vuoksi. Tämän nuori ilmoitti ennen kuin varsinainen haastattelu oli alkanut, joten poistuminen oli projektipäällikön tiedossa haastattelun alkaessa.

Laadullisessa tutkimuksessa haastateltavien määrä ei niinkään ole merkitsevä vaan tutkimusaineiston laatu eli kuinka paljon haastateltavilta saadaan tietoa ilmiöstä. Tämä vaatii, että tutkimuksessa saavutetaan kylläntymispiste eli saturaatio. Riittävä kylläntymispiste merkitsee, että tutkimusongelmiin on saatu riittävästi tietoa haastatteluista. (Vilka 2015, 150, 152.) Mikäli tämän opinnäytetyön suunnitelluilla tutkimushaastatteluilla ei olisi päästy kylläntymispisteeseen, olisi toteutettu lisähaastattelu syksyllä 2022. Haastatteluista saatiin kuitenkin merkittävästi tietoa ja viimeisestä haastattelusta saatiin vain vähän lisäinformaatiota aiheesta, eikä lisähaastatteluille tullut siten tarvetta.

Tässä tutkimuksessa projektipäällikkö käytti hermeneuttista lähestymistapaa, joka pyrkii lisäämään tutkijan ymmärrystä tutkittavasta asiasta tutkittavien näkökulmasta. Tämä edellyttää myös sitä, että tutkija on käynyt läpi omia ennakkokäsityksiä ja ennakkoluuloja aiheesta ja pyrkii näistä eroon, jotta ne

eivät vaikuta haastatteluiden ja analyysin lopputulokseen. (Vilka 2015, 150, 181.) Tähän auttoi se, että projektipäällikkö pyrki keräämään mahdollisimman vähän ennakkokäsityksiä TAI:n opiskelijoista ja oppilaitoksen tilanteesta ennen haastattelua. Nuorten päihteiden käytöstä projektipäälliköllä sen sijaan oli jonkin verran ennakkokäsityksiä omassa työssä sekä teoreettisen viitekehyksen kirjoittamisessa syntyneiden käsitysten vuoksi. Tämän tunnistaminen ja huomioiminen haastattelutilanteessa oli tärkeää, jotta se ei päässyt vaikuttamaan haastattelun etenemiseen tai johdattelevaan toimintaan haastattelussa.

Haastatteluiden jälkeen nauhoitettu aineisto litteroitiin eli muutettiin nauhoitteesta tekstimuotoon. Haastattelu litteroitiin sanatarkasti keskusteluosuuden osalta. Post-it-vaihetta ei litteroitu, koska nuoret työskentelivät tässä itsenäisesti ja keskustelematta keskittyen kirjoittamaan vastauksia. Kirjoitetut tekstit lisättiin omina osioina litteroituun materiaalin, jotta ne saatiin mukaan teemoitteluun ja analyysiin. Litterointi tehtiin erityistä huolellisuutta ja ohjeita noudattaen. Mahdollisimman tarkka litterointi lisää tutkimuksen luotettavuutta. Litteroinnin on vastattava haastateltavien puhetta ja asioille antamia merkityksiä. (Vilka 2015, 137–138.)

3.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysimenetelmänä tässä opinnäytetyössä käytettiin aineistolähtöistä sisällön analyysiä hyödyntäen temaattista analyysiä. Temaattisessa analyysissä edettiin Braun & Clarken (2006,87) kuuden askeleen vaiheiden mukaan, jotka ovat tutustuminen aineistoon, alkuperäisten koodien luominen, teemojen etsiminen, aineiston tarkastelu, teemojen määrittely ja nimeäminen sekä raportin kirjoittaminen.

Aineisto järjestettiin ensin tiiviiseen ja selkeään muotoon pelkistämällä ja teemoittamalla sen sisältö. Tämän jälkeen lähdettiin luokittelemaan sisältöä luomalla ensin alaluokkia ja tämän jälkeen alaluokista pääluokkia. Pääluokat jaoteltiin vielä alateemoihin, jotka luotiin pääteemojen alle. Pääteemat luotiin

tutkimusongelmien mukaan. Hyvän luokittelun jälkeen on helpompi tehdä aineiston perusteella johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. (Puusa & Juuti 2020, 144.) Sisällön analyysissa luotiin analyysikartta, jossa esitellään analyysissa syntyneet pääteemat, alateemat, pääluokat ja alaluokat (Liite 6). Alla on esitetty kuva yhden alaluokan muodostumisesta (Kuvio 4.) Huolellinen analyysivaihe auttaa projektipäällikköä ymmärtämään ja sisäistämään tutkittavaa asiaa. Aineiston analyysillä siis pyritään luomaan kokonaisuus, josta voidaan tehdä perusteltu ja kattava tulkinta sekä johtopäätökset tutkittavasta aiheesta (Puusa & Juuti 2020, 143).

Suora lainaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<i>"Ehkä ymmärtäväisempää. Just ei semmoista, et oot sä kokeillut alkoholia, et joo et pari oon ottanut. Aa, joo ei sun kannata, et sä sammut ojaan ja sut raiskataan ja tieks tommoista."</i>	Ymmärtäväinen ja empaattinen keskustelu päihteistä pelottelun sijaan.	Empaattinen ja asiallinen nuoren kohtaaminen
<i>"Vois lähesty vähän hellävaraisemmin ja enemmän ymmärtäväisemmin. Silleen, et se on ihan fine kokeilla. Ja sit just, jos on joku ongelma, nii just kertoo, et mistä saa sitten apua eikä vaan hyökkää päälle."</i>	Ymmärtäväinen ja asiallinen nuoren kohtaaminen ja informaation antaminen.	
<i>"Opettaja voi puhua opiskelijan kanssa päihteistä ilman, että opiskelijalla tulisi paineita."</i>	Opettaja puhuu päihteistä, niin ettei paineita opiskelijaa.	
<i>"Avoimuuden ja positiivisuuden kautta pitäisi miettiä asioita läpi. Et on niin, ku rehellinen ja kertoo suoraan, miten asia on, mutta sitä ei kuitenkin niin, että ei yritä painostaa tai painaa toista ihmistä alas. Positiivisen kautta ja kuitenkin rehellisyys, sillain et se itse tajuaa sen. Mut se ei itse masennus siitä, mitä sille sanotaan, niin ku sitä ohjaavaa."</i>	Henkilökunnalta ohjaavaa, rehellistä ja positiivista tukea nuorelle ilman, että nuorelle tulee paha mieli.	
<i>"No mä olin itse ala- ja yläasteella semmoinen riehujä, kun mä tulin tähän kouluun, nii mä voin aloittaa alusta, kun kukaan opettaja ei tunne mua. Nii, sit, kun kukaan opettaja ei tiedä kuka sä oot. Sä tuut ihan, ku tuntematon ihminen tulee tänne ja sä voit aloittaa ihan alusta."</i>	Annetaan jokaiselle mahdollisuus aloittaa opiskelut ilman ennakkoletuksia.	
<i>"Silleen, et ei puhu negatiivisesti, sille esim., jolla on joku riippuvuus, vaan, että koittasi positiivisesti auttaa, että me</i>	Tukeva ja positiivinen vuorovaikutus päihteitä käyttävän nuoren kanssa	

<i>pystytään auttamaan sua. Mutta ei silleen et alkaa syyttää periaatteessa, että miksi sulla on, miksi sä oot alkanut käyttää.”</i>	negatiivisen ja syyttelevän vuorovaikutuksen sijaan.	
<i>”Positiivista apua henkilökunnalta.”</i>	Positiivista apua päihteisiin henkilökunnalta.	

Kuvio 4. Esimerkki yhden alaluokan muodostumisesta.

Aineistoa lähestyttiin tässä analyysissä induktiivisesti eli tulokset muodostuivat aineiston analyysin perusteella. Tulkittua aineistoa tarkastellaan kuitenkin lopuksi teoreettiseen viitekehykseen peilaten, jolloin voidaan tarkastella tulosten yhdenmukaisuutta muiden samankaltaisten tutkimusten kanssa ja lisätä tutkimuksen luotettavuutta. (Vilkkä 2015, 170). Induktiivisessa lähestymistavassa on kuitenkin tärkeää huomioida, että tutkija ei voi täysin vapautua teoreettisista yhdyspinnoista eikä tietoja voida koodata epistemologisessa tyhjiössä (Braun & Clarke 2006, 84).

4 Tutkimushaastatteluiden tulokset

Analyysikartta (liite 6.) kattaa koko aineiston, joten se kuvaa kattavasti nuorten antamia merkityksiä oppilaitosympäristön tukeen oppilaitoksen päihitteettömyyden edistämässä sekä nuorten kokemia muutostarpeita ympäristön kehittämiseksi. Seuraavassa avataan tutkimuksen teemoja tarkemmin.

4.1 Oppilaitoksen tuki nuorten päihitteettömyyden edistämässä

Nuoret kokevat, että henkilökunnan tarjoamalla tuella voi olla iso merkitys oppilaitoksen päihitteettömyyteen. Sen avulla voidaan auttaa nuoria.

”Henkilökunnan tarjoamalla tuella voi olla isot vaikutukset ja se auttaa aika paljon.”

4.1.1 Nuoret tarvitsevat päihiteisiin liittyvää tietoa

Nuorten mielestä olisi tärkeää jakaa tietoa päihiteistä peruskoulun jälkeenkin. Nuoret olivat huomanneet, että ammattikouluun siirtyminen on lisännyt monen nuoren päihiteiden käyttöä. Eniten nuoret toivat esiin tarvettaan tietää enemmän päihiteiden käytön haittavaikutuksista ja seurauksista. Nuoret toivat myös esiin, että sähkö tupakoinnista on tärkeää antaa tietoa, koska kokivat, että sen haittavaikutuksista tiedetään nuorten keskuudessa vähemmän, kuin muiden päihiteiden haittoista. Nuoret toivoivat myös ennaltaehkäisevää tietoa päihiteistä sitten, ettei niihin syntyisi riippuvuuksia. Lisäksi väärän tiedon kumoamista pidettiin tärkeänä tietona, koska nuorilla saattaa olla käsityksiä, että jokin tupakkatuote voi olla toista terveellisempää.

”Ja muutenkin tietoa siitä, että mitä käy, jos sitä lähtee käyttään, koska mitä huomannut kavereissa, nii ne on tän amiksen aikana alkanut paljon enemmän käyttää, kun yläasteen aikana.”

”Suurin osa nuorista ajattelee, että vape on terveellisempää, kun tupakka, koska YouTubessa on monta videota, jotka näyttää, että se on terveellisempää. Tik tokissa myös. Pitää antaa oikeaa tietoa tai oikeita faktoja, miten se on.”

Nuoret kokevat, että paras tapa antaa tietoa ja puhua päihteistä on ottaa nuoria kiinnostava näkökulma keskusteluun ja opetukseen. Tiedon tulisi olla seikkaperäistä ja nuoria kiinnostavalla tavalla esitettyä. Nuoret kokivat, että heille annettava tieto tukee päihteettömyyttä paremmin, kun puhutaan nuoria koskettavista lyhyen aikavälin haittavaikutuksista pitkäaikaisvaikutusten sijaan. Se mitä tapahtuu keski-ikäisenä, on nuorille kaukainen ajatus, eikä sen vuoksi tunnu nuorista kiinnostavalta. Esimerkkinä nuoret toivat esiin, että pitkän ajan kuluttua kehittyvää syöpää kiinnostavampaa on tietää päihteiden vaikutuksista seksuaaliseen toimintaan. Myös päihteiden taloudelliset vaikutukset koettiin vaikuttavaksi tavaksi motivoida nuoria päihteettömyyteen.

”...pistetään semmoista faktaa pöytään, että nuorikin kiinnostuu asiasta tai heti haluaa tietää lisää asiasta.”

”Enemmän just sitä tietoa mitä nuorikin eikä semmoista tietoa, mitä vanhempia kiinnostaa. Koska kyllä nyt vanhempia enemmän se kiinnostaisi, jos se lapsi kuolee kahdenkymmenen vuoden päästä siihen keuhkosityöpää, kun taas itseensä. Koska 20 vuotta, on pitkä aika nuoren näkökulmasta.”

”...niin kyllä siitä nyt nuoret enemmän kiinnostuu, kun puhutaan vaikka jostain seksistä, kun siitä, että no sun hengitys nyt haisee, hui kamala. Et niissä pitäisi olla enemmän sellaista laajempaa tietoa.”

”Yks aika iso motivaattori olis just se raha. Nii nuorille toi raha on aika ongelmallinen, et kaikilla ei oo rahaa ja sit jos ne käyttää nuuskaa, nii ne käyttää kaikki viimeiset rahat kiekkoon. Ja sit jos puhuisi oikeasti, et kuin paljon sä säästät rahaa, kun sä ostat esim. viis kiekkoa viikos.”

Nuoret kokevat visuaalisen informaation päihteisiin liittyvässä opetuksessa ja ohjauksessa tärkeäksi. Nuoret kertoivat, että esimerkiksi konkreettiset esimerkit kuvina päihteiden haittavaikutuksista voivat vaikuttaa valintaa olla käyttämättä päihteitä. Nuoret kokivat kuvien aiheuttavan muun muassa ikävää oloa. Yhtenä tärkeänä foorumina tiedon jakoon nuoret toivat esiin päihdeoppitunnit koulussa.

”No kyl mulla tulee ainakin ällö olo, kun mä nään niit kuvia, et kuinka ällöltä se näyttää, kun on käyttänyt kauan nuuskaa ja sit tulee epämukava olo.”

”Ne on hyviä ne kuvat missä on tavalliset keuhkot ja mustat keuhkot. Siks mä en polta ainakaan.”

”Opettajat kertoisi enemmän sillain tunneilla. Olis tunteja missä kerrotaan päihteistä ja niiden haitoista.”

Nuoret toivat esiin, että oppilaitoksen aikuisten olisi tärkeää antaa tukea ja tietoa siitä, mitä opiskelijat voivat tehdä päihteiden käytön sijaan. Yksi nuorista toi esiin esimerkin opetustilanteesta, jossa nuorelle voisi tarjota keskittymisvaikeuksissa mahdollisuutta tauolle aktiviteetin parissa vaihtoehdoksi päihteiden käytölle. Nuoret kokivat tarvitsevansa tietoa ja tukea aikuisilta myös siihen, miten auttaa ja tukea ystävää, joka käyttää päihteitä ja josta nuorelle on noussut huoli.

”Yleensä jotkut, jotka ei jaksaa keskittyä ottaa vaikka nuuskan huuleen. Et siinä olisi sanonut, et antaa luvan pelaa, vaikka biljardia tai pingistä, että tehdä jotain siinä hetken, et ne jaksaa taas keskittyä siihen tuntiin.”

”...enemmän oleellista on just et mistä voit saada tukea ja mitkä voi auttaa siihen, et on päihteettömyyttä ja mitä voit tehdä sen sijasta.”

”Nuorille kerrottaisiin, että miten voi itse tukea kaveria, jos on ongelmaa päihteiden kanssa. Koska itse muistan, että meillä oli joskus ala-asteella, meille tuli puolen sivun aukeama alkoholinkäytöstä missä kerrottiin, että miten tukea kaveria. Ja sitten myöhemmin, kun kaverit alkoi käyttää jotain alkoholia niin silloin muisti sen. Siitä pitäisi silleen kertoa, koska ei välttämättä nuoret tiedä, että miten voi tukea ja miten huomata, että jollain on ongelma.”

”Mitä tehdä, jos ystävä käyttää jotain ja on itse huolissaan ystävästä, niin mitä kuuluu/kannattaa tehdä.”

4.1.2 Päihteiden käyttöön puuttuminen ja nuorta tukeva oppilaitoksen aikuisen kohtaaminen tärkeää

Oppilaitoksen henkilökunnan kohtaaminen ja luottamus koettiin nuorten keskuudessa tärkeäksi asiaksi päihteettömyyden tukemisessa. Nuoret toivat esiin, että empaattinen ja ymmärtäväinen aikuisen tuki auttaa luottamuksen syntymiseen ja nuorta olemaan vastaanottavaisempi päihteisiin liittyvän informaation suhteen. Tukeva vuorovaikutus on nuorten mielestä positiivista ja ymmärtäväistä syyttelevän ja negatiivisen vuorovaikutuksen sijaan. Esiin tuli myös näkökulma, jonka mukaan on tärkeää, että nuori voi aloittaa opinnot oppilaitoksessa ilman ennakkokäsitystä nuoren persoonasta ja tämä voi tukea myös nuoren päihteettömyyttä. Asiallinen ja informatiivinen keskustelu ja tuki tukevat paremmin päihteettömyyttä, kuin pelottelu ja opiskelijan paineistaminen, joista nuoret kokivat aiheutuvan vain pahaa mieltä. Tuen ja keskustelun tulee

olla nuorten mielestä ohjaavaa, rehellistä ja empaattista. Nuoret kokivat, ettei hyökkäävä ja syyttelevä nuoren kohtaaminen tue nuorten tarpeita.

”Et on rehellinen ja kertoo suoraan, miten asia on, mutta ei kuitenkin niin, että yrittää painostaa tai painaa toista ihmistä alas.”

”Et ei se itse voi aina vaikuttaa, et miten sitten on mennyt. Niin positiivisen kautta ja kuitenkin rehellisyys, et se itse tajuaa sen. Mut se ei masennus siitä, mitä sille sanotaan, niin ku sitä ohjaavaa.”

”Ymmärtäväisempää. Just ei semmoista, et ”oot sä kokeillut alkoholia”, et ”joo et pari oon ottanut”. ”Aa, joo ei sun kannata, et sä sammut ojaan ja sut raiskataan” ja tieksä tommoista.”

”...sit, kun kukaan opettaja ei tiedä kuka sä oot. Sä tuut ihan, kun tuntematon ihminen tulee tänne ja sä voit aloittaa ihan alusta.”

Nuoret pitivät tärkeänä tietoa siitä, kenen luokse oppilaitoksessa voi hakeutua juttelemaan päihteistä. Myös päihteiden käytön lopetuksen tuki koettiin tärkeäksi tukitoimeksi. Nuoret kokivat tärkeäksi tuen ja tiedon siitä, mistä voisi saada apua päihteiden käytön lopetukseen tai päihdeongelmaan. Päihteiden käyttöön liittyvistä keskustelumahdollisuuksista on nuorten mielestä tärkeää informoida samalla tavalla, kuin esimerkiksi mielenterveyden haasteista. Useampi opiskelija toi esiin, että kuraattori on oppilaitoksessa henkilö, jolle voi mennä juttelemaan päihteistä. Nuoret kokivat myös tärkeäksi informaation siitä kenelle voi vaihtoehtoisesti jutella, jos nuori kokee tarvetta työntekijän valintaan. Haastatteluissa tuli esiin, että nuoret kokevat tärkeäksi, että voivat käyttää oppilashuollon palveluita ilman, että vanhemmille menee tästä tieto. Esimerkiksi Wilma-palvelussa koettiin tärkeäksi, ettei käynti näy missään muodossa vanhemmille, jos nuori näin toivoo.

”Esimerkiksi samalla lailla, kuin mielenterveysistäkin puhutaan, että ollaan silleen, että ”täältä sä voit hankkia apua”. ”Tänne sä voit mennä puhumaan tästä”. Ja sitten myös silleen sanoa, että jos sä et, vaikka kuraattorille voi mennä puhumaan, niin kenelle voisi sitten mennä.”

”Meillä on toi kuraattori, siitä on sanottu, että sinne voi mennä milloin haluaa. On kaikenlaista tolasta, että on mun mielestä paikka mistä saa apua, jos tarvis.”

”Opettajien ja henkilöstön pitäisi ohjata opiskelijoita siihen, miten lopettaa päihteiden käyttö ja mistä voi saada tukea.”

”No siitä, että ei tarvitse sitten vanhemmille kertoa, jos menee kuraattorille puhumaan. Koska usealla on sellaisia vanhempia, ketkä ei hyväksy sitä jostain omista syistä. Niin sitten voi olla se pelko, että siellä Wilmassa lukee, että kävin puhumassa koulupsykologilla tai jollekin.”

Jokaisessa haastatteluryhmässä nuoret toivat esiin, että kaikille yhteiset selkeät ja tasapuoliset säännöt tukevat oppilaitoksen päihteettömyyttä. Opiskelijat kokevat, että tärkeää on tehdä aloittaville opiskelijoille selväksi, että oppilaitos on päihteetön ja käytöstä seuraa rangaistus. Kun asia on opintojen alusta lähtien selvää, voisi tämä vähentää käyttöä koulupäivien aikana. Nuoret myös pohtivat, ettei täysi-ikäisten käyttöön ole enää niin helppo puuttua, kuin alaikäisten käyttöön. Opiskelijat kokivat, että päihteettömyyttä tukee se, että käyttöön puututaan aina, kun sitä huomataan.

”Päihteisiin puututtaisiin. Ei ole ok, että alaikäiset käyvät tupakalla ja opettajat katsovat sormien läpi tämän toiminnan.”

”Ja sitten alkuvuodesta, kun tänne tulee uusia opiskelijoita, no joo kolmosluokkalaisille, niille on ehkä turha saarnata päihteiden käytöstä, koska kumminkin suurin osa on 18-vuotiaita tai ainakin kohta nii. Mut uusille opiskelijoille, kun tulee tänne. Ainakin itse, kun tulin tänne, niin pelkäsin ihan kauheasti kaikkea, että rikon sääntöjä, nii silloin kun sanoo jo, että ei saa käyttää koulussa ja siitä voi tulla oikeasti ongelmia. Eikä vaan jotain sanomista, et älkääpäs nyt tässä. Koska se on aika turhaa, koska jos sä nyt vaan sanot, niin kyllähän sitä sitten käyttää.”

”Mun mielestä on tyhmää, et ei saa käyttää, ku kumminkin ketään ei puutu, et sä voit ihan hyvin käyttää, et ihan turhaan on tää ryhmänohjaus. Siellä puhutaan tunti siitä, kuinka ei saa käyttää päihteitä, ja sit puolet lähtee tupakalle, kun alkaa tauko ja opettaja kääntää päätä.”

4.1.3 Oppilaitosympäristön viihtyvyys, toiminnallisuus ja informatiivisuus tukevat nuorten mielestä päihteettömyyttä

Opiskelijat kokivat, että riittävät ja tasaisesti jakautuneet oleskelutilat oppilaitoksen ympäristössä voisivat saada nuoret viihtymään paremmin sisätiloissa ja välttämään tupakalle lähtöä. Miellyttävässä oppilaitosympäristössä olisi riittävästi sohvia ja istumapaikkoja kaikille. Esimerkkinä yhden haastatteluryhmän nuoret toivat Peltolan koulutalon hienot oleskelutilat, joiden koetaan lisäävän viihtyvyyttä. Erilaiset sisäliikuntatilat ja sisäpelit, kuten biljardi ja pingis auttavat vähentämään tylsyyttä ja siitä johtuvaa

tupakalle menoa. Monipuoliset sisäliikuntatilat, jotka olisivat tauoilla vapaassa käytössä, koettiin tärkeiksi. Myös liikunnallisten ulkoaktiiviteettien mahdollisuuden muutama nuori toi esiin tärkeänä seikkana. Esimerkiksi mahdollisuus koripallon pelaamisen ulkona koettiin päihteettömyyttä tukevana toimintana.

"Ehkä semmoiset oleskelutilat olisi parhaimmat, koska sitten tekisi mieli jäädä sinne sisälle ja varsinkin nyt kun alkaa tulla kylmä, niin sisällä on mukava istua niin sitten ei välttämättä tee mieli niin paljon mennä sitten sinne kavereitten kanssa polttelemaan."

"Esim. tuolla Peltolan koulutalolla, nii niillä on hienot oleskelutilat monessa eri rakennuksessa. Tai niilläkin on monta eri rakennusta, nii niis kaikissa on jonkin näkönen oleskelutila. ...Nii ja sit siellä on tollasia säkkejä ja muita juttui."

"No mä ajattelin just noita, et noi kaikki pelit, et olis jotain muuta siinä tauolla, kun mennä tupakalle ja jotain tollasta." Tai sohvut. Mut must tuntuu, et noi pelit vähän enemmän."

"Se on mun mielestä edelleen suurin syy miksi monet on semmoisessa tylsyydessä, niin ku menee tupakalle, koska ei ole yhtään muuta tekemistä."

"...Et esim. välitunnilla saisi mennä liikuntasaliin ja siellä saisi pelata koripalloa ja kaikkea kivaa."

"No semmoista mitä vois tehdä esim. ulkona, esim. leikkiä tai liikunnallista."

"Nii sit, jos koulun alueen ulkopuolella olis, vaikka koripallokenttä "

Erilaiset julisteet oppilaitoksen ympäristössä ja käytävillä koettiin vaikuttaviksi elementeiksi päihteettömyyden edistämisessä. Julisteissa voisi nuorten mukaan olla päihteistä aiheutuvia haittoja kuvattuna kuvin ja tekstein. Yksi nuori toi esiin myös tekstit, joissa kehoitetaan lopettamaan käyttö.

"...sellaisia missä näyttää mitä tapahtuu, kun on käyttänyt monta vuotta, nii mitä tupakka aiheuttaa tai mitä ne voi tuottaa."

"Niin siinä näkyisi niitä haittoja kuvana esim."

"Tekstejä seinissä, joissa kehoitetaan lopettamaan."

Nuoret kokevat myös erilaiset teemapäivät ja koko oppilaitosympäristöä osallistavan kannustavan ohjelman tukevan päihteettömyyttä. Nuoret toivat esiin tällaisina tukevin ohjelmin erilaiset arvonnat, realistiset kilpailut,

toiminnalliset teematunnit sekä erilaiset teemapäivät. Nuorten oppimista voisi testata teematunnin päätteeksi kyselyllä siitä, mitä on oppinut.

”Sen pitäis olla joku realistinen kilpailu.”

” Ja sitten voi tehdä ihan kunnan juttui, että luokittain otetaan ihmisiä ja sitten tehdään niille luokille niitä, missä annetaan semmoinen tietoisuus. Ja vaikka lopuksi pistetään joku Kahoot-kysely, että: Ootko oppinut mitään? Ajattelisi sitä näkökulmaa, ei vaan antaisi tiedon lentää ohitse.”

”Teemapäiviä.”

4.1.4 Ystävien ja muiden opiskelijoiden tuki koetaan merkitykselliseksi

Moni nuori koki, että kaverit välittävät eniten ja heiltä saa eniten tukea päihteettömyyteen. Kavereiden kannustava apu tupakoinnin lopettamiseen koettiin vaikuttavaksi. Lopettamisen tukemiseen paras keino on nuorten mielestä suositella kaverille lopettamista kunnioittavasti ja ärsyttämättä. Myös kavereiden kannustava tuki päihteiden käyttöön kävi nuorten keskustelussa ja nuoret kokivat, että kavereiden olisi erittäin tärkeää olla huomaavaisia ja kannustavia toisen päätöstä kohtaan lopettaa päihteen käyttö. Nuoret kokivat, että lopetukseen painostuksen sijaan positiivinen tsemppaus olisi vaikuttavampaa. Nuoret myös kokevat, että kaveria uskotaan paremmin kuin opettajaa. Rehellisyys ja avoimuus kavereiden kesken päihteistä ja niiden haitallisuudesta koettiin tärkeäksi.

”Kavereilta eniten, he oikeasti välittävät.”

”Mä sain ainakin nyt kaverin harkitsemaan, että se vaihtaisi tupakoinnin, yrittää saada sen pois nikotiinipurukumin avulla.”

”Nii ehkä se on se tärkein, ettei oo silleen, että miksi sä nyt lopetat, vaan hyvä. Et vaikka itse käyttäisi, nii silti pitäisi tukea toisen päätöstä...”

”Kyselemällä ja tekemällä asioita, jotka voisivat vaikuttaa kavereihin positiivisesti ja olla avoimia ja rehellisiä, mitä asioista on mieltä.”

Huolen ilmaiseminen kaverille sensitiivisesti ja empaattisesti koettiin tärkeäksi. Nuoret kokivat, että kavereita kuunnellaan huolen suhteen herkemmin. On myös tärkeää, että huoli ilmaistaan kaverille aidosti eikä negatiiviseen sävyyn.

Nuoret kokivat myös erityisen tärkeäksi, että kaverit hyväksyvät toisen omana itsenään. He toivat esiin, että päihteistä on helppo kieltäytyä silloin, kun porukassa voi olla oma itsensä. Hyvä ja tukeva kaveri ei painosta koskaan päihteiden käyttöön ja ymmärtää päihteettömyyden kyselemättä. Tärkeäksi tueksi koettiin myös juhliin osallistumisen ilman päihteiden käyttöä. Nuoret kokivat, että päihteettömyyden riskinä on kaveripaine kaveriporukassa, jossa nuori joutuu pelkäämään ulkopuolelle jäämistä, jos ei käytä päihteitä. Myös huomaavaisuus kaveria kohtaan siinä, että kaverilla voi olla päihteisiin liittyvää traumataustaa tuli esiin keskustelussa kavereiden tuen tärkeydestä. Jos kaverin käyttö on vakavaa, nuoret kokivat tärkeäksi kertoa asiasta nuoren vanhemmille, jotta tämä saisi apua.

"Nii, et yrität näyttää sitä huolta sille, että oikeasti huolestuttaa se asia. Ei sillä tavalla, että ärsyttäisi se, koska ne on kaks eri asiaa. Toinen on vihaista ja toinen on terveydestä ja muutenkin siitä suhteesta huolehtimista."

"Kyllä se nyt varmaan iskee paljon enemmän silleen, että jos joku hyvä kaveri huomaa, että hei huomasin, että sulla on ongelma tän aineen kanssa, että haluatko apua? Tai että tuen sua, että huomaan, että tää on ongelma."

"Se on tärkeintä, että sut hyväksytään ja et sä saat olla oma itsesi siinä vaiheessa."

"Et ehkä siinä voi vaikuttaa, että ei painostaisi juomaan. Ymmärtäisi sen toisen mielipiteen ja antaisi sen sitten olla."

"Joskus se voi todella riippuu myös kaveriporukasta, että voi olla, että on porukoita, jossa kaikki polttaa ja sut on kannustettu siihen jossain kohtaa ja sitten huomaatkin, että tää ei tee hyvää terveydelle ja haluaa pois, mutta sitten et tiedä, että jätetäänkö sut sitten kokonaan kaiken ulkopuolella, jos sä lopetat sen. oot sä sitten kokonaan siitä porukasta pois? Ja mitä sä sit sen jälkeen teet. Että voi olla, että noi on tommoisia suhteellisen yleisiä kysymyksiä, mitä tulee. Että, mitä kaverit musta ajattelee, jos mä en olekaan niin cool enää, kun olin, koska lopetin polttamisen."

"Ja alkoholi on myös semmoinen, että tosi usealla on perheen kautta traumat, alkoholiväkivaltaa ja tällaisia juttuja, nii siitäkin pitäis olla enemmän huomaavainen toisia kohtaan eikä painostaa käyttämään."

"Niin, mutta jos on oikeasti vakavaa, niin sitten voi vaikka kertoa sen vanhemmillekin, että ne pystyy jotenkin vielä paremmin puhumaan ja auttamaan."

Nuoret kokivat tärkeäksi tueksi päihteettömyydessä kavereiden esimerkin lopettamisessa. Jos yksi lopettaa tupakoinnin, niin muutkin voisivat tehdä

saman. Myös kaverin tuki lopetuksen prosessissa koettiin tärkeäksi. Lopetuksen ja päihteettömyyden tukemisessa on tärkeää myös se, ettei mahdollisteta toisen käyttöä tarjoamalla hänelle päihteitä tai lähtemällä mukaan esimerkiksi tupakalle. Nuoret tiedostavat, että päihteiden käyttö on usein sosiaalinen tilanne, jonne lähdetään mieluummin yhdessä. Nuoret toivat esiin, että on myös iso merkitys, etteivät kaverit kannusta päihdekokeiluihin. Myös huomaavaisuus lopettanutta kohtaan, niin ettei toinen tule tupakoimaan juuri lopettaneen eteen, koettiin merkitykselliseksi.

”Jos olisi yksi, joka lopettaa, niin muutkin ehkä tekisivät niin.”

”Jossain kohtaa poltin hänen kanssaan, mutta sit lopetin aikaisemmin ihan omista terveydellisistä syistä. Ja sitten hän alkoi huomata sen, että miten se alkoi muhun vaikuttamaan. Ja hän sit alkoi harkitsemaan sen lopetusta.”

”Ehkä, jos joku on, et mennäks tupakalle, nii olis sillain, et mä en tuu mukaan, koska harvemmin ketään haluaa mennä yksin.”

”Ei kannustaisi kavereita kokeilemaan minkäänlaisia päihteitä.”

”Ja jos on pidempään ollut tupakasta riippuvainen ja toinen tulee siihen eteen poltaan, niin totta kai sun tekee sitten mieli, varsinkin, jos on alkuvaiheessa lopettamista. Nii pitäis olla enemmän huomaavainen ihmisiä kohtaan.”

Nuoret toivoivat, että oppilaitoksessa kanssaopiskelijat huomioisivat päihteiden käytön suhteen muita opiskelijoita harkitsemalla muun muassa tarkemmin missä käyttävät päihteitä ja miten se voi vaikuttaa muiden terveyteen. Nuoret kokevat epämukavana tilanteen, jossa joutuvat kohtaamaan päihteiden käyttöä koulupäivän aikana. Eivätkä kokeneet tätä kovin tukevana toimintana oppilaitoksen päihteettömyyden suhteen. Nuoret myös toivoivat, että opiskelijat huolehtisivat oppilaitoksen ympäristön siisteydestä laittamalla tumpit ja nuuskapussit roskikseen käytön jälkeen.

”Nii ja yleensä kun siellä vähän poltellaan semmoisella tavalla, ettei kiinnosta kuka tulee. Jotkut jopa vetää tarkoituksella naamaan. Tai ei ehkä ihan tarkoituksella, mut se tulee helposti naamaan, kun siellä poltetaan sillain sekaisesti mitä nyt sattuu.”

”...Se on mulle aika raskasta olla semmoisessa, vaikka se onkin se portaikko, et sä ootkin vaan max. kaksi kertaa koulupäivä aikana. Nii yleensä siinä on riippumatta siitä, olit sä tulossa kouluun vai menossa pois, nii siinä on aika joku vetämässä röökiä tai ihan mitä tahansa onkaan vetämässä.”

"Menee sinne jonnekin vielä kauemmas (koulualueelta käyttämään päihteitä) ettei muut näe, vaikka jos sul nyt on joku tarve käyttää."

"Nuoret vois laittaa päihteiden jätteet roskikseen ja niille tarkoitetuille paikoille."

4.1.5 Oppilaitosympäristön ulkopuolinen tuki oppilaitoksen päihteettömydessä

Moni nuori toi esiin kaikissa haastatteluryhmissä, että kokemusasiantuntijoiden asiantuntemus voisi tukea nuorten päihteettömyyttä. Nuoret kertoivat, että sellaisen henkilön, jolla on ollut haasteita päihteiden kanssa, olisi uskottavaa ja kiinnostavaa kuunnella. Myös erilaisten yhdistysten tuki koettiin hyvänä ja mielenkiintoisena, kuten nikotiinittomuuteen kannustava Niko-projekti, joka on vierailut nuorten mukaan koululla. Myös anonyymit keskustelupaikat koetaan nuorten keskuudessa tarpeellisiksi, koska ne madaltavat kynnystä hakeutua juttelemaan, kun ei tarvitse pelätä seurauksia. Myös hammaslääkärin tuki nähtiin tärkeänä erityisesti nuuskan käytössä, koska hammaslääkäri voi puuttua käyttöön herkemmin, kun näkee tämän suun terveydestä.

"Kutsua kokemusasiantuntijoita kertomaan päihteistä."

"Mun mielestä olis hyvä, että joku aikuinen esimerkiksi kellä on itsellä ollut joku ongelma jonkun jutun kanssa, niin tulisi kertomaan, miten se on päässyt siitä eroon tai vastaavaa, että se on joku kenellä ollut kokemusta siitä."

"Koulussa on aina välillä Niko-toimintaa puhumassa nikotiinin vaikutuksista."

"Sitten myös semmoisia paikkoja, mihin voit mennä anonyymisti puhumaan. Koska et sä välttämättä haluat puhua sun alkoholiongelmasta alaikäisenä, niin siitähän on sitten niin kun velvollisuuskin kertoa (sosiaalitoimeen), että mut sitten se myös kannustaa sitä, että ei mennä kertomaan "

V1:"Hammaslääkäri vois auttaa siihen aika paljon. Ainakin nuuskan käyttöön."

V2:"Nii ja ne sanoo sit ihan suoraan."

Nuoret toivat kahdessa haastatteluryhmässä esiin, että koulussa on käynyt joskus poliisi koiran kanssa ja tämä on ollut nuorten mielestä tehokas tapa saada opiskelijoita kiinni huumausaineiden hallussapidosta. Yksi nuori toi esiin myös näkemyksen, että nuuskan laillistamisella voisi nuuska käyttö vähentyä Suomessa, koska nuuskan laitton myyminen ei olisi enää kannattavaa. Yhden

haastatteluryhmän nuoret myös ehdottivat, että tullin tulisi pysäyttää nuuskan tuonti Suomeen.

H: Millaisia kovempia rangaistuksia ja selkeämpiä sääntöjä? V1: "Täällähän oli kerran poliisi koiran kanssa ja se koira etsi niitä huumeita."

"Tulli stoppais nuuskan tuonnin kokonaan Suomeen."

"Tai jos nuuska laillistettaisiin, myynti Suomessa, nii sitten loppuisi kans enemmän. Kun aika paljon ihmisiä myy. Nii jos se olis laillinen Suomessa, nii ihmiset ei vois enää tehdä sitä, kun ei siinä olis mitään järkeä. Se oli kans, et Amerikassa laillistettiin kannabis jossain osavaltiossa, nii ensimmäiset vuodet oli aika korkeata käyttöön, mut sit se romahti. Et se väheni kokonaan."

4.1.6 Vanhempien tuki päihteettömyyden edistämässä

Vanhempien kiinnostus nuoren elämää kohtaan sekä hyvät ja luottamukselliset välit nuoreen ovat merkittävä elementti päihteettömyyden edistämässä nuorten mielestä. Luottamusta edistää hyvä ja arvostava keskusteluyhteys nuoren ja vanhemman välillä. Nuoret kokivat tärkeäksi, että vanhemmille voi jutella myös tilanteista, joissa nuori ei ole toiminut vanhemman toivomalla tavalla ja keskusteluyhteys säilyy tästä huolimatta. Nuoret kokivat, että vanhempien voimakkaat reaktiot ja liian tiukka kuri voivat vaikuttaa negatiivisesti luottamukseen ja keskusteluyhteyteen. Vanhempien liiallinen kontrolli nuoren elämää kohtaan koettiin yhdessä haastatteluryhmässä haastavaksi ja nuorten mielestä se voi aiheuttaa jopa rajojen ylitystä ja vanhempien uhmaamista sekä nuoren kiinnostuksen lisääntymistä päihteisiin.

"Vanhemmat voisivat olla enemmän mukana nuorten elämässä ja ottaa selvää, mitä lapset ja nuoret tykkää tehdä vapaa-ajalla kavereiden seurassa."

"Et ei äiti siitä nyt tykkää ja kyl se sanoo, et onko ihan pakko, mut se on sit sillain et sano sit mieluummin, et jos menet et mä tiän, et sä oot turvassa. Et totta kai jokaisessa perheessä on erilaisia käytäntöjä. Mut toikin on jollakin tasolla semmoista välittämistä, et se kysyy."

"Kun mulla on siis silleen et se näkee missä mä liikun, nii jos se tietää esim., nii kyl mä voisi sille rehellisesti sanoo, et jos otan juotavaa, nii sit se on et okei: "mä katon sit et sä oot perillä kotona jossain kohtaa". Ei semmoista huutamista."

"...et ne sanoo, et aina saat tulla kotiin. Et tien, kun on jotain mun kavereita et ei todellakaan voi mennä kotiin, et ne mieluummin nukkuu jossain kadulla, kun

menee kotiin. Niin ei sekään mun mielestä oo ihan oikein... Et mieluummin just silleen et ois hyvät välit ja et vanhemmille voisi kertoa aina kaiken.”

Nuorten mielestä vanhemmat voivat tukea nuoria päihteettömyydessä puhumalla päihteistä ja niiden haitoista. Yksi nuori toi esiin myös vanhemman roolin kokemusasiantuntijana, että vanhempi voisi kertoa mitä hänelle on sattunut päihteitä käyttäessä. Usean haastateltavan mielestä vanhempien esimerkki on merkittävä päihteettömyyden tukemisessa. Nuoret kokivat, että jos vanhempi tupakoi tai käyttää muita päihteitä lapsikin käyttää todennäköisemmin, joten vanhempien käyttö vaikuttaa herkästi lapsen valintoihin nuorten mielestä. Yksi nuori koki vanhemman esimerkin ja tuen tupakoinnin lopettamisessa tärkeäksi ja tukevaksi, jos lopetus tapahtuu yhdessä sen sijaan, että vanhempi jatkaisi tupakointia ja kehottaisi nuorta lopettamaan.

”Vanhemmat voisivat puhua asiasta kotona.”

”No kertomalla niistä haitoista.”

”Ja jos niillä on jotain kokemuksia(päihteistä) niin vois kertoa, että mitä on käynyt.”

”...vaan et yhes koittaa lopettaa. Jos se vanhempi ja se lapsi polttaa. Koska miten se motivoi, jos se vanhempi on silleen, et sun pitää lopettaa, mut sit se itse polttaa. Et se vois auttaa, et jos yhdessä koittaa.”

Useampi nuori toi esiin myös vanhemman kontrolloivan tuen suhteessa päihteiden käyttöön oppilaitoksessa. Vanhemmat voisivat kieltää nuorta tuomasta päihteitä kouluun ja ottamalla aktiivisesti päihteitä pois nuorelta sekä seuraamalla nuoren päihteiden käyttöä. Vanhempien puuttuminen koettiin yhdessä haastatteluryhmässä toimivammaksi, kuin muiden tahojen puuttuminen nuoren käyttöön. Nuoret kokivat, että vanhempia kuunnellaan herkemmin, kuin esimerkiksi opettajia.

”Ei anna lasten käyttää. Jos käyttää, niin ei koulussa.”

”Huoltajat voivat pitää lastaan silmällä ja ottaa päihteet pois nuorilta.”

”Jos nyt jonkun vanhemmat kieltävät jotain tai et lapsi käyttää, nii parempi se on et se vanhempi menee sen lapsen kans puhumaan, kun se kaveri koittaa saada sitä lopettamaan, koska yleensä se lapsi kuuntelee vanhempia enemmän, kun jotain ehkä opettajaa tai jotain.”

"Musta tuntuu että, jos vaan huoltajat tekisi sen lapsen kanssa (puuttuisi käyttöön), et se olis helpompaa."

4.2 Nuorten näkemyksiä oppilaitoksen ympäristön ja toiminnan kehittämiseen oppilaitoksen päihteettömyydessä

Nuorten esiin tuomat kehitystarpeet oppilaitosympäristössä ja sen toiminnassa olivat hyvin yhdenmukaiset. Ne myös vastasivat monelta osin nuorten aiemmin esiintuomia tekijöitä, jotka tukevat oppilaitoksen päihteettömyyttä. Nuoret kokevat, että oppilaitosympäristö ei tällä hetkellä tue kovin hyvin oppilaitoksen päihteettömyyttä. Päihteistä ei juuri puhuta eikä käyttöön puututa oppilaitoksessa, kuten nuoret toivoisivat ja ympäristön viihtyvyydessä olisi parantamisen varaa.

"Tällä hetkellä en huomaa vaikutuksia tai tukea oikeastaan millään tavalla."

"Ei hirveästi tukea. Tunneilla ei puhuta. Muutama kuva on esillä kerroksissa."

4.2.1 Oppilaitoksen henkilöstöltä nuoret toivovat enemmän informaatiota ja tukea

Nuoret toivovat, että oppilaitoksessa keskusteltaisiin enemmän päihteistä esimerkiksi oppitunneilla. Nuoret olivat yksimielisiä siinä, että päihteistä puhutaan liian vähän oppilaitoksessa. Tunneilla voitaisiin puhua opiskelijoiden mielestä enemmän päihteiden haitoista ja riskitekijöistä, miksi päihteet eivät kannata ja lopettamisen hyvistä puolista. Yksi nuorista toi esiin, että päihteiden laittomuudesta kyllä puhutaan, mutta koki ettei henkilöstöllä ole niinkään kiinnostusta puhua päihteiden haitoista. Nuoret myös toivoivat enemmän keskustelua yhdessä koko luokan kanssa. Nuoret kokivat, että päihteistä puhutaan vain muutamalla oppitunnilla eikä tämä ole nuorten mielestä riittävästi.

"Puhumista tunneilla enemmän päihteistä, että kaikki olis tietoisia riskeistä."

"Päihteistä puhutaan, mutta aivan liian vähän oppitunneilla."

"Tunneilla puhuttaisiin tästä aiheesta enemmän ja luokat yhdessä voisi miettiä näitä."

"Voisi olla jotain parituntia edes vuodesta, että opettajatkin kertoo siitä."

"Joo, koska ei meille sellaisia selitetä koskaan niin hyvin, et on vaan sillain sanottu, että se on huonoa. Ja sit sä voit saada siit syöpiä, mut ei sit selitetä sillä tavalla, et kaikki ymmärtäisi, et miksi ei kannata. Ja miksi ei oo hyvä."

"Se on varmaa enemmän niin mitä ne puhuu, on se et, miten se on laitonta alaikäisenä. Et tuntuu, et niit ei kiinnosta puhua haitallisista puolista. Enemmän, et se on laitonta."

Nuoret toivoivat myös henkilökunnalta enemmän tukea päihteisiin. Useampi nuori oli sitä mieltä, että henkilökunta kyllä auttaa, mutta pitäisi keksiä keinoja motivoida opiskelijoita. Nuoret ehdottivat motivointikeinoiksi esimerkiksi mahdollisuutta käydä pelaamassa biljardia, jos ei jaksa keskittyä tunneilla. Yksi nuori toi esiin, että Kahoot-visa, jossa on tikkari palkintona, voisi motivoida paremmin kuuntelemaan.

"Tukea voi olla enemmän ja voi myös tunneilla puhua siitä."

"Henkilökunta auttaa kyllä, mutta pitäisi keksiä keino, että oppilaita kiinnostaisi."

"Et tunnin päätteeksi vois aina olla joku Kahoot tunnin aiheesta, niin kyl se motivois ihmisiä varmasti. Ja sit siinä vois olla vaikka joku tikkari palkintona. Nii ihan varmasti oppilaat olis enemmän kuulolla tunnilla tai silleen."

"Ja antaa jopa niitä mahdollisuuksia mennä, vaikka pelaamaan bilistä, jos ei jaksa keskittyä(tunnilla) ja näyttää siltä, että niin."

Nuoret toivovat enemmän tiedottamisen tehostamista nuorille oppilashuollon palveluista tiedottamiseen sekä mistä voi saada apua päihteisiin. Tiedottamisen tehostaminen on nuorten mielestä tärkeää, koska kaikki opiskelijat eivät tiedä, että esimerkiksi kuraattorille voi mennä juttelemaan päihteistä. Nuoret myös kokivat, että alaikäisenä päihteiden käytön lopetus on vaikeaa ja siihen tarvitaan paljon tukea ja tietoa. Nuoret pitivät tärkeänä, että myös opettajille kerrotaan selkeästi kenelle he voivat ohjata päihteitä käyttävän nuoren, joka tarvitsee tukea. Tiedottamisen tehostamiseen nuoret ehdottivat esimerkiksi Wilma-viestejä oppilashuollon palveluista muistutuksena opiskelijoille säännöllisin väliajoin. Tämä koettiin tärkeäksi, koska aloittaneet opiskelijat saavat niin paljon informaatiota alussa, että osa niistä menee väkisin ohitse. Tuotiin esiin myös,

että tiedottamisen kannalta loppuvuosi olisi erityisen tärkeää, kun ahdistuneisuus lisääntyy pimeyden myötä.

”...ja silleen just enemmän semmoisia tietoja mistä voi saada sitä apua asiaan. Koska onhan se nyt vaikeata yksin alaikäisenä yrittää lopettaa, jos ei varsinkaan tiedä miten lopettaa ja mikä olisi paras mahdollinen vaihtoehto ja tällaisia juttuja.”

”Pitäisi olla useammin, vaikka jotain Wilma-viestiä asiasta, varsinkin alkuun heti kun koulut alkavat. Uusi opiskelija tulee niin paljon tietoa kerralla, että et sä nyt välttämättä muista, jos yksi psykologi tulee tai terveydenhoitaja tulee niin, sen jälkeen enää sen nimeä”

”Esimerkiksi yleisestikin kaikki ongelmat lisääntyvät loppuvuodesta, kun on tummempaa, kun ahdistaa ja masentaa niin sitten haluaa käyttääkin niitä päihteitä, niin pitäisi olla enemmän sitä muistutusta, että täällä on apua et menkää puhumaan.”

4.2.2 Päihteiden käyttöön toivotaan puuttumista useammin

Nuoret olivat lähes yksipuolisia siitä, että oppilaitoksessa pitäisi puuttua päihteiden käyttöön useammin ja herkemmin. Nuoret toivat esiin, että nuuskapusseja saatetaan heitellä oppilaitoksen ja luokkien lattioille ja nuorilla saattaa olla nuuskakiekko luokassa näkyvillä, mutta näihin ei aina puututa. Nuoret kävivät myös keskustelua siitä, että opettajien tulisi tunnistaa kannabiksen haju ja puuttua kannabiksen käyttöön oppilaitoksessa. Osa opiskelijoista myös tiesi, että joku oli tullut kouluun huumausaineiden vaikutuksen alaisena. Nuoret toivat esiin, että alkaa olla iso ongelma, jos nuoret tulevat huumeissa kouluun. Nuuskan käyttöön puuttuminen koettiin ristiriitaisena, koska he kokivat, että sitä ei ole niin helppo tarkkailla, mutta nuoret olivat yksipuolisia siitä, että oppilaitostupakointiin voitaisiin puuttua enemmän.

”Puuttua päihteiden käyttöön useammin.”

”No ehkä just katsoisi niitten nuuskapussien perään, et jos se näkisi, et joku heittää ja muutenkin puuttua.”

” No opettajien pitäisi enemmän, että jos joku tulee selkeästi, vaikka jonkun huumausaineen haisevana kouluun välitunnilla, kun itsekin jotkut luokkalaiset, kun tulee sisään niin haistaa sen. niin siinä opettajan varsinkin no ei nyt välttämättä, jos on tupakka, mutta jos on vaikka joku huumausaine esimerkiksi, vaikka kannabis, niin siihen pitäisi puuttua, koska uskon, että aikuiset ihmiset kumminkin tietää, vaikka ei ne olisi kokeillut, että miltä se haisee. Alkaa olla iso

ongelma, jos oppilaat tulee huumeissa kouluun oppitunneille. Niin siitä pitäisi edes kysyä, että no missä olitte, että silleen.”

”Et nuuskaa ei voi oikein tarkkailla, mut rökistä sun muusta.”

Haastateltavat olivat myös lähes yksipuolisia siitä, että oppilaitoksessa pitäisi olla tiukemmat seuraamukset päihteiden käytöstä. Oppilaitoksen päihteettömyyttä tulisi korostaa nuorten mielestä enemmän. Nuoret kokivat, että kontrasti puuttumiseen peruskoulun ja ammatillisen oppilaitoksen välillä on liian suuri, vaikka siirtymän välillä on vain muutama kuukausi. Pelkkä sanominen käytöstä ei nuorten mielestä toimi riittävästi. Nuoret kokivat toimivammiksi keinoiksi alaikäisten päihteiden käytön kohdalla ilmoittamisen vanhemmille sekä joutumisen rehtorin puhutteluun. Yksi ehdotti myös, että jos päihteiden käyttö ei lopu kotiin ilmoituksen jälkeen tulisi oppilaitoksesta tehdä ilmoitus sosiaalitoimeen. Osa nuorista ehdotti myös oppilaitokseen turvatarkastuksia ja poliisin tarkastusta kerran vuodessa. Poliisin tarkastukset tosin aiheuttivat ristiriitaisia näkemyksiä, koska osa opiskelijoista on jo täysi-ikäisiä ja kaikkien tarkastaminen vie paljon resursseja.

”Isommat seuraamukset päihteiden käytöstä oppilaitoksessa.”

”No, siitä ei tule mitään. Tai et se on sillain vaan et soo soo. Mun mielestä täysi-ikäisenä sinänsä joo, mut alaikäisten kohdalla aina huoltajalle viesti ensimmäisenä, mut sitäkään ei tapahdu, kun mä en nähnyt mitään, et miksi huoltajille ei ilmoiteta, koska jos oot tuolla noi jossain kadulla ja poliisi tulee ja näkee, nii sähän saat sossun siitä.”

”Just et opettajat enemmän puuttuisi ja silleen et ne just viestii. Just yläasteella, jos jäit kiinni jostain, vaikka sä olisit ollut ysillä ja jäit kiinni esim. tupakan poltosta, niin heti rehtorin kansliaan ja soitto kotiin ja sit oltiin sillain et ottaako vanhemmat tän vai ilmoitetaankos sossulle, et nyt voi mennä vielä yhdellä rangaistuksella, et ei nyt suoraan. Et tuli heti soitto kotiin rehtorilta. Nii sit kuitenkin täällä nii on alle vuosi, kun oot päässyt yläasteelta ja sit ollaan vaan sillain et ei mitään et menkää vaan tupakalle.”

”Niin mun mielestä kotiin viesti ja jos ei se lopu, nii sit otetaan yhteyttä sosiaalitoimeen.”

”Ja sit, jos opettaja huomaa et joku alaikäinen käyttää päihteitä, jos laittaa Vilma viestin kotiin, nii sit se on mun mielestä parempi.”

V4:”Mut sit, jos tässä pyritään vähentämään oppilaitoksissa sitä päihteiden käyttöön, nii jos poliisit tulee tarkastaa sun repun ja oot joku 20-vuotias ja sulla on joku nuuskakiekko, nii mitä ne voi tehdä.” V5:”Nii, et enemmän sit ehkä alaikäisiin vois vaikuttaa.”

"Korostaa sitä, että ne ovat kiellettyjä."

Nuorilla oli hyvin yksipuolinen näkemys siitä, että opettajat eivät puutu päihteiden käyttöön ja asiaa katsotaan oppilaitoksessa läpi sormien. Nuoret toivovat muutosta asiaan ja kokivat asian haasteena oppilaitoksen päihteettömyyden edistämisessä. Nuoret toivovat, että opettajat ottavat käytön aina puheeksi ja puuttuvat asiaan, kun havaitsevat käyttöä. Nyt nuorilla oli näkemys, että opettajat sulkevat silmänsä käytöltä. Opiskelijat pohtivat, että opettajilta on mennyt motivaatio opiskelijoiden auttamiseen ja päihteiden käyttöön puuttumiseen. Kahdessa ryhmässä nuoret kertoivat, että ensimmäisinä koulupäivinä opiskelijoille kerrotaan, että oppilaitoksessa ei saa käyttää päihteitä, mutta tämän jälkeen asiaan ei palata tai puututa.

"Ei merkittävän suuresti. Päihteiden käyttöön ei oikein puututa ja, jos jää kiinni, niin tilanne katsotaan asenteella; no minä en nyt nähnyt mitään."

"Moni opettaja ei puutu päihteiden käyttöön; "oma valinta", "en nähnyt."

"Kyllä joku aina välillä haiskahtaa joltain huumausaineelta, kun ohi kävelee, mutta siis en tiedä et siihenkään mitenkään puututtaisi. Kyllä mä tiedän, et jotkut on koulussa poltellut just jotain kannabista ja tullut sit tunnille... Nii ja kyl must tuntuu, et opettajat sen huomaa, jos oppilaatkin sen huomaa, kun sä periaatteessa kävelet ohi niin sä huomaat, nii miten opettaja ei kahdessa tunnissa huomaa sitä, jos on jossain aineissa."

"Vähän tuntuu, että opettajilla on ehkä mennyt vähän motivaatio siihen, että ne koittaisi auttaa koskaan tyyliin ketään oppilaita. Ne on vaan, että mitä sä selität tai ei silleen kiinnosta. Niin ehkä niillä on mennyt se motivaatio vähän pois auttaa."

4.2.3 Vanhempien huomioiminen oppilaitoksen päihteettömyystyössä

Nuoret toivat esiin, että vanhemmille olisi hyvä järjestää päihteisiin liittyviä vanhempainiltoja toisen asteen opiskelijoiden vanhemmille. Nuoret kokivat, että vanhempainilloista olisi hyötyä, koska vanhemmat ovat siellä läsnä ja kuulolla alusta loppuun. Yksi nuorista toi esiin, että erityisesti vanhempia, joita kiinnostaa lapsensa elämä ja koulunkäynti voisivat olla enemmän kiinnostuneita myös vanhempainilloista. Vanhempainilloissa olisi hyödyllistä nuorten mielestä puhua päihteiden vaikutuksista nuoriin sekä oppilaitoksen päihteiden käytöstä ja tilastoista, jotta vanhemmilla olisi realistista tietoa tilanteesta. Nuoret kokivat

tiedon lisäävän keskustelua myös kotona ja sitä myöden avoimuuden ja keskustelun lisääntymistä nuoren ja vanhemman välillä.

”Joo, kyllä mä uskon, et jos sul on hyvä suhde sun vanhempiin ja niit kiinnostaa sun elämä ja sun koulunkäynti, nii kyllä niitä varmaan kiinnostaisi (vanhempainillat). Tai riippuu varmaan vanhemmista. Kiinnostaisi mitä koulussa tehdään ja tommoista.”

”Silloin kun on vanhempainilta, niin ottaa vaikka silloin esille asean. Kun silloin kun ne on ihmiset on ihan paikalla, jolloin se on yleensä aina ihan varma, että ne kuuntelee sen alusta loppuun.”

”Olis kiva, et jos pidettäisiin vanhempainilta, niin ne vanhemmat tietävät, miten koulussa menee ja miten kaikki nuoret käyttävät noita päihteitä. Et ne voisi sit sanoo niitten lapsille, et hei oon kuullut tätä tai tätä nii et, silleen et nuorille tulee semmoinen olo, et ne pystyvät puhuu niiden vanhemmille, jos joku vaivaa joku.”

Nuoret toivovat itsensä lisäksi enemmän tietoa päihteistä myös vanhemmille. Erityisesti nuorten mielestä vanhempien olisi tärkeää tietää, kuinka paljon oppilaitoksessa käytetään päihteitä. Nuoret toivat keskustelussa esimerkiksi esiin, että nuuskan käytön yleisyydestä vanhemmilla ei ole realistista tietoa. Osa nuorista toi esiin, että nuuskan käytöstä olisi vanhempien hyvä tietää jopa luokkatasolla. Myös tupakoinnin yleisyydestä toivotaan välitettävän tietoa vanhemmille. Vanhemmille myös toivottiin välitettävän tietoa päihteiden käytön haitoista nuorten elämässä sekä siitä, mistä voi hakea apua päihteiden käytön haasteisiin.

...”sitten siellä olisi erilaisia tietoja, että kuinka moni oikeasti sitä käyttää. Takaan, et tuskin kaikki vanhemmat tietää, että oikeasti melkein jokainen nuori käyttää jotakin joskus. Koska sitten vanhemmatkin helpommin puuttuvat asiaan, jos ne saa tietää, että kuinka nopeasti sitten oikeasti tulee ongelma.”

”No jos nyt vaikka jossain luokassa käy ilmi, et moni käyttää siellä nuuskaa tai jotain, nii siitä vois ilmoittaa kaikkien vanhemmille, että keskustelis kaikkien lasten kanssa siitä. Sillain, et vanhemmat olis tietoisia, että sitä tapahtuu siellä paikassa missä se lapsi on.”

”Tietoa mistä voi saada apua ja tukea.”

Vanhempainiltojen lisäksi informaatiota päihteistä voisi jakaa vanhemmille Wilma-viestien välityksellä. Yksi nuorista toi esiin, että Wilma-viesti olisi hyvä erottaa muusta viestinnästä koukuttavalla otsikoinnilla, jotta vanhemmat varmasti lukisivat viestin. Nuoret toivat myös esiin, että vanhempia olisi hyvä osallistaa oppilaitoksen päihteettömyystyöhön erilaisilla kyselyillä ja

haastatteluilla vanhempien mielipiteistä ja ajatuksista nuorten päihteiden käyttöä kohtaan.

”Vaikka Vilma viestejä huoltajille, et sä näät siitä, et nyt täällä on tosi moni tupakoinut. Kun ei ne näe sitä mitä täällä tapahtuu.”

”Ja sitten myös sellaisia uutistyyppisiä, että siinä on semmoinen koukuttava ohje, ettei vaan, nuorten päihteiden käyttö, vaan silleen, että tiesitkö tämän päihteistä.” ...” Koska totta kai nyt sen katsot mieluummin kun, että kysely nuorten päihteiden käyttöön.”

”Erilaisia kyselyitä, mitä ne tietävät nuorten päihteiden käytöstä.”

”Pyytämällä vanhempien mielipiteitä päihteistä ja niitten käytöstä.”

4.2.4 Oppilaitosympäristön viihtyvyyden ja toiminnallisuuden lisääminen

Nuoret toivovat viihtyvyyden ja toiminnallisuuden lisäämistä tauoille. Nuorten mielestä monipuolisemmat tilat ja toiminnot voisivat vähentää tylsyyttä ja tupakalle lähtemistä. Koulutalot kaipaisivat nuorten mielestä lisää mukavia istumapaikkoja ja sohvia, jotta mahdollisimman monelle riittäisi paikka, koska tällä hetkellä kaikki istumapaikat ovat nuorten mukaan aina varattuina. Juhannuskukkulan koulutalossa toivottiin viihtyvyyttä ja aktiviteettien lisäämistä muuallekin, kuin vain A-rakennukseen. Koulurakennusten viihtyvyyttä voitaisiin lisätä nuorten mielestä myös tuomalla lisää väriä kouluihin.

”Monipuolisemmat tilat, missä enemmän aktiviteetteja ja istuma/makoilu paikkoja.

”Ja muihinkin rakennuksiin kuinka vaan tähän A-rakennukseen (aktiviteetteja ja viihtyvyyttä). Usein me pelataan jotain korttia, mutta ei sitäkään nyt jaksa sitten, jos on 8 tuntia koulussa, niin joka välitunnilla sitten pelata samaa korttipeliä. Ja kun välillä ei ehdi tulla tänne (toiseen rakennukseen). Ja sitten just, että kun täällä ei ole tarpeeksi kaikille tekemistä todellakaan et.”

”Sisätiloissa olisi kaikilla tilaa istua ja olla. Sitten ei niin helposti varmaan lähde ulos tupakalle.”

”Enemmän väriä kouluihin...jos on synkempää, nii ihmiset masentuvat herkemmin ja sit ne alkaa herkemmin käyttää päihteitä. Nii sen takia.”

Nuoret kaipaavat tauoille lisää sisäaktiviteetteja ja pelejä. Nuoret kokevat, että aktiviteetteja on nyt liian vähän. Tauoilla on paljon nuoria samaan aikaan ja aktiviteetit ovat aina varattuina. Koulutalojen tiloja järjestelemällä uudelleen

voitaisiin nuorten mukaan saada lisää tiloja aktiviteeteille, kuten lisää biljardipöytiä ja pingistä. Yhdessä haastatteluryhmässä tuotiin esiin myös toiveena tauoille muutakin, kuin liikunnallisiin aktiviteetteihin. Tällaisia toimintoja olisi nuorten mielestä esimerkiksi mahdollisuus musiikkiin tai lautapelien pelaamiseen. Nuoret myös pohtivat miten voidaan estää nuoria pilaamasta aktiviteettien järjestäminen tuhoamalla pelivälineitä. Keinoksi nuoret pohtivat sitä, että pelivälineitä, kuten lautapelejä voisi käydä lainaamassa opettajainhuoneesta. Ulkoaktiviteettien suhteen pelivälineitä, kuten koripallon voisi saada myös opettajalta.

”Jos niit ois vaan enemmän. Sit ne ehkä toimisivat paremmin. Tääl puolel meil on noi kaks biljardipöytää ja yks on tuolla soten puolel.”

”Koska meillä ne tauot nyt on tosi paljon samaan aikaan siel ja ei tule mitään. Kun siellä on kaikki(pelit) varattu silloin, kun ehtii mennä sinne tauolle.”

”...että pitäisi olla enemmän semmoisia tiloja semmoiseen käyttöön, että johonkin muuhun kuin liikunnalliseen. Musiikkia varten sopiva tila olisi omalla tavallaan jopa kiva.”

”Mutta jos silleen, vaikka opettajahuonees tai jossain olisi tällaisia pelejä, joita vois sit lainata. Että, olis jotain tekemistä sitten(välitunnilla).”

Nuoret toivovat lisää teemapäiviä, retkiä ja ryhmäytystä. Nuoret kokivat, että ensimmäisen vuoden alussa yhteisöllistä toimintaa ja ryhmäytystä oli enemmän, mutta tämän jälkeen toiminta on vähentynyt merkittävästi. Nuoret pohtivat, että teemapäivistä ja muista toiminnallisista päivistä voisi antaa järjestämisvastuuta nuorille. Toiminnallisia päiviä voitaisiin integroida nuorten mielestä myös opiskeluun. Osalla nuorista olikin jo kokemusta vastuusta toiminnan suunnittelussa ja ryhmän ohjaamisessa. Teemapäivissä voisi esimerkiksi pukeutua tietyllä tavalla viikon ajan tai järjestää tietovisoja. Teemapäivien informointia nuoret toivoivat kehitettävän, niin että informointi tapahtuisi riittävän ajoissa ja laajasti kaikille. Yhdessä haastatteluryhmistä toivottiin koko oppilaitoksen yhteisöllisyyden lisäämistä samantapaiseksi, kuin lukioissa. Tämä vaatisi nuorten mielestä enemmän yhteisiä tiloja ja yhteistä tekemistä muiden alojen ja rinnakkaisluokkien kanssa sekä oppilaitoksen aikuisten tukea.

”Niin, et olis kiva, vaikka ennen just syyslomaa tai joululomaa olis sillain viikko, et pukeutuisi tai et olisi erilaisia just teemoja, nii.”

”Ekal vuoden oli just ryhmäytymistä ja tällaisia eri teemapäiviä, mut sit se vaan loppu.”

”Lasten ja nuorten opiskeluun liittyy se, et sul on jotain juttui mitä sä vedät. ...Nii se olisi kivaa, et ne vois yhdistää niihin teemoihin. ...Jos se olisi vaik koulun sisällä joku piste, joku tietovisa tai tämmöinen.”

”Nii sillain, et kaikki olisi tietosii. Ei vaan ne, jotka on sattumoisin nähnyt jonkun julisteen.”

”...Kun vertaa lukioihin. Niillä lukioilla on jokaisella melkein oma tapa näyttäytyä itsenään. Niin jotenkin tuntuu, että amikset on vähän semmoisia ”let it down”, koska niissä ei ole samanlaista yhteisöä, kun lukioilla. Jos sitä saisi parannettua jollain tavalla, niin arvelisin, että sillä voi vähentää ihmisten tylsyyttä ja ne saisi jonkun paremman alternatiivisen tekemisen kuin se poltto.”

”Toisten alojen kanssa jotain tekemisiä, koska nyt on enemmän silleen vaan, että oman luokan kanssa tehdään. Siis meillä ei oo ollut mitään meidän rinnakkaisluokkalaisten kanssa koskaan. Niin ja sitten, kun seuraavana vuonna luokat sekoittuu, niin eihän siinä nyt sitten tunne ketään.”

Päihteisiin liittyvää informaatiota tulisi nuorten mielestä lisätä oppilaitosympäristössä. Erityisesti käytävillä voisi olla kuvia ja tekstejä päihteiden haittavaikutuksista paikoissa, joissa nuoret kulkevat ja viettävät aikaa paljon. Toisaalta kuvat aiheuttivat haastateltavissa myös ristiriitaisia näkemyksiä ja yksi haastateltavista toi esiin, ettei kukaan lue postereita eikä niillä ole vaikutusta nuorten valintoihin.

”Postereita lisää.”

”Kuvia ja tekstiä haittavaikutuksista.”

”Käytävillä, luokissa. No ei ehkä luokissa, mut vaikka käytävillä, kun sä kävelet kouluun sisään.”

4.2.5 Päihteiden käytön näkyvyyden vähentäminen

Nuoret kokevat, että tupakkapaikat koulun läheisyydessä eivät tue oppilaitoksen päihteettömyyttä. Savuttoman alueen rajat menevät nuorten mielestä liian lähellä oppilaitosta. Savuttoman alueen rajoja tulisi nuorten mielestä siirtää kauemmaksi. Yksi nuorista toi esiin, että tämä saattaisi vaikuttaa siihen, etteivät nuoret jaksa lähteä enää tupakalle, koska myöhästyisivät seuraavalta oppitunnilta, jos matka on pidempi. Muutama nuori koki, että olisi hyvä, jos

tupakointipaikat olisivat kauempana, koska muiden opiskelijoiden ei pitäisi kärsiä savusta. Osa nuorista oli myös sitä mieltä, että nuorille pitäisi osoittaa paikat, missä tupakkaa voi polttaa niin, ettei se häiritse muita.

”Savuton alue siirrettäisiin vielä kauemmas.”

”Nii, et siihen ehtii vielä hyvin tauolla. Et tekisi hiukan pidemmän, nii sinne ei oikein ehtisi(röökille).”

”Ulkona koulun pihan vieressä olevaa ”tupakkapaikkaa” voisi siirtää, sillä se ei kovin hyvin tue koulun päihteettömyyttä.”

”Vaihtamalla tupakointialue eri paikkaan, jotta kaikkien ei pitäisi haistella sitä savua.”

Juhannuskukkulan koulutalossa kouluuntuloväylän rappusissa tupakointi koetaan häiritseväksi ja haastavaksi. Tupakointipaikan haasteista on nuorten mukaan keskusteltu paljon. Suurin osa opiskelijoista tulee kouluun linja-autolla, joka jättää nuoret rappusten alle, jolloin nuoret joutuvat tulemaan kouluun savun läpi. Nuoret toivovat tupakointipaikan siirtoa, johonkin missä on vähemmän liikennettä. Tupakointi rapussissa haittaa nuoria myös siten, että se roskaa ympäristöä ja tupakoitsijoiden syljeskely tekee rappusista talvella vaarallisen liukkaat.

”Ku se on tällä hetkellä noissa rappusissa ja aamulla tosi mukava, kun kouluun tulee, nii siinä on kauheat savupilvet ja sitten, kun koululle ei oo oikein muusta paikasta pääse, tai pääsee, mut joutuu kiertään joku 10minuuttia lisää ja jos bussi tulee viittä vaille, nii ethän sä sitten ehdi tunnille oikeeseen kohtaan.”

”Vaihtaisi sen paikan semmoiseen, missä ei olisi niin paljon sitä liikennettä. Ja sitten kun siinä ei oo mitään paikkaa, mihin ne heittäisi ne tumpit, niin ne on siinä maassa. Ja sitten, kun tulee kylmä, niin se on ihan räitty ja se on peilijäätä.”

4.3 Opiskelijoiden näkemykset nuorten osallisuudesta oppilaitoksen päihteettömyyden edistämässä

Nuoret kokevat, että opiskelijoiden oma vastuunkanto on tärkeää päihteettömyyden edistämässä. Nuoret toivat esiin, että opiskelijoiden olisi tärkeää ottaa vastuuta siitä, että eivät käyttäisi päihteitä koulupäivän aikana. Myös vastuu kavereiden tukemisesta päihteettömyyteen on nuorista tärkeää ja

tätä vois toteuttaa esimerkiksi siten, ettei tarjoa kavereille päihteitä koulussa ja ilmaisemalla huolensa päihteiden haitoista kavereille.

”Olisivat käyttämättä niitä koulun alueella.”

”Olla tarjoamatta muille.”

”Kertoa muille, kuinka huonoa päihteet ovat.”

Nuoret myös kokivat, että opiskelijoiden olisi helpompi osallistua päihteettömyyden edistämiseen, jos heille tehtäisiin anonyymejä kyselyjä aiheesta. Nuoret kokivat aiheen araksi eikä avoin palaute ja toiveiden esittäminen tuntunut luontevalta. Esimerkiksi toivetta päihteiden käyttöön puuttumisen lisäämisestä olisi helpompi esittää nimettömänä, kuin kasvotusten. Haastattelussa tuli esiin, että nuoret pelkäävät silmätikuksi joutumista, jos esittävät mielipiteitä avoimesti. Nuoret toivat esiin myös hoks-keskustelut ja oppitunnit hyväksi väyläksi ottaa puheeksi päihteitä ja huomioida nuorten mielipiteitä ja ajatuksia.

”Puhua kokemuksista luokan kanssa tai anonyyminä kyselynä.”

”Aika moni toi esiin just sen, et opettajat ei puutu, nii et, jos laitettais joku kyselyboksi, et jokaisessa luokas käytäs laittaa anonyymisti, nii ihan varmasti oppilaat silleen uskaltaa. Et sä nyt uskalla kertoa opettajalle ja sanoo, et hei puutu tai et puuttukaas nyt, et siinä joutuu helposti silmätikuksi tai et sä nyt uskalla sanoo opettajalle, et miksi sä et puutu tähän.”

”Ottamalla asian useammin puheeksi oppitunneilla tai hoks-keskusteluissa.”

Nuorten osallisuutta päihteettömyyden edistämiseen voisi lisätä nuorten mielestä nuorten osallistumisella ja osallistamisella erilaisiin kampanjoihin, kilpailuihin ja opetukseen. Nuoret voisivat antaa huomaamattomasti päihdekasvatusta toisilleen esimerkiksi vetämällä ryhmille tietomiekkailua tai kilpailuja. Myös erilaiset ryhmätyöt, joita nuoret esittelevät muille opiskelijoille ja opettajille koettiin hyväksi osallistamisen keinoksi.

”Osallistuisi erilaisiin kampanjoihin, kuten Niko-toimintaan.”

”...Esim. tietomiekkailussa meillä oli siellä päihteisiin liittyviä kysymyksiä. ja sit olisi joku tunti ja luokat kisaisi vastakkain ja jokainen luokka saisi jonkun pienen palkinnon, niin siinä tulisi kilpailuhenkeäkin. Ja siihen vois ns. salaa sisällyttää sitä päihdekasvatusta.”

”Laajemmin ryhmätöillä, joita vois esittää muille koulun oppilaille ja opettajille.”

4.4 Keskeiset tutkimustulokset

Tämän opinnäytetyön tutkimuksellisessa osiossa tarkasteltiin millaista tukea opiskelijat kokevat tarvitsevansa oppilaitoksen päihteettömyyden edistämässä ja miten nuorten mielestä Turun ammatti-instituutin toimintaa tulisi kehittää tukemaan päihteettömyyttä oppilaitoksessa. Kaiken kaikkiaan tulosten pohjalta voidaan todeta, että oppilaitosympäristöllä on merkittävä vaikutus nuorten hyvinvoinnille ja nuoret tarvitsevat oppilaitoksen ja sen henkilöstön tukea terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämisessä, kuten päihteettömyyden edistämässä. Myös aiemmat tutkimukset ovat tehneet saman huomion oppilaitosympäristön merkityksellisyydestä nuoren hyvinvoinnille (Suvanto ym. 2020, Mikkonen & Tynkkynen, 2010).

Millaista tukea opiskelijat kokevat tarvitsevansa oppilaitoksen päihteettömyyden edistämässä?

Nuoret kokivat tarvitsevansa henkilökunnalta tietoa päihteistä. Erityisesti tietoa tarvittiin päihteiden käytön haitoista. Nuorta tukeva kohtaaminen koettiin tärkeäksi tueksi henkilöstön osalta. Empaattinen ja asiallinen kohtaaminen ja luottamus ovat vuorovaikutuksessa merkityksellisiä. Henkilöstön puuttuminen päihteiden käyttöön nousi tuloksissa tärkeäksi teemaksi. Käyttöön pitää nuorten mielestä puuttua, kun sitä huomataan.

Tutkimuksessa nuoret nostivat kavereiden tuen merkitykselliseksi tekijäksi nuorten päihteettömyydessä. Se, että nuori voi olla porukassa oma itsensä ja tehdä omat valinnat koettiin päihteettömyyttä edistävänä, kun taas kaveripaine päihteiden käyttöön koettiin päihteettömyyttä estäväksi tekijäksi. Kaverit koettiin tärkeänä tukena myös käytön lopettamisessa.

Oppilaitosympäristön viihtyvyys ja tilojen toiminnallisuus koettiin kaikissa haastatteluryhmissä tärkeäksi elementiksi opiskelijoiden viihtyvyyden ja hyvinvoinnin edistämässä. Opiskelijoiden mukaan riittävä tekeminen ja

oleskelutilat tauoilla voisivat vähentää päihteiden käyttöä, erityisesti tupakalle lähtemistä.

Koulun ulkopuolisena tukena merkittäviksi henkilöiksi tukea antamaan nimettiin nuorten vanhemmat. Luottamukselliset välit, hyvä keskusteluyhteys ja vanhempien kontrolloiva tuki olivat nuorten mielestä tärkeitä tuen muotoja vanhemmilta. Ulkopuolisena tukena tärkeiksi koettiin vanhempien lisäksi erityisesti kokemusasiantuntijat, jotka voivat omalla esimerkillään tehdä vaikutuksen nuoriin.

Miten toimintaa tulisi kehittää tukemaan päihteettömyyttä oppilaitoksessa?

Tutkimuksessa nousi merkittävänä tekijänä esiin henkilökunnan liian vähäinen tai epäjohdonmukainen puuttuminen päihteidenkäyttöön, erityisesti nikotiinituotteiden käyttöön, oppilaitosympäristössä. Välinpitämätön suhtautuminen nuorten päihteiden käyttöön koettiin haasteena oppilaitoksen arjessa ja tähän toivottiin muutosta. Nuorten mielestä henkilökunnan selkeällä ja johdonmukaisella puuttumisella voitaisiin tukea paremmin oppilaitoksen päihteettömyyttä.

Päihteistä toivottiin lisää informaatiota ja puhetta oppilaitoksen arjessa. Nuoret toivoivat tietoa ja tukea myös vanhemmille vanhempainiltojen ja Wilma-viestien välityksellä. Erityisen tärkeänä informaationa nousi oppilaitoksen päihdetilastot, joista vanhempien olisi hyvä olla nuorten mielestä tietoisia.

Nuoret kokivat, että tauot ja välitunnit eivät tue kovin hyvin nuorten päihteettömyyttä tällä hetkellä. Nuorten mielestä oppilaitoksessa tulisi tarkastella oleskelutilojen riittävyyttä sekä toiminnallisen tekemisen laajempia mahdollisuuksia tauoilla ja opetuksessa. Tauoilla tulisi olla enemmän tekemistä, kuten erilaisia pelejä. Myös muuta, kuin liikunnallista tekemistä toivottiin. Lisäksi oleskelutilojen mukavuutta ja mahdollisimman suurta saavutettavuutta toivottiin lisättävän sohvilla. Opiskelijat toivoivat lisää yhteisöllistä tekemistä oppilaitoksessa, kuten teemapäiviä, joissa voitaisiin tarjota informaatiota

päihteistä ja lisätä oppilaitoksen yhteisöllistä toimintaa. Nuoret toivoivat voivansa olla enemmän myös osallisina oppilaitoksessa järjestettävään toimintaa ja sen suunnitteluun.

5 Kehittämiprojektin tuotos

Tässä kehittämissuunnitelmissa ensimmäinen versio tuotoksesta koostettiin haastattelutulosten pohjalta sekä hyödynnettiin oppilaitoksen päihteettömyyteen liittyviä lakeja ja suosituksia. Tuotoksen suunnassa ja jatkokehittämisessä hyödynnettiin TAI:n opiskeluhuvin ohjausryhmän asiantuntijuutta. Projektipäällikkö oli syksyn 2022 aikana säännöllisesti yhteydessä kolmen TAI:n opiskeluhuollon kehittämistoimintaan osallistuvan asiantuntijan kanssa. Yhteydenpito rakentui yhden jäsenen yhteyden otolla elokuussa 2022, koska he olivat päivittämässä oppilashuollon suunnitelmaa vastaamaan nykyhetkeä. Oppilashuollon suunnitelmaan on tarpeellista saada myös päihteiden ennaltaehkäisyyn ja puutumiseen liittyvät osa-alueet. Asiantuntijoiden kanssa pidettiin ensimmäinen palaveri 9/2022, jossa sovittiin, että projektipäällikkö suunnittelee yhdessä asiantuntijoiden näkemyksiä, tutkimushaastatteluissa saatuja tuloksia hyödyntäen sekä lakeihin ja teorian tietoon pohjaten oppilashuollon suunnitelmaan päihteiden käytön ennaltaehkäisyn suunnitelman.

Tutkimuksen tuloksia esiteltiin kahdelle TAI:n henkilöstöön kuuluvalle asiantuntijalle 8.11.22. Samalla esiteltiin alustavia teemoja päihteiden käytön ennaltaehkäisyn suunnitelmaan. Asiantuntijoilta pyydettiin mielipiteitä, näkemyksiä ja ajatuksia suunnitelman alustavista teemoista ja sisällöistä. Lopulta itse oppilashuollon suunnitelmaan tullut tekstiosuus oli hyvin lyhyt suunnitelman rakenteisiin liittyvien syiden vuoksi ja päädyttiin yhdessä siihen, että projektipäällikkö tekee vielä oppilaitokselle kokonaisvaltaisemman tuotoksen haastatteluiden tuloksista, jotta nuorten ääni pääsee kokonaisuudessaan oikeuksiin tuotoksessa ja henkilöstö pääsee hyödyntämään laajemmin haastatteluiden tuloksia ja tuotosta. Tutkimustulokset tekivät vaikutuksen asiantuntijoihin ja toinen esitti toiveen, että projektipäällikkö voisi tulla esittelemään tuloksia opiskelijahuvin ohjausryhmälle.

Alkuperäisessä opinnäytetyön suunnitelmassa tuotoksen piti olla nimeltään päihteettömyyssuunnitelma. Nimeä kuitenkin muutettiin, koska erilaisia suunnitelmia oppilaitoksella on jo useita ja ne vaativat jatkuvaa tarkastelua ja

päivitystä, johon resurssit ovat rajalliset. Pääteiden käyttöön liittyvät ohjeistukset on kirjoitettu TAI:n päivitettyyn oppilashuollon suunnitelmaan ja myös projektipäällikkö pääsi osallistumaan tämän suunnitelman tekoon suunnittelemalla asiantuntijoiden kanssa osuuden ennaltaehkäisevästä päihdetyöstä oppilaitoksessa, kuten edellisessä kappaleessa on kuvattu.

Projektipäällikkö oli 14.11.22 yhteydessä Ankkuri-hankepäällikköön ja esitteli ajatuksiaan tulevasta tuotoksesta. Projektipäällikkö esitti hankepäällikölle ajatuksensa työkalusta ammattilaisille päihdeettömyyden tueksi.

Keskustelussa päädyttiin siihen, että päihdeettömän oppilaitoksen mallinnus voisi toimia hyvänä työkaluna ja siihen löytyisi vahva sisältö tutkimusmateriaalista. Siihen tulisi näkyviin elementit ja raamit, jotka ohjaavat kohti päihdeettömää oppilaitosta, lisäksi tuotoksessa pääsee hyödyntämään haastatteluiden tuloksia kattavasti. 22.11.22 Projektipäällikkö oli yhteydessä TAI:n asiantuntijaan ja tiedusteli miltä tulevan tuotoksen idea kuulostaa. Asiantuntijan mielestä oppilaitoksen mallinnus työkaluksi henkilöstölle oli loistava idea.

Projektipäällikkö laati 12 kohdan päihdeettömän oppilaitoksen mallinnuksen tutkimustuloksia hyödyntäen sekä opiskelijahuollon lakeja ja ohjeistuksia hyödyntäen. Teemoiksi mallinnukseen nousivat: 1) opiskeluympäristön viihtyvyys 2) päihdeettömän oppilaitos ja käyttöön puuttuminen 3) toiminnallisuus 4) päihdeaiheet opetuksessa ja ryhmänohjauksessa 5) yhteistyö kotien kanssa 6) yhteistyö oppilaitoksen ulkopuolisten toimijoiden kanssa 7) tiedonkeruu, tiedotus ja tiedon huomiointi 8) opiskelijoiden kohtaaminen ja huolen puheeksi otto 9) opiskelijahuollon tiedotus ja yksilökäynnit 10) opiskelijoiden ja ystävien tuki toisilleen 11) huoltajan tuki opiskelijoille 12) opiskelijoiden osallisuus oppilaitoksen päihdeettömyysohjelmaan (kuvio 5 s.64). Tuotoksen visuaalinen ilme laadittiin Canva-ohjelmalla vastaamaan Ankkuri-hankeen linjan mukaista ilmettä ja värejä. Canva-ohjelma on suosittu työkalu erilaisten julkaisujen, tuotosten ja esitysten tekemiseen ja laadukkaaseen visualisoitiin. Se on sovelluksena helppokäyttöinen eikä vaadi pidempiaikaista käyttökokemusta tai harjoittelua. (Canva 2022.)

Projektipäällikkö lähetti marraskuussa 2022 alustavan tuotoksen kommentoitavaksi Ankkuri-hankepäällikölle ennen tuotoksen esittelyä ja jatkokehitystarpeiden kartoitusta TAI:n henkilöstöltä. Projektipäällikkö sai pieniä muokausehdotuksia visuaaliseen ilmeeseen ja tekstikokoihin sekä otsikointiin. Palaute asiasisällöstä oli hyvä eikä siihen tullut muokausehdotuksia. Projektipäällikkö teki tarpeelliset korjauksen visuaaliseen ilmeeseen ennen tuotoksen esittelyä TAI:n hyvinvointityöryhmälle.

Tuotoksen esittely asiantuntijoille ja jatkokehittäminen

Projektipäällikkö kutsuttiin 13.12.22 TAI:n opiskeluhuvinvoinnin ohjausryhmään esittelemään opinnäytetyön tuloksia ja niistä kehitettyä tuotosta. Paikalla oli 10 TAI:n henkilökuntaan kuuluvaa ammattilaista. Osallistujina oli muun muassa koulukuraattoreita, ammatillisia opettajia, ammatillisia erityisopettajia, koulun johtoa ja opiskelijahuvinvoinnin suunnittelussa ja kehittämisessä toimivia henkilöitä.

Tulokset saivat aikaan runsaasti keskustelua oppilaitoksen kehittämistarpeista ja asioista, jotka toimivat oppilaitoksen ehkäisevässä päihdetyössä.

Tuotoksesta projektipäällikkö sai positiivista palautetta ja se koettiin hyväksi muistilistaksi ennalta ehkäisevää päihdetyötä suunniteltaessa ja kehittäessä. Ennen kaikkea tärkeäksi osoittautui, että tuotoksessa näkyy opiskelijoiden ääni ja osallisuus.

Tuotoksen kehittämistarpeiksi tuotiin esiin muistilista, jota voitaisiin hyödyntää, kun arvioidaan ehkäisevän päihdetyön tilannetta eri koulutaloissa. Eri koulutaloissa on hyvin erilaiset tilat ja kehittämistarpeet ehkäisevän päihdetyön osalta. Muistilista auttaisi myös paremmin käyttämään tuotosta nimenomaan työtekijöiden työkaluna ja implementoimaan tuotoksen koulun arkeen. Lisäksi keskusteluun nousi, minne tuotos voidaan sijoittaa tai tallentaa, jotta se olisi mahdollisimman helposti käytettävissä. Tästä sovittiin, että projektipäällikkö pyrkii tukemaan tuotoksen helpossa saavutettavuudessa.

Tapaamisen jälkeen kehittämisehdotuksena esiin tuotu muistilista lisättiin tuotokseen ja lähetettiin opiskeluhuvinvoinnin ohjausryhmän jäsenille ja muille 13.12.22 tapaamiseen osallistuneille (yht. 17 henkilöä) kommentoitavaksi. Samalla kerättiin palautetta tuotoksesta ja kysyttiin, miten hyvinvointiryhmän jäsenet toivoisivat tuotoksen implementoinnin tapahtuvan, jotta tuotos olisi mahdollisimman hyvin kaikkien saatavilla. Henkilökunnan joululomien vuoksi kommentointia pidennettiin 13.1.23 saakka, jotta kaikilla halukkailla on mahdollisuus antaa palautetta. Asiantuntijoille ehdotettiin työn implementoinnin edistämiseksi täysiä käyttö ja muokkausoikeuksia tuotokseen.

Palautteena kommenttikierrokselta kehuttiin tuotoksen visuaalista ilmettä kivan näköiseksi ja tuotosta sopivan yksinkertaiseksi. Mallinnus koettiin hyväksi muistilistaksi ja selkeäksi ohjeeksi päihitteettömyystyössä. Tuotoksessa todettiin olevan selkeät kohdat, joiden mukaan koulutalojen hyvinvointiryhmien on helppo sopia tehtävistä muutoksista. Lisäksi tuotos koettiin sisällöllisesti toiveiden mukaiseksi. Muokkaus ja tulostusoikeus tuotokseen koettiin hyvänä ajatuksena, jotta koulutalot voivat tarvittaessa räätälöidä tuotosta omiin tarpeisiin sopivaksi.

Muokkauksena toivottiin vielä vastuutaho kohdan lisäämistä tarkastuslistan toimenpiteet osioon, jotta vastuutaho on selkeästi merkattu ja toimenpiteet tulee näin herkemmin suoritettua. Lisäksi toivottiin sivulle kolme mallinnuksen otsikoista käsitekartta tai vastaava, jossa on koottuna kaikki otsikot johdantona sisältöön. Lisäksi pohdintaa herätti kohta ”12. Opiskelijoiden osallisuus oppilaitoksen päihitteettömyystyöhön”. Tässä nousi pohdintaan henkilöstön resurssit ja osaaminen eri opintoaloilla opiskelijoiden osallistamiseen päihitteettömyystyössä. Koettiin, että tavoite on hyvä ja sosiaali- ja terveysalalla tähän löytyy resursseja ja osaamista sekä tavoite toteutuu siellä, mutta miten muiden alojen kohdalla? Tavoitteena olisi pyrkiä löytämään toiminnan toteutukseen keinot koulutalojen resurssien ja osaamisen mukaan. Myös henkilöstön koulutustarvetta voisi olla hyvä tässä kohtaa pohtia esimerkiksi tarkastuslistaa läpikäydessä.

Kuvio 5. Päihteetömän oppilaitoksen mallinnuksen teemat

Lopullinen tuotos koostuu päihteetömän oppilaitoksen mallinnuksesta, joka koostuu 12 teemasta (kuvi 5 yllä) sekä tarkastuslista koulutaloille teemojen mukaisesta tilanteesta koulutaloissa. Tarkastuslistaa tuli seitsemän teemaa, jotka räätälöitiin mallinnuksesta, ja jotka soveltuivat helpoiten tarkasteltaviksi elementeiksi yleisesti. Tuotoksen nimeksi tuli päihteetön oppilaitosympäristö-mallinnus ja tarkastuslista työkaluksi Turun ammatti-instituutin henkilöstölle. Tuotos löytyy liitteestä 7. 23.1.23 opiskelijahyvinvoinnin ohjausryhmälle jaettiin valmis tuotos ”Päihteetön oppilaitosympäristö- mallinnus ja tarkastuslista Turun ammatti-instituutin henkilöstölle”. Opiskelijahyvinvoinnin ohjausryhmälle jaettiin tuotoksen käyttö- ja muokkausoikeudet Canva-sovellukseen, jotta se olisi paremmin saavutettavissa ja implementoitavissa oppilaitoksen työkaluksi.

6 Pohdinta

6.1 Tutkimustulosten johtopäätökset ja tarkastelu suhteessa aiempiin tutkimuksiin

Johtopäätökset

Johtopäätöksenä tutkimustuloksista voidaan nähdä, että oppilaitoksen päihteiden käytön puheeksi ottamiseen ja puuttumiseen tulisi kiinnittää jatkossa erityistä huomiota päihteettömyyden edistämiseksi. Oppilaitoksella tulisi olla selkeät toimintaohjeet päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn ja käyttöön puuttumiseen. Oppilaitoksen henkilöstön tulisi sitoutua ja heitä tulisi sitouttaa yhteisten toimintaohjeiden noudattamiseen. Henkilöstöä voisi tukea tarpeen mukaan koulutuksella päihteiden käyttöön puuttumisesta, puheeksi ottamisesta ja opiskelijoiden kohtaamisesta päihteisiin liittyvissä keskusteluissa ja tilanteissa. Myös nuorille on erityisen tärkeää selkiyttää tässä yhteydessä oppilaitoksen säännöt ja toimintaohjeet, jotta toiminta olisi kaikille mahdollisimman selkeää.

Oppilaitosympäristöä tulisi mahdollisuuksien mukaan kehittää yhdessä nuorten kanssa tukemaan nuorten hyvinvointia ja viihtyvyyttä tauoilla. Monipuoliseen toimintaa ja olemiseen oppilaitoksen alueella tulisi panostaa, jotta nuorilla olisi mahdollisuus valita mielekästä tekemistä päihteiden käytön sijaan. Nuorten osallisuus on tärkeää, jotta toiminnot vastaavat heidän toiveitaan ja tarpeitaan.

Nuorten tarvitsevat tukea itsetunnon, autonomian ja kaveritaitojen vahvistamiseen myös ammattioppilaitoksessa, jotta jokainen voisi tehdä yhteisössä valinnan olla käyttämättä päihteitä pelkäämättä yhteisössä muiden reaktiota valintaan. Vanhempia tulisi myös ottaa aktiivisemmin mukaan ennaltaehkäisevän päihdetyön suunnitteluun ja toteutukseen. Vanhemmille tarjottu informaatio on tärkeää, jotta heidät voidaan pitää ajan tasalla nuorten päihteiden käyttöön liittyvistä trendeistä ja oppilaitoksen tilanteesta.

Tuloksissa tuli selvästi esiin myös päihdeinformaation tarve edelleen ammatillisen oppilaitoksen opetuksessa ja arjessa. Tämä vaatisi valtakunnallisesti laajempaa tarkastelua siitä voisiko terveystietoon ja päihdeaiheisiin liittyvää opetusta lisätä tai sisällyttää jollakin tavalla enemmän opintoihin kaikissa koulutuksissa. Oppilaitokset voivat huomioida tarvetta myös lisäämällä päihdeteemojen käsittelyä yleisesti oppilaitoksen arjessa järjestämällä esimerkiksi teemapäiviä ja kutsumalla ulkopuolisia luennoitsijoita oppilaitokseen puhumaan päihteistä.

Tulosten tarkastelu suhteessa aiempiin tutkimuksiin

Tämän tutkimuksen tuloksissa tuli esiin, että oppilaitoksen henkilökunnan, muiden opiskelijoiden, kavereiden ja vanhempien arvostava, tukeva ja empaattinen kohtaaminen ovat merkityksellistä päihteiden käytön ennaltaehkäisyssä ja lopettamisen tukemisessa. Myös tutkimustuloksen puoltavat tätä ja nuorten kokema aikuisilta ja kaveripiiristä saatu tuki näyttää tutkimusten mukaan suojaavan muun muassa alkoholin vaikutuksen alaiselta riskikäyttäytymiseltä sekä alkoholin riskikäytöltä (Samposalo 2013, 57; Kosola ym. 2018; Minkkinen ym. 2019, 48.)

Haastatteluiden nuoret toivat esiin, että kaveripiiriin tuki tulee olla nimenomaan sellaista, että nuori voi olla oma itsensä ja tehdä omat valintansa ilman paineita päihteiden käytöstä. Tutkimusten mukaan nuoren heikko itsetunto sekä päihdemyönteinen kaveripiiri onkin nuorelle riski, joka saattaa altistaa päihteiden käyttöön ja tämä voisi sopia siihen, että nuorella on paineita toimia vertaistensa tavoin. Ystävien ja yhteisön tuki tupakoimattomuuteen ja päihteettömyyteen on erittäin tärkeää nuorten päihteettömyyden edistämässä. (Kosola ym. 2018; Saari 2018, 58; Defoe ym. 2018, 491).

Tuloksissa nousi esiin myös päihteiden käyttöön puuttumisen tärkeys ja johdonmukaisuus oppilaitoksen päihteettömyystyössä. Tätä näkemystä tuki myös Elosen (2008, 164) tutkimus, jossa oppilaitoksen sosiaalisella kontrollilla todettiin olevan merkitystä erityisesti poikien rikekäyttäytymiseen vähentävästi.

Tutkimuksen nuoret toivat esiin yhteisöllisyyden, osallisuuden, yhdessä tekemisen sekä ryhmäytymisen merkitystä oppilaitoksen päihteettömyyden edistämisessä. Myös useat tutkimukset puoltavat näiden tekijöiden merkitystä opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämisessä (Maunu 2018, 18, Maunu & Kiilakoski 2018, 125; Jauhonen & Kortelainen 2018, 49; Ellonen 2008).

Oppilaitosympäristön viihtyvyyden ja riittävän tekemisen tarjoaminen tauoille nousi tärkeäksi hyvinvointia ja päihteettömyyttä edistäväksi tekijäksi tässä tutkimuksessa. Vaikka aiheesta löytyi vain vähän tutkimustietoa, viittasivat löydetyt tutkimuksen samankaltaisiin tuloksiin (Sjöblom ym. 2016, 34; Saku ry 2016, 5.)

6.2 Kehittämiprojektin eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyöprosessissa ja tutkimuksen toteuttamisessa pyrittiin kaikilta osin noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyviin tieteellisiin käytänteisiin kuuluu eettisesti kestävien ja tutkimuksen kriteerien mukaisten tutkimusmenetelmien käyttö, avoimuus ja vastuullisuus tutkimuksen teossa sekä tulosten julkaisussa. Lisäksi eettiset periaatteet edellyttävät tutkimusluvan ja tietosuojan toteuttamista vaatimusten mukaisesti. Kehittämistyössä kunnioitettiin hyvien tieteellisten käytänteiden mukaisesti muiden tutkijoiden tekemiä tutkimuksia ja niissä saavutettuja tuloksia. (TENK 2020, Vilka 2015, 42.)

Opinnäytetyön aineistossa käytettiin luotettavia lähteitä ja ne merkittiin tarkasti lähdeviitteinä tekstiin ja lähdeluetteloon. Tutkimuksen suorittamiseen haettiin tutkimuslupaa eettisten ohjeiden mukaisesti ja lupa myönnettiin ilman korjausehdotuksia. Tutkimusluvan jälkeen tutkimusasetelmaan tuli haastateltavan henkilö- ja ryhmämäärän suhteen pieniä muutoksia. Muutosten mahdollisuus ilman tutkimusluvan uudelleen hakua varmistettiin tutkimusluvan myöntäneeltä taholta eettisten periaatteiden mukaisesti. Tässä tutkimuksessa tutkimusmenetelmät avattiin selkeästi ja tutkimusprosessi pyrittiin kuvaamaan mahdollisimman avoimesti raporttiin.

Ihmiseen kohdistuvaan toimintaan liittyvässä tutkimuksessa tulee ottaa erityisen tarkasti huomioon eettiset kysymykset. Kehittämistutkimuksessa on otettava huomioon tutkittavan oikeudet ja kohtelu, alaikäisen asema tutkittavana, henkilötietojen käsittely, yksityisyyden suoja ja tutkimusaineistojen avoimuus. (Arene 2020, 9.) Projektipäällikkö otti kehittämistyössä tarkasti huomioon nämä tekijät. Tutkittaville annettiin tietoa kehittämisprojektista ennen tutkimukseen osallistumista. Tutkittavilta kysyttiin kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumiseen sekä heille painotetaan tutkimuksen vapaaehtoisuutta ja sitä, että tutkimukseen osallistumisen voi jättää kesken missä vaiheessa tutkimusta tahansa (liite 3). Nämä asiat tuotiin tutkittaville esiin ennen tutkimukseen osallistumista sekä tutkimushaastattelupäivänä ennen haastattelun alkamista.

Tässä kehittämistyössä tutkittavat olivat täyttäneet 15 vuotta, joten osallistumiseen riitti heidän oma suostumuksensa. (TENK 2020.) Hyvien tieteellisten käytänteiden mukaisesti myös 15 vuotta täyttäneiden vanhempia olisi ollut hyvä informoida tutkimukseen osallistumisesta, mutta tämä jäi tässä kehittämisprojektissa projektipäällikön erehdyksen vuoksi tutkittavien vastuulle. Vanhemmat eivät olisi voineet kuitenkaan estää 15 vuotta täyttäneitä osallistumasta tutkimukseen vaan päätöskykyinen nuori voi tehdä päätöksen itsenäisesti. Tässä kehittämisprojektissa oletettiin nuorten olevan kykeneviä itseä koskeviin päätöksiin. (TENK 2020.)

Tutkimuksessa kertynyt haastattelumateriaali sekä muu tietosuojan piiriin kuuluva materiaali säilytettiin tietosuojakäytänteiden mukaisesti ja hävitettiin asianmukaisesti tietosuojajätteenä, kun niiden säilyttäminen oli tämän työn kannalta tarpeetonta (Vilkka 2015, 47). Tutkimukseen osallistuville laadittiin tietosuojaseloste Turun ammattikorkeakoulun tietosuojaselostepohjaan, joka jaettiin kaikille tutkimukseen osallistuville ennen tutkimushaastatteluiden aloitusta (liite 4). Haastattelun alussa kerrottiin vielä selkeästi, että haastateltava voi keskeyttää tutkimukseen osallistumisen missä vaiheessa tutkimusta tahansa. Tätä varten tutkittaville annettiin myös projektipäällikön yhteystiedot, jotta heillä on mahdollisuus ottaa myöhemmin projektipäällikköön yhteyttä tutkimukseen liittyen.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuudelle oleellista on tutkimuksen toteutuksen tarkka kuvaus, joka koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Tässä oleellista on muun muassa olosuhteiden, henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien kuvaus. Tutkimuksen analyysivaiheessa tärkeää on tarkkuus ja huolellisuus luokittelun ja tulosten tulkinnan kanssa. (Hirsjärvi ym. 2009, 232–233.) Luotettavuuden tärkeä elementti on myös tutkimuksen mittaaminen tutkittavaa asiaa eli se vastaa selkeästi tutkimuskysymyksiin (Vilka 2015, 193).

Tässä kehittämistyössä projektipäällikkö pyrki lisäämään luotettavuutta pitämällä projektipäiväkirjaa. Päiväkirjan eli projektin aikaisten muistiinpanojen avulla tutkimusraportissa voi antaa tarkempaa selostusta projektin toteuttamisesta sekä mahdollisista eteen tulevista haasteista ja niiden ratkaisemisesta. (Vilka 2015, 83). Projektipäällikkö ei ollut osallisena kehittämisprojektin kohdeyhteisössä eikä TAI organisaationa ole ennestään tuttu, joten hänen oli helpompi toimia ympäristössä puolueettomana sekä ilman ennako-oletuksia yhteisön jäsenistä. Tutkija pyrki lisäämään ennako-oletusten syntymättömyyttä myös sitten, että keskusteli mahdollisimman vähän kohderyhmästä toimintaympäristön henkilöstön kanssa ennen haastatteluiden toteutusta.

Tutkimushaastattelun kulun tarkka kuvaus on tärkeää luotettavuuden kannalta. Tässä projektissa kuvattiin tarkasti tutkimushaastattelun olosuhteet, mahdolliset häiriötekijät, virhetulkinnat sekä itsearvioitiin haastattelutilannetta. Analyysin ja luokittelun synty ja perusteet pyrittiin kuvaamaan mahdollisimman tarkasti luotettavuuden lisäämiseksi. Tutkimusraportin luotettavuutta projektipäällikkö pyrki lisäämään tuomalla luokittelun tueksi sitaatteja haastatteluista. (Hirsjärvi ym. 2009, 232.) Tämä opinnäytetyö lisättiin kaikille saatavissa olevaan opinnäytetöiden Theseus-järjestelmään, mikä lisäsi kehittämisprojektin luotettavuutta ja näkyvyyttä (Arene 2020, 10).

Tutkimuksen luotettavuutta olisi voinut lisätä se, että tutkimushaastatteluiden analyysiin olisi osallistunut toinen henkilö. Myös projektipäällikön kokemattomuus ja ensikertalaisuus laadullisen tutkimuksen teossa on voinut

aiheuttaa huomaamatta jääneitä virheitä tutkimuksen toteutuksessa, analyysivaiheessa tai raportoinnissa, jotka kokeneempi tutkija olisi havainnut. Analyysistä on kaiken kaikkiaan vaikea saada myös kirjallisuuden mukaan täysin luotettavaa, vaikka siihen pyrittiinkin mahdollisimman hyvin valmistautumaan sekä poistamaan omia ennako-oletuksia ja ajatuksia aiheesta, koska toimimme ajassa ja paikassa oman kehiksemme läpi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 160).

Tutkimushaastattelut toteutettiin vain kahdessa koulutalossa kaikkien koulutalojen sijaan, joten kaikkien koulutalojen tilannetta ja nuorten tarpeita ei saatu kartoitettua tässä tutkimuksessa. Tutkimustuloksista on voinut jäädä tämän vuoksi joitakin tietoja puuttumaan TAI:n päihteettömyyden edistämisen näkökulmasta. Toisaalta projektin kokonaisuus huomioiden tutkimuksessa haettiin nimenomaan nuorten näkemyksiä päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn ja mahdollisia muutostarpeita oppilaitosympäristössä, joten näihin kysymyksiin saatiin monipuolisesti vastauksia ja tuotos on luotu niin, että se on hyödynnettävissä ja räätälöitävissä kaikkiin koulutaloihin. Lisäksi haastatteluissa oli havaittavissa tutkimustulosten toistuvuus haastatteluryhmästä toiseen, joten tähän peilaten uuden tiedon saaminen lisähaastatteluilla olisi voinut olla marginaalista. Tuotoksesta jätettiin pois yksittäisiin koulutaloihin liittyvät tiedot ja nämä saatettiin 13.12.22 opiskelijahyvinvoinnin ohjausryhmän tiedoksi.

6.3 Kehittämiprojektin arviointi

Projektin arviointi ja hyvä arviointisuunnitelma on olennainen osa kehittämiprosessia, jolla voidaan varmistaa työn laatua ja projektin lopputuotoksen siirtymää käytäntöön. Arviointia tekemällä havainnoidaan prosessia läpi projektin pelkän tavoitteiden saavuttamisen sijaan (Seppänen-Järvelä 2004, 20). Monipuolinen arviointi antaa enemmän työkaluja kehittämisestä saatujen ratkaisujen pysyvyyteen sekä projektipäällikön kehittymiseen projektityössä. Arvioinnin voi toteuttaa monella eri tavalla eikä yhtä oikeaa arviointitapaa ole.

Tässä kehittämistyössä tehtiin sekä ulkoista arviointia, että projektipäällikön itsearviointia. Itsearviointi tapahtui projektin alussa, aikana ja lopussa SWOT-analyysin (kuvio 6) ja projektipäiväkirjan avulla. Ulkoista arviointia tehtiin Wepropol-kyselyllä haastatteluun osallistuneilta nuorilta, pyytämällä palautetta hankeasiantuntijoilta ohjausryhmän tapaamisissa sekä pyytämällä palautetta tuotoksesta TAI:n hyvinvoinnin ohjausryhmän asiantuntijoilta. Arvioinnin kohteena toimi kehittämisprosessi kokonaisuutena alusta loppuun sekä lopputuotos eli päihteettömän oppilaitoksen mallinnus ja tarkastuslista. Opinnäytetyön prosessia arvioitiin kriittisesti huomioiden sen haasteet ja onnistumiskohdat.

Itsearvioinnissa projektipäällikkö itse arvioi erityisesti omaa kehittymistään projektipäällikkönä sekä projektin etenemistä. Ulkoisessa arvioinnissa arvioidaan menetelmien toimivuutta, projektipäällikön toimintaa sekä lopputuotosta eli päihteettömän oppilaitoksen mallinnusta ja tarkastuslistaa.

Itsearviointi

SWOT-analyysi on yksi tunnetuimmista projektin itsearvioinnin menetelmistä. SWOT-analyysi perustuu nelikenttään, jossa määritellään projektin kannalta merkitykselliset tekijät; projektin vetäjän vahvuudet ja heikkoudet sekä ympäristöstä nousevat projektiin vaikuttavat mahdollisuudet ja uhat (kuvio 6). Nämä pyritään tunnistamaan heti projektin alusta alkaen. Vahvuuksia ja mahdollisuuksia pyritään hyödyntämään ja vahvistamaan, heikkouksia ja uhkia välttämään, lieventämään ja poistamaan. (Ray n.d.)

Projektipäällikön vahvuuksiin sisältyi erityinen kiinnostuneisuus aiheeseen ja kohderyhmään sekä työn kautta karttunut kokemus ja substanssiosaaminen aiheen teemoihin ja nuorten kohtaamiseen. Oli myös erittäin mielenkiintoista ja antoisaa olla tekemässä projektia osana laajempaa ANKKURI-hanketta. Hankkeen organisaatio auttoi myös projektipäällikköä kiinnittämään huomiota projektin onnistumisen kannalta merkityksellisiin asioihin. Ohjausryhmän tuki olikin merkityksellinen vahvuus projektissa. Projektin vahvuutena oli myös

selkeä tarve nuorten päihteettömyyttä edistäville toimille ja menetelmille ammatillisessa oppilaitoksessa, kuten lähdekirjallisuudessa ja tämän opinnäytetyön tuloksissa tulee ilmi. Projektipäällikön vahvuuksina projektin aikana tuli myös vahva halu ja motivaatio kehittää itseään tutkimus- ja projektityössä. Projektin edetessä projektipäällikkö huomasi itsessään myös kyvyn puskea eteenpäin kovassakin paineessa, joka helpotti projektin etenemistä haastavassakin vaiheessa.

Projektin heikkouksina projektipäällikkö tunnisti kokemattomuuden kehittämisprojektin ja tutkimuksen teossa. Lisäksi heikkoutena projektin alussa esiintyi projektipäällikön epävarmuus siitä, mitä tulee tehdä ja miten projekti etenee. Nämä auttoivat projektipäällikköä perehtymään erityisen huolellisesti laadullisen tutkimuksen tekemiseen ja projektin vaiheisiin sekä läpivientiin. Tämä projekti on ollut projektipäällikölle erittäin opettavainen matka ja antanut paljon valmiuksia ja osaamista projektityön tekemiseen ja projektin johtamiseen. Myös itsevarmuus omasta tekemisestä ja vastuun ottamisesta projektissa on kehittynyt valtavasti.

Kehitettävä tuotos oli projektin alussa hyvin epämääräinen päihteettömyyssuunnitelma-nimeä kantava ja tuotoksen oli tarkoituskin konkretisoitua vasta kehittämistyön aikana. Tämä aiheutti ajoittain epävarmuutta projektipäällikössä, kun tuotos ei ollut heti alusta kovin selkeä. Suunnitelma-nimeä kantanut tuotos muuttui toimintaympäristön toiveesta toiseksi. Näin ollen projektisuunnitelmaan tehtiin projektin aikana myös tarpeellisia muutoksia, jotka ovat tärkeitä onnistuneessa projektissa, jotta lopputulokselle on oikeasti hyötyä ja käyttöä toimintaympäristössä.

Tämän projektin mahdollisuuksina projektipäällikkö näki ammattitaitoisen hankepäällikön. Tiukoissa tilanteissa projektin aikana projektipäällikkö sai arvokasta neuvoa ja ohjausta hankepäälliköltä. Projektin tarpeet ja tavoite olivat merkityksellisiä paikallisesti ja valtakunnallisesti, joten projektin tuotoksen käyttö on mahdollista myös laajemmin. Opinnäytetyön raportointivaiheessa toinen ammatillinen oppilaitos kiinnostuikin tämän projektin lopputuotoksesta. Mahdollisuuksiin lukeutui myös päihteettömyysteeman nouseminen laajemmin

keskusteluun oppilaitoksen arjessa. Asiantuntijoiden tapaamisessa 13.12.22 aihe osoittautui polttavaksi oppilaitoksen arjessa ja nosti tarpeen keskustella koulutalojen päihdetilanteesta sekä muun muassa henkilöstön johtamisen vaikutuksista oppilaitoksen päihteettömyyteen.

Uhkina tässä projektissa oli kokonaisuudessaan laaja projekti, jonka aikataulussa pysyminen vaati jatkuvaa työtä ja suunnitelmassa pysymistä. Projektipäällikkö oli varannut tämä huomioiden projektin aikataululle väljyyttä, joka auttoi aikataulussa pysymistä. Aikataulutusta ja resurssien riittämistä helpottaa projektipäällikön opintovapaa opinnäytetyön aikana. Ankkuri-hanke itsessään loppui vuoden 2022 lopussa, mutta projektipäällikkö sai ohjausryhmältä aikaa raportin viimeistelyyn vielä alkuvuoteen 2023 saakka. Opinnäytetyön tuotoksen oli tavoite olla valmis vuoden 2022 mennessä, mutta tästä viivästyttiin kolmella viikolla, koska toimintaympäristöstä tuli toive pidentää kommentointia joululomien vuoksi. Projektipäällikkö näki tässä kohtaa tuotoksen toiveidenmukaisuuden ja palautteen saannin tärkeämpänä, kuin aikataulussa pysymisen, koska toiveita vastaava tuotos palvelee sen käyttöönotossa paremmin.

Uhkana nähtiin myös toimintaympäristön resurssit tuotoksen kehittämiseen ja palautteen antoon. Projektipäällikkö sai erityisen hyvän mahdollisuuden päästä TAI:n oppilaitoshyvinvoinnin ohjausryhmään esittelemään tutkimustulokset ja tuotoksen, joka osaltaan auttoi siinä, että osa jäsenistä motivoitui muiden kiireiden keskellä kehittämään tuotosta toimivammaksi työkaluksi. Toisaalta kehittämiseen ja palautteen antoon osallistui lopulta kahdeksan asiantuntijaa seitsemästätoista. Tähän saattoi vaikuttaa se, että tuotoksen esittelytilaisuudessa 13.12.22 oli paikalla vain kymmenen TAI:n henkilöstön jäsentä, jolloin muilla ei ollut niin tarkkaa näkemystä tuotoksesta ja sen taustoista, joka osaltaan saattoi laskea motivaatiota osallistua palautteen antoon sähköpostitse.

Projekti päättyi tuotoksen toimitukseen TAI:n opiskelijahyvinvoinnin ohjausryhmälle ja opinnäytetyön raportin julkaisuun. Tuotoksen konkreettinen käyttöönotto jäi henkilöstön vastuulle. Tämän vuoksi pitkän aikavälin

vaikuttavuutta ja tuotoksen toimivuutta ei pystytä tässä hetkessä arvioimaan ja pahimmillaan uhkana voi olla, että tuotos jää hyödyntämättä. Tämä uhka huomioiden projektipäällikkö antoi täydet valtuudet tuotoksen käyttöön ja muokkaukseen TAI:n opiskelijahyvinvoinnin ohjausryhmälle. Lisäksi opiskelijahyvinvoinnin ohjausryhmän kanssa sovittiin, että he ohjaavat koulutalojen opiskeluhuvinvoinnin ryhmiä tuotoksen käyttöön.

<p>Vahvuudet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vahva halu ja motivaatio kehittää itseä projekti- ja tutkimustyössä • Erittäin kiinnostava aihe ja kohderyhmä projektipäällikön sydäntä lähellä • Projektipäällikön kokemus työskentelystä nuorten kanssa • Kovassa paineessa kyky puskea eteenpäin 	<p>Heikkoudet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Projektipäällikön kokemattomuus kehittämisprojektin sekä laadullisen tutkimuksen teossa • Epävarmuus ja sen sieto erityisesti projektin alussa, siitä mitä tekee ja miten etenee projektissa • Yksin työskentely ja sokeutuminen omalle työlle/mahdollisille virheille
<p>Mahdollisuudet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ANKKURI-hankkeen hankepäällikön ja ohjausryhmän osaaminen, tuki ja palaute läpi projektin • Tarpeet ja tavoite merkitykselliset; tuotoksen muokkaus ja käyttö mahdollista myös laajemmin • Nostaa päihitteettömyysteemaa laajemmin keskusteluun oppilaitoksen arjessa • Oppilaitoksen henkilöstön kiinnostuneisuus aiheeseen 	<p>Uhat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laaja projekti, jonka aikataulussa pysyminen vaatii jatkuvaa työtä ja suunnitelmassa pysymistä • Haastattelun rekrytoinnin haasteet ja saturaation saavuttaminen • Tuotoksen implementoinnin mahdolliset haasteet • Oppilaitoksen henkilöstön resurssit palautteen antoon ja tuotoksen kehittämiseen rajalliset

Kuvio 6. Kehittämisprojektin SWOT-analyysi

Ulkoinen arviointi ja tuotoksen arviointi

Nuorilta pyydettiin haastattelun jälkeen Wepropol-linkin kautta palautetta haastattelusta. Kyselyyn vastasi 11 haastateltavaa (n=20). Palautteessa pyydettiin arvioimaan toiminnan toteutusta kokonaisuutena, fokushaastattelua

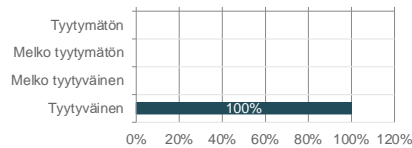
menetelmänä, aiheen kiinnostavuutta, haastattelussa käytettyjä menetelmiä ja toiminnan järjestäjän asiantuntijuutta. (Kuvio 7). Lisäksi nuoret arvioivat toiminnan kestoa ja saivat antaa avointa palautetta.

Kaikki vastaajat olivat tyytyväisiä toiminnan toteutukseen kokonaisuutena (n=10). Fokushaastattelumenetelmään 10 vastaajaa oli tyytyväisiä ja yksi melko tyytyväinen. Aihe oli kiinnostava 73 % mielestä ja melko kiinnostava 27 % mielestä. Haastattelun menetelmiin vastaajat olivat tyytyväisiä tai melko tyytyväisiä. Toiminnan järjestäjän asiantuntijuus oli erinomainen tai hyvä kaikkien vastaajien mielestä. Toiminnan kesto asettui janalla kaikkien kohdalla sopivan ja liian pitkän väliin, joten kestoiltaan haastattelut olisivat saaneet olla hieman lyhyempiä. Kaikkinensa palautteesta voidaan päätellä, että tutkimushaastatteluiden toteutus oli onnistunut.

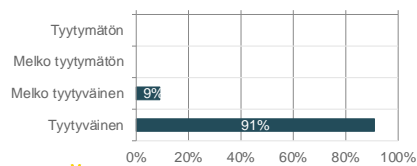
PALAUTE HAASTATTELUISTA

(Vastauksia saatiin 11/20)

1. Toiminnan toteutus kokonaisuutena (n=10)

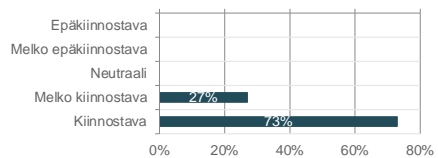

2. Fokushaastattelu (n=11)

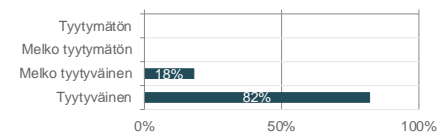

TURKU AMK

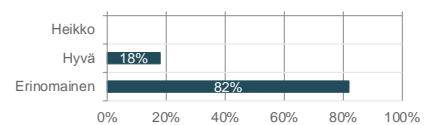
3. Aiheen kiinnostavuus (n=11)

4. Menetelmät (kahoot, osallistava haastattelu, weppol)(n=11)

5. Toiminnan järjestäjän asiantuntijuus (n=11)

Kuvio 7. Weppol-palautte tutkimushaastatteluista

Ulkoista arviointia tapahtui jatkuvasti projektin aikana kahden kuukauden välein järjestetyissä ohjausryhmän Teams-tapaamisissa. Erityisesti projektipäällikkö on saanut näissä tukea projektin rajaamiseen, eteenpäin viemiseen, menetelmiin ja sisältöön. Projektin loppuvaiheessa projektipäällikkö sai palautetta näkyvästä kehittämisestä asiantuntijaksi projektin aikana.

TAI:n opiskelijahyvinvoinnin ohjausryhmä antoi sähköpostilla palautetta kehittämisprojektin tuotoksesta. Koska palautetta pyydettiin sähköpostilla saattaa tämä heikentää kriittisemmän palautteen antamista. Palautteenantajat toivat kuitenkin esiin muokausehdotuksia tuotokseen, jotka auttavat tuotoksen käytettävyydessä ja implementoinnissa. Kaikkinensa palaute oli positiivista ja tuotos koettiin hyväksi kokonaisuudeksi ja hyödylliseksi työkaluksi päihdeettömyyden tarkasteluun ja yhtenäistämiseen koulutaloissa.

Tässä projektissa tavoitteena oli toimiva lopputuotos oppilaitoksen päihdeettömyyden tueksi sekä nuorten osallisuus lopputuotoksen kehittämisessä. Lopputuotos oli kehittämisprojektin alussa ja aikana vielä hyvin epämääräinen, koska se oli tarkoitus luoda kehittämisen aikana haastattelutulosten pohjalta eli nuoria osallistamalla. Lopputuotos luotiin haastattelutuloksia hyödyntämällä, jolloin tavoitteena nuorten osallisuus lopputuotokseen myös tavoitettiin. Tutkimushaastatteluiden tulokset saatiin kokonaisuudessaan näkyviin kehittämisprojektin tuotoksessa erittäin hyvin. Lopputuotoksena päihdeettömän oppilaitoksen mallinnus ja tarkastuslista ovat konkreettisia ja realistisia toteuttaa koulun arjessa kokonaan tai osittain koulutalojen resurssit huomioiden.

6.4 Jatkokehittämissuositukset ja -tutkimustarpeet

Tämän opinnäytetyön jatkokehittämissuosituksena olisi mallinnuksen eri osa-alueiden tarkempi tarkastelu ja toteutuksen menetelmien kehittäminen. Toimintaympäristön asiantuntijoilta tuli palautteessaan esiin eri koulutusalojen henkilöstön resurssit ja osaaminen opiskelijoiden osallistamiseen oppilaitoksen päihdeettömyydessä. Jatkokehittämisenä olisi mielenkiintoista selvittää ammatillisten opettajien resursseja, osaamista ja mahdollisuuksia opiskelijoiden osallisuuden huomiointiin oppilaitoksen arjessa ja opetuksessa. Tämän lisäksi voisi kartoittaa ammatillisen opetushenkilöstön osaamista ja vuorovaikutustaitoja opiskelijoiden hyvinvointiin liittyvien haasteiden kohtaamisessa ja puheeksi ottamisessa sekä näihin liittyviä mahdollisia koulutustarpeita. Näiden pohjalta voisi kartoittaa jo olemassa olevia ja kehittää

uusia toimivia menetelmiä huolen puheeksi ottoon, päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen sekä opiskelijoiden osallistamiseen oppilaitoksen hyvinvoinnin edistämisen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Mielenkiintoisena jatkotutkimus ja kehittämiskohteena nousi tämän opinnäytetyön myötä myös ammatillisten oppilaitosten johtamiskäytänteiden tarkastelu ja mahdollinen jatkokehittäminen oppilaitoksen päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn ja käyttöön puuttumisen osalta. Olisi mielenkiintoista tutkia millaisia vaikutuksia johtamiskäytänteillä on opiskelijoiden päihteiden käyttöön ja henkilöstön toimintaan nuorten päihteiden käyttöön puuttumisessa. Tarkasteluun olisi mielenkiintoista ottaa myös eri johtamisen mallit ja niiden vaikutukset henkilöstön toimintaan suhteessa opiskelijoiden päihteiden käyttöön puuttumisessa.

Tässä kehittämissuunnitelmassa nuoret nostivat esiin, että oppilaitoksen päihteettömyyttä voitaisiin tukea puhumalla ja antamalla tietoa päihteistä ja niiden haitoista ammatillisen oppilaitoksen opetuksessa enemmän. Myös teoriataustassa nousi esiin, että päihdeopetus ammatillisissa opinnoissa jää suurimmassa osassa koulutusohjelmia hyvin vähäiseksi. Olisi mielenkiintoista tutkia, vaikuttaisiko päihdeopetuksen ja terveystieteiden lisääminen ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmaan vähentäen opiskelijoiden päihteiden käyttöä konkreettisesti lyhyellä tai pitkällä aikavälillä. Olisi myös tärkeää kartoittaa millainen opetuksen sisältö palvelisi ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoita parhaiten.

Lähteet

Alanko, J., Nurminen, R. & Salakari, M. 2019. ANKKURI – ammattikoululaisten nikotiinituotteiden käytön ennaltaehkäisy ja lopettamisen tukeminen sekä yhteistyö- ja johtamiskäytänteiden implementointi. Ankkuri-hanke. Projektisuunnitelma 2019. Turun ammattikorkeakoulu. (Julkaisematon)

Alkoholilaki 2017/1102. Säädetty Helsingissä 28.12.2017. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20171102#L5>.

Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet 2020. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. Ehkäisevä päihdetyö. Keskeiset käsitteet. Viitattu 23.2.22. <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdetyo/mita-ehkaiseva-paihdetyo-on/keskeiset-kasitteet>.

ANKKURI-hanke. Viitattu 22.2.22. <https://ankkuri.turkuamk.fi/>.

Arene. 2020. Opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 1.3.2022. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINNÄYTE TÖIDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382>.

Berg, N. 2017. Accumulation of Disadvantage from Adolescence to Midlife. A 26-Year Follow-Up Study of 16-Year-Old Adolescents. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Viitattu 16.3.22. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/172710/accumula.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Braun, V. & Clarke, V. 2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3:2, 77-101. Viitattu 27.10.22. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1191/1478088706qp063oa>.

Canva 2022. Mitä aiot suunnitella tänään? Viitattu 15.12.22. http://www.canva.com/fi_fi/.

Defoe, I., Khurara, A., Betancourt, L., Hurt, H. & Romer, D. 2018. Disentangling longitudinal relations between youth cannabis use, peer cannabis use, and conduct problems: developmental cascading links to cannabis use disorder. *Addiction research report*. doi:10.1111/add.14456. Viitattu 9.3.22. <https://web-s-ebscohost->

com.ezproxy.turkuamk.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=96c9c575-31c8-4c60-8c8e-ddd7b8b0adf6%40redis.

Ellonen, N. 2008. Yhteisöllisyyttä ja tasapuolisuutta nuorten hyvinvoinnin tukemiseen. Janus vol. 16 (2) 2008, 161–166. Viitattu 14.1.2022.
<https://journal.fi/janus/article/view/50466/15259>.

Haravuori, H. & Raitasalo, K. 2017. Nuorison päihteidenkäytön trendit 2000-luvulla. Lääkärilehti. Katsausartikkeli. 34/2017 vsk. 72, s.1782–1789. Viitattu 23.2.22. <https://www-laakarilehti-fi.ezproxy.turkuamk.fi/tieteessa/katsausartikkeli/nuorison-paihteidenkayton-trendit-2000-luvulla/>.

Harju, T., Aro, M., Riikonen, K. & Vasankari, T. 2020. Sähkösavukkeiden terveyshaitat. Lääkärilehti. Katsausartikkeli. 34/2020 vsk. 75, s.1594–1598. Viitattu 16.3.22. <https://www-laakarilehti-fi.ezproxy.turkuamk.fi/tieteessa/katsausartikkeli/sahkosavukkeiden-terveyshaitat/>.

Hausen, H. 2020. Nyt on oikea aika puuttua nuorten nuuskaamiseen. Suomen hammaslääkärilehti 6/2020 s 54. Artikkel. Viitattu 10.3.22.
https://www.lehtiluukku.fi/lehti/hammaslaakarilehti/_read/06-2020/246859.html.

Heikkinen, N., Niskanen, E., Könönen, M., Tolmunen, T., Kekkonen, V., Kivimäki, P., Tanila, H., Laukkanen, E. & Vannila, R. 2016. Runsas alkoholinkäyttö nuoruudessa liittyy magneettikuvauksessa havaittavaan aivojen kuorikerroksen ohenemiseen. Duodecim 2017; 133:179. Artikkel. Viitattu 16.3.22. <https://www-terveysportti-fi.ezproxy.turkuamk.fi/xmedia/duo/duo13525.pdf>.

Helsingin kaupunki 7.9.2020. Miten opiskelijat kiinnittyvät toiselle asteelle? Antti Maunu vastaa. Viitattu 22.2.22: <https://www.hel.fi/uutiset/fi/kasvatuksen-ja-koulutuksen-toimiala/miten-opiskelijat-kiinnittyvat-toiselle-asteelle>.

Hietanen-Peltola, M. & Korpilahti, U. 2015. Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Ohjaus 7/2015. Viitattu 9.3.22. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126936/URN_ISBN_978-952-302-505-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 19.painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Huumausainelaki 2008/373. Säädetty Helsingissä 30.5.2008. Saatavilla. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080373#L1P5>.

Häkkinen, M., Niemelä, E. & Väänänen, P. 2022. Päihteitä käyttävä nuori. Duodecim 2022;138(2):181–186. Viitattu 13.3.22. <https://www-duodecimlehti-fi.ezproxy.turkuamk.fi/duo16657>.

Ilomäki, R. 2012. Substance use disorders in adolescence: Comorbidity, temporality of onset and socio-demographic background. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Viitattu 9.3.22. <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789514299230.pdf>.

Jauhola, L & Kortelainen, J. 2018. Tutkimus oppijoiden osallisuuden vahvistamisesta ammatillisessa koulutuksessa. Raportit ja selvitykset 2018:7. Opetushallitus. Viitattu 14.1.22. https://www.kpedu.fi/docs/default-source/yhteystiedot/190557_osallisena_opinnoissa.pdf.

Karjalainen, K. 2021. Huumeiden käyttö Suomessa. Päihdelinkki. Artikkel. Viitattu 16.3.22. <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/huumeet-ja-muut-paihdyttavat-aineet/huumeiden-kaytto-suomessa>.

Kinnunen, J.; Pere, L.; Raisamo, S.; Katainen, A.; Myöhänen, A.; Lahti, L.; Ahtinen, S; Ollila, H.; Lindfors, P. & Rimpelä, A. 2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019, Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö sekä rahapelaaminen. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:56. Viitattu 9.3.2022. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161741>.

Kosola, S., Niemelä, E. & Niemelä, S. 2018. Päihdekokeilut- normaalia nuoruutta vai alkava häiriö? Lääketieteellinen aikakauslehti Duodecim. 2018;134(8):865–72. Viitattu 9.3.22. <https://www.duodecimlehti.fi/duo14288>.

Kotovirta, E., Markkula, J., Pajula, M., Paavola, M., Honkanen, R. & Tuominen, I. 2021. Päihde- ja riippuvuusstrategia -Yhteiset suuntaviivat vuoteen 2030. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Viitattu 16.3.22. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163002/STM_2021_17.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Kouluterveyskysely 2016–2021. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos 2021. Viitattu 22.2.22.

https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_0=600836&mittarit_0=200537&mittarit_1=199990&mittarit_2=200141&sukupuoli_0=143993#.

Kriikku, P., Häkkinen, M. & Ojanperä, I. 2020. Huumemyrkytyskuoleman uhreista yhä useampi on alle 25-vuotias. Myös nuori voi hyötyä opioidikorvaushoidosta. Duodecim 2020; 136:1389–91. Viitattu 16.3.22.

<https://www-duodecimlehti-fi.ezproxy.turkuamk.fi/xmedia/duo/duo15644.pdf>.

Kunttu, K., Komulainen, A., Kosola, S., Seilo, N. & Väyrynen, T. 2021. Opiskeluterveys. Kustannus Oy Duodecim. Helsinki.

Lainio-Peltola, M., Jalo, N., Marjanen, K., Iho, A., Kaupinsalo, K., Aurasuo, J., Lahtinen, J. & Rosenqvist, T. 2020. Päihde- ja pelikasvatus oppilaitoksissa- opas suunnitelmien tekoon ja varhaiseen tunnistamiseen. Aluehallintovirastojen julkaisuja 85/2020. Viitattu 9.3.22.

<https://thl.fi/documents/605763/1475727/Julkaistu+85+LSAVI.pdf/bb788e88-1cb6-0f8c-0a4a-14ac7d8d03e5?t=1610540563174>.

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä. 523/2015. Annettu Helsingissä 24.4.2015. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150523>.

Liimakka, S., Ollila, H., Ruokolainen, O., Sandström, P. & Heloma, A. 2015. Nuorten nuuskaaminen koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ammattilaisten näkökulmasta. Raportti 2/2015. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 10.3.22. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-421-2>.

Maunu, A. 2018. Arjen rytmit ja yhteisöt-ammattiin opiskelevien hyvä elämä ja haalistuva individualismi. Nuorisotutkimus 36 (2018):1. Viitattu 15.3.22. <https://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2018/1/arjenryt.pdf>.

Maunu, A. & Kiilakoski, T. 2018. Ohjaus osallisuuteen? Sosiaalinen ja poliittinen osallisuus ammattiin opiskelevien nuorten arjessa. Aikuiskasvatus 2/2018. Viitattu 22.2.22. <https://elektra-helsinki-fi.ezproxy.turkuamk.fi/se/a/0358-6197/38/2/ohjausta.pdf>.

Mikkonen, J. & Tynkkynen, L. 2010. Terve amis! Ammattiin opiskelevien terveyden taustatekijät: 50 toimenpide-ehdotusta terveyserojen kaventamiseksi. Elämäntapaliitto. Viitattu 3.3.2022. <https://docplayer.fi/852765-Terve-amis-ammattiin-opiskelevien-terveyden-taustatekijat.html>.

Minkkinen, J. Kinnunen, J., Karvonen, S., Hontulainen, R., Lindfors, P. & Rimpeläinen, A. 2019. Low schoolwork engagement and schoolwork difficulties predict smoking in adolescence? European Journal of Public Health. Feb.2019, Vol. 29, No. 1, 44-49. Viitattu 4.3.22. <https://web-p-ebSCOhost-com.ezproxy.turkuamk.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=a143d2fb-264e-4681-8f69-a5e3cb3317ff%40redis>.

Mäntyneva, M. 2016. Hallittu projekti. Jäntevästä suunnittelusta menestykselliseen toteutukseen. Kauppakamari. Helsinki.

Mäntyranta, T. & Kaila, M. 2008. Fokusryhmähaastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä lääketieteessä. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. 2008;124 (13):1507–13. Viitattu 14.3.22. <https://www.duodecimlehti.fi/duo97349>.

Nuortennetti 2022. Päihteet. Viitattu 3.3.22. <https://www.nuortennetti.fi/mieli-ja-keho/paihteet/>.

Nuuska 2020. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos. Verkkoartikkeli. Viitattu 10.3.22. <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/tupakka/tupakkatuotteet-ja-sahkosavuke/nuuska>.

Ollila, H. & Ruokolainen, O. 2019. WHO:n tavoite tupakkatuotteiden käytön vähenemisestä voidaan saavuttaa, kansallista tavoitetta ei nykykehityksellä saavuteta. Terveys ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 10.3.22. <https://www.julkari.fi/handle/10024/138512>.

Opetushallitus 2022. SORA-ratkaisuja soveltumattomuuteen. Viitattu 7.3.22. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sora-ratkaisuja-soveltumattomuuteen>.

Opiskelijahuoltolaki 2013/1287. Annettu Helsingissä 30.12.2013. Viitattu 5.9.22. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287#L1P5>.

Pelin, R. 2020. Projektihallinnan käsikirja. Projektijohtaminen Oy Risto Pelin. Helsinki.

Perelman, J., Leao, T. & Kunst, A. E. 2019. Smoking and school absenteeism among 15 to 16-years-old adolescents: a cross-section analysis on 36 European countries. European Journal of Public Health. Aug.2019, Vol. 29, No. 4, 778-784. Viitattu 4.3.22. <https://web-p-ebSCOhost->

com.ezproxy.turkuamk.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=16&sid=42ef583f-6c21-4a62-9669-caaed25cdef4%40redis.

Puusa, A. 2020. Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus.

Ray. n.d. Itsearviointi toiminnan kehittämisen välineenä. Vaikuttavaa! Järjestötyön tulokset näkyviin. Viitattu 15.1.2023. <https://docplayer.fi/2564478-Itsearviointi-toiminnan-kehittamisen-valineena.html>.

Ruokolainen, O. & Mäki, N. 2015. Koulutuksellinen asema ja päihteiden käyttö nuorilla: erot ammatillisessa oppilaitoksessa ja lukiossa opiskelevilla. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2015: 55, 47–59.

Saari, A. J. 2018. Factors in adolescence representing the risk of subsequent smoking. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 14.4.22. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/104055>.

SAKU ry. 2016. Lupa liikkua! Perusteluja ja ideoita liikkeen lisäämiseen ammatillisessa oppilaitoksessa. Suomen ammatillisen koulutuksen urheilu- ja kulttuuriliitto. Viitattu 15.1.23. <https://viewer.joomag.com/saku-ry-lupa-liikkua-9-16/0515452001474576541?short>.

Samposalo, H. 2013. Juomatapojen yhteys alkoholihaittoihin ja riskikäyttäytymiseen 14–16-vuotiailla nuorilla. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 9.3.22. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/68106/978-951-44-9091-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Savuton Suomi 2030. Tätä teemme. Viitattu 7.3.22. <https://savutonsuomi.fi/tietoa-verkostosta/tata-teemme/>.

Seppänen-Järvelä, R. 2004. Prosessiarviointi kehittämissuorituksissa. Opas käytäntöihin. Stakes. Helsinki.

Simonen, J & Heikkilä, A. 2019. Savupilvi portin yllä. Tutkimus ammatillisen oppilaitoksen savuttomuustyöstä. Raportit ja selvityksen 2019:6. Opetushallitus. Viitattu 14.1.22. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/savupilvi_portin_ylla.pdf.

Sjöblom, K., Mälkki, K., Sandström, N. & Lonka, K. 2016. Does Physical Environment Contribute to Basic Psychological Needs? A Self-Determination

Theory Perspective on Learning in the Chemistry Laboratory. Frontline Learning Research, vol.4, nro1. pp.17-39. Viitattu 16.1.23.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/232963/217_1478_3_PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y

STM. 2015. Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma. Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen. Julkaisuja 2015:19. Helsinki. Viitattu 23.2.22.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74726/STM_EPT-kansi_sisus_netti.pdf.

STM. 2001. Terveys 2015- kansanterveysohjelma. Esitteitä 2001:8. Viitattu 7.3.22.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70063/t2015esi.pdf?sequence=1>.

STM. n.d. Opiskeluterveydenhuolto. Viitattu 22.8.22.

<https://stm.fi/opiskeluterveydenhuolto>.

Suvanto, A., Siira, H., Kaakinen, P., Männikkö, N. & Ruotsalainen, H. 2020. Ammattiin opiskelevien nuorten opiskeluhyvinvointi. Hoitotieteiden tutkimusseura 3/2021. Viitattu 9.3.22. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfi-fe202003107760.pdf>.

Stålh, T. 2017. Terveiden edistämisen vaikuttavuus ja mittaaminen. Duodecim. 10/2017. Viitattu 25.2.22. <https://www-terveysportti-fi.ezproxy.turkuamk.fi/xmedia/duo/duo13735.pdf>.

TENK. 2020. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Viitattu 27.2.22.

<https://tenk.fi/fi/tiedetilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>.

Terveystuolilaki 2010/1326. Annettu Helsingissä 20.12.2010. Viitattu 25.2.22. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Tammi.

Tupakkatilasto 2020. Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos 2022. Tilastoraportti liitteineen. Viitattu 7.3.22. <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/paihteet-ja-riippuvuudet/tupakka>.

Tupakkalaki 2016/549. Säädetty Helsingissä 29.6.2016. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160549#L10P73>.

Turun ammatti-instituutti 2020a. Turun ammatti-instituutti lukuina 2020. Viitattu 22.2.22.

https://www.turkuai.fi/sites/default/files/atoms/files/tai_lukuina_2020.pdf.

Turun ammatti-instituutti 2020b. Tai:n opiskeluhyvinvointi. Viitattu 22.8.22.

<https://www.turkuai.fi/sites/default/files/atoms/files//opiskeluhyvinvointi.pdf>.

Turun ammatti-instituutti (n.d). Opinto-ohjaus, tuki- ja terveystalvet. Viitattu

22.8.22. <https://www.turkuai.fi/turun-ammatti-instituutti/opiskelijalle-2/tukipalvelut>.

Turun ammatti-instituutti 2022. Järjestyssäännöt. Viitattu 14.1.23.

<https://www.turkuai.fi/turun-ammatti-instituutti/opiskelijalle/ammattillinen-perustutkinto/ohjeita-opiskeluun-0>.

Työturvallisuuslaki. 2002/738. Annettu Helsingissä 23.8.2002. Saatavilla:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>.

Vilka, Hanna. 2015. Tutki ja kehitä. 4.painos. Jyväskylä. PS-kustannus.

WHO. Health promotion. Viitattu 25.2.22. <https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing/first-global-conference>.

Wiss, K., Hietanen-Peltola, M., Ruokolainen, I., Hatakka, S. & Saaristo, V. 2021.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisessa

perustutkintokoulutuksessa 2020. Tutkimuksesta tiiviisti 18/2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 9.3.22.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141708/TUTI2021_018_Hyvinvoinnin%20ja%20terveyden%20edistäminen%20ammatillisessa%20perustutkintokoulutuksessa%202020_final.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Kirjallisuushaku

Tieto-kanta	Hakusanat	Rajaukset	"Osumien" määrä / hyödynnetty	Valikoitunut tutkimus
Medic	nuoret, nikotiini	koko tekstit, kielet: suomi, ruotsi, englanti	4/2	Harju, T., Aro, M., Riikonen, K. & Vasankari, T. 2020. Sähkösavukkeiden terveystaitat. Lääkärilehti. Katsausartikkeli. 34/2020 vsk 75, s.1594–1598. Saari, A. J. 2018. Factors in adolescence representing the risk of subsequent smoking. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
Medic	nuoret, alkoholi	"-"	14/1	Samposalo, H. 2013. Juomatapojen yhteys alkoholihaittoihin ja riskikäyttäytymiseen 14–16-vuotiailla nuorilla. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
Medic	nuoret, huumausaineet	"-"	4/1	Illomäki, R. 2012. Substance use disorders in adolescence: Comorbidity, temporality of onset and socio-demographic background. Väitöskirja. Oulun yliopisto.
Medic	nuoret, osallisuus	"-"	3/0	
Medic	nuoret, terveyden edistäminen	"-"	146/0	
Medic	oppilaitos, terveyden edistäminen	"-"	44/1	Ruokolainen, O. & Mäki, N. 2015. Koulutuksellinen asema ja päihteiden käyttö nuorilla: erot ammatillisessa oppilaitoksessa ja lukiossa opiskelevilla. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2015: 55, 47–59.
Cinahl Complete	teenagers OR youth OR adolescent AND nicotine OR smoking OR tobacco	Koko teksti, vertaisarvioitu, tutkimukset ajalta 2012–2022, kieli: englanti, adolescent 13–18 year.	1183/2	Perelman, J., Leao, T. & Kunst, A. E. 2019. Smoking and school absenteeism among 15 to 16-years-old adolescents: a cross-section analysis on 36 European countries. European Journal of Public Health. Aug.2019, Vol. 29, No. 4, 778-784. Minkkinen, J. Kinnunen, J., Karvonen, S., Hontulainen, R., Lindfors, P. & Rimpeläinen, A. 2019. Low schoolwork engagement and schoolwork difficulties predict smoking in adolescence? European

Liite 1

				Journal of Public Health. Feb.2019, Vol. 29, No. 1, 44-49.
Cinahl Complete	adolescent OR youth AND health promotion AND inclusion	-"-	46/0	
Cinahl Complete	adolescent OR youth AND cannabis OR marihuana OR alcohol OR drugs OR intoxicant AND health promotion	Koko teksti, vertaisarvioitu, tutkimukset ajalta 2017–2022, kieli: englanti, adolescent 13–18 year.	325/1	Defoe, I., Khurara, A., Betancourt, L., Hurt, H. & Romer, D. 2018. Disentangling longitudinal relations between youth cannabis use, peer cannabis use, and conduct problems: developmental cascading links to cannabis use disorder. Addiction research report. doi:10.1111/add.14456.

Haastattelun saateviesti

Hei Turun ammatti-instituutin opiskelija!

Toivon osallistumistasi ryhmähaastatteluun, jonka tavoitteena on edistää TAI:n opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia tukemalla päihteiden käytön ennaltaehkäisyä ja varhaista puuttumista oppilaitoksessa. Osallistumisesi haastatteluun on tärkeää, koska sinulla on arvokasta tietoa ja kokemusta ammatillisen koulutuksen opiskelijaympäristöstä ja siihen vaikuttavista tekijöistä päihteettömyyden edistämisessä.

Tarkoituksena on tutkia millaista tukea opiskelijat tarvitsevat oppilaitoksen päihteettömyyden edistämisessä ja miten toimintaa tulisi nuorten mielestä kehittää tukemaan päihteettömyyttä oppilaitoksessa. Tutkimuksen pohjalta kehitetään päihteettömyyssuunnitelma, jossa otetaan huomioon nuorten tarpeet ja näkökulmat. Haastattelun tulokset tullaan raportoimaan niin, ettei yksittäinen haastateltava ole tunnistettavissa tuloksista. Sinulla on täysi oikeus keskeyttää osallistuminen tutkimukseen milloin tahansa seuraamuksitta ja syytä ilmoittamatta. Haastattelu vie aikaasi koulupäivästä noin tunnin verran. Palkkioksi osallistumisestasi saat kahvituksen haastattelun yhteydessä.

Tästä linkistä pääset ilmoittautumaan haastatteluun (Nimi, ikä, puh.nro ja koulutusala): <https://forms.office.com/r/PcZ9W7C6BC>.

Tarkemman haastatteluajan ja -paikan laitan ilmoittamaasi numeroon. Haastattelut toteutetaan syyskuun aikana. Kiitos, että olet mukana! Nähdään! 😊

Terveisin, Kaisa Neitola/Turun ammattikorkeakoulun yamk-opiskelija

Tutkimushaastattelun suostumuslomake

Suostumus osallistua opinnäytetyötutkimukseen

Olen saanut tiedot opinnäytetyönä tehtävän tutkimuksen tavoitteista ja käytännön toteutuksesta. Minulle on annettu mahdollisuus esittää lisäkysymyksiä tutkimuksesta. Olen saanut tiedot henkilötietojen käsittelystä tutkimuksessa. Minulle on luvattu, että henkilötietojani käsitellään huolellisesti ja tietoturvallisesti eikä niitä luovuteta ulkopuolisille. Tiedän, että osallistumiseni on vapaaehtoista. Voin keskeyttää tai peruuttaa osallistumiseni tutkimukseen milloin vain. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumuksen, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Turussa 28.9.2022

Osallistun tutkimukseen

Henkilön nimi ja nimen selvennös

Suostumuksen vastaanottaja

Kaisa Neitola

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.

Tietosuojailmoitus

TIETOSUOJASELOSTE/-ILMOITUS
EU:n yleinen tietosuoja-asetus
13 ja 14 artiklat

Tietoa henkilötietojen käsittelystä Turun ammattikorkeakoulussa opinnäytetyönä tehtävään tutkimukseen osallistuvalla (Tutkimuksen nimi: Päähteettömyyssuunnitelma Turun ammatti-instituutin opiskelijoille ja henkilökunnalle)

TUTKIMUKSEEN OSALLISTUVALLE

Olet osallistumassa Turun ammattikorkeakoululla tehtävään tutkimukseen. Tässä selosteessa kuvataan, miten henkilötietojasi käsitellään tutkimuksessa.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Sinuun ei kohdistu mitään negatiivista seuraamusta, jos et osallistu tutkimukseen tai jos keskeytät osallistumisesi tutkimukseen. Tämän ilmoituksen lopussa kerrotaan tarkemmin, mitä oikeuksia sinulla on.

1. Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Kaisa Neitola, terveydenhoitaja / Master School -opiskelija

Turun ammattikorkeakoulu, Joukahaisenkatu 3, 20520 Turku

Yhteyshenkilö tutkimusta koskevissa asioissa:

Nimi: Kaisa Neitola

Osoite: xx (ilm.alkup.)

Puhelinnumero: xx (ilm.alkup.)

Sähköpostiosoite: kaisa.neitola@edu.turkuamk.fi

2. Kuvaus tutkimushankkeesta ja henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Tutkimus liittyy opinnäytetyönä tehtävään kehittämissuunnitelmaan, jonka tarkoituksena on tutkia millaista tukea opiskelijat tarvitsevat oppilaitoksen päihteettömyyden edistämiseksi ja miten toimintaa tulisi nuorten mielestä kehittää tukemaan päihteettömyyden edistämistä oppilaitoksessa. Tutkimuksen pohjalta Turun ammatti-instituutille laaditaan päihteettömyyssuunnitelma, jossa otetaan huomioon nuorten tarpeet ja näkökulmat.

Tutkimusaineisto kerätään ryhmähaastatteluina haastattelemalla neljää noin 6–8 henkilön opiskelijaryhmää. Henkilötiedoista kerätään kirjallisena nimi, puhelinnumero ja opiskeluala, joita käytetään henkilön suostumuksen varmentamiseksi ja haastattelupaikasta sopimiseksi. Rekisteröityjen ryhmän muodostaa 24–32 Turun ammatti-instituutin opiskelijaa.

3. Yhteistyöhankkeena tehtävän tutkimuksen osapuolet ja vastuunjako

Turun ammattikorkeakoulu toteuttaa tutkimuksen yhteistyössä Turun ammatti-instituutin kanssa ja sen on osa ANKKURI-hanke kokonaisuutta.

4. Opinnäytetyön tekijä ja hänen ohjaajansa

Opinnäytetyön tekijä:

Nimi: Kaisa Neitola
Osoite: XXX (ilm. alkup.)
Puhelinnumero: XXX (ilm. alkup.)
Sähköpostiosoite: kaisa.neitola@edu.turkuamk.fi

Opinnäytetyön ohjaaja:

Nimi: Hille Halonen
Sähköpostiosoite: hille.halonen@turkuamk.fi

5. Tietosuojavastaavan yhteystiedot

Voit ottaa yhteyttä Turun ammattikorkeakoulun tietosuojavastaavaan, jos sinulla on kysymyksiä tai vaatimuksia henkilötietojen käsittelyn osalta, ota yhteyttä:

<http://www.turkuamk.fi/fi/tietosuoja/>

Sähköposti: tietosuoja@turkuamk.fi

6. Tutkimuksen suorittajat

Aineistoa käsittelee ainoastaan tutkimuksen tekijä.

7. Tutkimuksen nimi, luonne ja tutkimuksen kestoaika

Tutkimuksen nimi: Pähitteettömyyssuunnitelma Turun ammatti-instituutin opiskelijoille ja henkilökunnalle

Kertatutkimus

Seurantatutkimus

Henkilötietojen käsittelyn kesto: Tietoja säilytetään kehittämisprojektin päättymiseen asti (helmikuu 2023).

8. Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste

Henkilötietoja käsitellään seuraavalla yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaisella perusteella:

Oikeusperusteena on rekisteröidyn suostumus.

9. Mitä tietoja tutkimusaineisto sisältää

Haastatteluaineisto sisältää ryhmähaastatteluissa annettuja vastauksia haastattelukysymyksiin. Tutkimuksessa kysytyjen taustatietojen perusteella vastaajaa ei voida tunnistaa.

10. Arkaluonteiset henkilötiedot

Tutkimuksessa ei käsitellä arkaluonteisia henkilötietoja.

11. Mistä lähteistä henkilötietoja kerätään

Tallennettavat tiedot saadaan haastattelutilanteessa nauhoituksen ja muistiinpanojen pohjalta. Tutkittavien nimitiedot on saatu siitä organisaatiosta, jossa tutkimus ja siihen liittyvä kehittämisprojekti tehdään.

12. Tietojen siirto tai luovuttaminen tutkimusryhmän ulkopuolelle

Henkilötietoja ei siirretä ulkopuolisille.

13. Tietojen siirto tai luovuttaminen EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle

Henkilötietoja ei siirretä EU:n tai ETA:n ulkopuolelle.

14. Henkilötietojen suojauksen periaatteet

Tiedot ovat salassa pidettäviä.

Fyysisten, kuten paperiaineistojen suojaaminen: Lukollisessa kaapissa.

Tietojärjestelmissä käsiteltävien tietojen suojaaminen:

käyttäjätunnus salasana käytön rekisteröinti kulunvalvonta

muu, mikä:

Suorien tunnistetietojen käsittely:

Suorat tunnistetiedot poistetaan analysointivaiheessa

Aineisto analysoidaan suoraan tunnistetiedoin, koska [peruste suorien tunnistetietojen säilyttämiselle]

15. Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Henkilötietoja sisältävä tutkimusaineisto hävitetään

Henkilötietoja sisältävä tutkimusaineisto arkistoidaan:

ilman tunnistetietoja tunnistetiedoin

16. Mitä oikeuksia sinulla on ja oikeuksista poikkeaminen

Yhteyshenkilö tutkittavan oikeuksiin liittyvissä asioissa on tämän ilmoituksen kohdassa 1 mainittu henkilö.

Suostumuksen peruuttaminen (tietosuoja-asetuksen 7 artikla)

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritettujen käsittelyjen lainmukaisuuteen.

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi hankkeessa ja mitä henkilötietojasi hankkeessa käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista seuraavissa tapauksissa:

- a) henkilötietoja ei enää tarvita niihin tarkoituksiin, joita varten ne kerättiin tai joita varten niitä muutoin käsiteltiin
- b) peruutat suostumuksen, johon käsittely on perustunut, eikä käsittelyyn ole muuta laillista perustetta
- c) vastustat käsittelyä (kuvaus vastustamisoikeudesta on alempana) eikä käsittelyyn ole olemassa perusteltua syytä
- d) henkilötietoja on käsitelty lainvastaisesti; tai
- e) henkilötiedot on poistettava unionin oikeuteen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön perustuvan rekisterinpitäjään sovellettavan lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi.

Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen, jos kyseessä on jokin seuraavista olosuhteista:

- a) kiistät henkilötietojen paikkansapitävyyden, jolloin käsittelyä rajoitetaan ajaksi, jonka kuluessa ammattikorkeakoulu voi varmistaa niiden paikkansapitävyyden
- b) käsittely on lainvastaista ja vastustat henkilötietojen poistamista ja vaadit sen sijaan niiden käytön rajoittamista
- c) ammattikorkeakoulu ei enää tarvitse kyseisiä henkilötietoja käsittelyn tarkoituksiin, mutta sinä tarvitset niitä oikeudellisen vaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi
- d) olet vastustanut henkilötietojen käsittelyä (ks. tarkemmin alla) odottaessa sen todentamista, syrjäyttävätkö rekisterinpitäjän oikeutetut perusteet rekisteröidyn perusteet.

Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen (tietosuojalain 20 artikla)

Sinulla on oikeus saada ammattikorkeakoululle toimittamasi henkilötiedot jäsenyydessä, yleisesti käytetyssä ja koneellisesti luettavassa muodossa, ja oikeus siirtää kyseiset tiedot toiselle rekisterinpitäjälle ammattikorkeakoulun estämättä, jos käsittelyn oikeusperuste on suostumus tai sopimus, ja käsittely suoritetaan automaattisesti.

Kun käytät oikeuttasi siirtää tiedot järjestelmästä toiseen, sinulla on oikeus saada henkilötiedot siirrettyä suoraan rekisterinpitäjältä toiselle, jos se on teknisesti mahdollista.

Vastustamisoikeus (tietosuojalain 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin ammattikorkeakoulu ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää rekisteröidyn edut, oikeudet ja vapaudet tai jos se on tarpeen oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi. Ammattikorkeakoulu voi jatkaa henkilötietojesi käsittelyä myös silloin, kun sen on tarpeellista yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kohdassa kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuojalain asetuksessa ja Suomen tietosuojalain säädettyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai

vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti ja siitä informoidaan rekisteröityä.

Valitusoikeus

Sinulla on oikeus tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli katsot, että henkilötietojesi käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä.

Yhteystiedot:

Tietosuojavaltuutetun toimisto

Käyntiosoite: Ratapihantie 9, 6. krs, 00520 Helsinki

Postiosoite: PL 800, 00521 Helsinki

Vaihde: 029 56 66700

Faksi: 029 56 66735

Sähköposti: tietosuoja(at)om.fi

Fokusryhmähaastattelun runko

Haastattelun aloitus

- Tutkimukseen osallistuminen ja tietosuoja
- Haastattelijan esittely ja tutustuminen haastateltaviin
- Johdatus aiheeseen (Kahoot ja opiskelijahuollon esittely)

Haastattelukysymykset:

Ensin vastaukset A3:lle post-it-lapuilla ja tämän jälkeen läpikäynti keskustellen ja tarkentavat kysymykset.

- Millaista tukea opiskelijat kokevat tarvitsevansa oppilaitoksen päihteettömyyden edistämässä oppilaitosyhteisöltä? (henkilökunta, kaverit, muut nuoret)
- Miten nuoret kokevat oppilaitoksen ympäristön ja välituntien sisällön tukevan nuorten päihteettömyyttä?
- Miten opiskelijat kokevat henkilökunnan tarjoaman tuen tukevan nuorten päihteettömyyttä?
- Miten oppilaitosympäristöä tulisi kehittää nuorten mielestä tukemaan päihteettömyyttä oppilaitoksessa?
- Miten henkilöstön toimintaa tulisi kehittää tukemaan päihteettömyyttä oppilaitoksessa?
- Miten nuoret voisivat vaikuttaa oppilaitoksen päihteettömyyden edistämiseen?
- Miten huoltajia voisi ottaa mukaan oppilaitoksen päihteettömyyden edistämiseen?

Haastattelun päättäminen

- Haluaako joku vielä nostaa esiin jotakin haastattelun aiheesta?
- Palaute (Wepropol-linkki tekstiviestinä)
- Kiitokset

Analyysikartta

Analysikartta

Pääteema

Alateema

Pääloukka

Alaluokka

1 TUKI NUORTEN PÄIHTEETTÖMYYDEN EDISTÄMISEEN

Nuorten tarvitsema tuki henkilökunnalta

Nuoret tarvitsevat tietoa päihteistä

Tietoa päihteiden haitoista

Tietoa päihteiden käytön ennaltaehkäisystä

Oppitunteja päihteistä

Tietoa päihteistä nuoria kiinnostavalla tavalla

Tietoa päihteiden taloudellisista vaikutuksista

Väärän tiedon kumoaminen

Visuaalista infoa tukemaan tiedon jakamista

Tietoa ystävän auttamiseen

Tietoa ja tukea siitä, mitä voi tehdä päihteiden käytön sijaan

Nuorta tukeva aikuisen kohtaaminen

Nuoret tarvitsevat keskustelua päihteistä henkilökunnan kanssa

Tukea päihteiden käytön lopetukseen

Empaattinen ja asiallinen nuorten kohtaaminen

Tietoa kenelle voi mennä juttelemaan päihteistä ja

helppous päästä juttelemaan

Luottamus koulun aikuisen kanssa

Päihteiden käyttöön puuttuminen

Alaikäisten käyttöön puuttuminen ja selkeät säännöt

Päihteiden käyttöön puututaan, kun huomataan

käyttöä

Nuorten tarvitsema tuki kavereilta ja muilta opiskelijoilta

Kaverin ohjaava tuki päihteettömyyteen

Kavereiden tuki päihteettömyydessä tärkeintä

Kavereiden tuki tärkeää käytön lopettamisessa

Avoin keskustelu ja yhdessä tekeminen tukena

Kavereiden emotionaalinen tuki

Huolen ilmaiseminen kaverialle sensitiivisesti koetaan vaikuttavaksi

Voi olla porukassa oma itsensä ja tehdä omat valintansa

Kertoa kaverin läheiselle käytöstä

Sosiaalinen tuki ja taidot

Olla kaverialle esimerkki lopettamisessa

Ei tueta toisen käyttöä

Toista kunnioittava ja huomioiva käytös muita opiskelijoita kohtaan

Nuorten tarvitsema tuki opiskeluympäristöstä

Ympäristön viihtyvyys

Riittävät ja toimivat oleskelutilat
Istumapaikkoja ja mukavuutta oleskelutiloissa
Tupakkapaikkojen sijainti riittävän etäällä oppilaitoksesta

Riittävästi harrastusmahdollisuuksia tauoilla

Sisäpelit
Sisäliikuntatilat
Ulkopelit

Ympäristön informaatio ja toiminnalliset teemat

Posterit koulun ympäristössä antavat informaatiota päihteistä
Kannustavaa ohjelmaa tukemaan päihteettömyyttä

Tuki oppilaitoksen ulkopuolelta

Koulun ulkopuolisten toimijoiden tuki
Viranomaisten ja lainsäädännön tuki
Kolmannen sektorin tuki
Kokemusasiantuntijoiden tuki
Hammaslääkärin tuki

Vanhempien tuki nuorten ja oppilaitoksen päihteettömyyden edistämiseksi

Hyvät ja luottamukselliset välit vanhempiin
Keskustelu nuoren kanssa päihteistä
Kontrolloiva tuki
Ohjaus kohtuulliseen käyttöön
Vanhemman esimerkillä on väliä
Vanhemman puuttuminen nuoren päihteiden käyttöön toimivampi, kuin muiden
Lopettamisen tuki

2 NUORTEN NÄKEMYKSET OPPILAITOSYMPÄRISTÖN KEHITÄMISEEN OPPILAITOKSEN PÄIhteettömyystyössä

Oppilaitoksen henkilöstön toiminta

Enemmän informaatiota päihteistä

Päihteistä puhuttaisiin useammin
Enemmän tukea ja tietoa päihteistä
Enemmän oppitunteja päihteistä
Monipuolisempaa tietoa päihteistä
Monipuolisemmin menetelmiä päihteiden käsittelyyn ja opiskelijoiden motivointiin
Empaattisempaa nuorten kohtaamista

Nuoret toivovat päihteiden käyttöön puuttumista laajemmin
Päihteiden käyttöön puuttuttaisiin useammin ja

- herkemmin
- Selkeämmät ja kovemmat seuraamukset käytöstä
- Korostetaan päihteetöntä oppilaitosta
- Opettajien välinpitämätön suhtautuminen ei tue opiskelijoiden mielestä päihteettömyyttä
- Tiedottamisen tehostaminen
- Tiedotetaan paremmin ja säännöllisesti oppilashuollon palveluista
- Tiedotetaan mistä voi saada apua päihdeasioissa
- Vanhempien mukaan ottaminen oppilaitoksen päihteettömyystyöhön
- Tilaisuudet vanhemmille
- Vanhempainillat ja tilaisuudet, joissa aiheena päihteet
- Vanhempainiltojen edut informaation jakamisessa
- Päihteisiin liittyvä muu viestintä vanhemmille
- Nuoret toivovat tietoa ja tukea vanhemmille
- Wilma-viestit informaationantajina
- Kyselyitä vanhemmille
- Oppilaitoksen ympäristön kehittäminen ja muutostarpeet
- Viihtyvyyden ja toiminnallisuuden lisääminen tauoilla
- Monipuolisemmat ja mukavammat tilat
- Sohvia ja istumapaikkoja lisää, jotta riittäisivät mahdollisimman monelle
- Lisää sisäaktiiviteetteja ja pelejä
- Muutakin kuin liikunnallisia aktiiviteetteja tauoille
- Ulkoaktiiviteettien mahdollistaminen
- Väriä, valoa ja parempi ilmanvaihto kouluihin
- Yhteisöllisyyden, tapahtumien ja päihdeinformaation lisääminen oppilaitosympäristössä
- Teemapäiviä toivotaan lisää
- Teemapäiviä, retkiä ja ryhmäytymistyyppistä toimintaa muulloinkin, kuin 1 vuosikurssin alussa
- Teemapäivien informoinnin kehittäminen
- Oppilaitoksen yhteisöllisyyden lisääminen
- Informaatiota antavia postereita lisää tiloihin
- Päihteiden käytön näkyvyyttä vähentävät toimet oppilaitosympäristössä
- Savuttoman alueen/tupakkapaikan siirtäminen
- Osoittaa sallitut tupakkapaikat
- Roska-astioita päihteille
- Nuorten osallisuus oppilaitoksen päihteettömyyden edistämiseen
- Opiskelijoiden oma vastuun kanto
- Opiskelijat eivät käyttäisi päihteitä oppilaitoksessa
- Tukea kavereita päihteettömyyteen
- Opiskelijoita osallistetaan toimintaa ja suunnitteluun
- Kyselyt ja tiedot karttoitus opiskelijoilta
- Nuorten osallistuminen kampanjoihin, kilpailuihin ja opetukseen

Päihteettömän oppilaitoksen mallinnus ja tarkastuslista

**PÄIHTEETÖN
OPPILAITOSYMPÄRISTÖ –
MALLINNUKSI TYÖKALUKSI
TURUN AMMATTI-
INSTITUUTIN HENKILÖSTÖLLE**

Tämä mallinnus ja tarkastuslista on koottu Turun ammatti-instituutin opiskelijoille tehtyjen haastatteluiden pohjalta huomioiden oppilaitoksen päihteettömyystyöhön liittyviä lakeja ja suosituksia.

Mallinnuksen tarkoitus on auttaa oppilaitosta kehittämään oppilaitosympäristön päihteettömyyttä. Sen avulla voidaan pohtia myös yksilöllisesti eri koulutalojen kehittämiskohtia päihteettömyystyössä oppilaitoksen suurempien linjausten lisäksi.

Tarkistuslistaa voidaan käyttää oppilaitoksen ja koulutalojen tilanteen tarkasteluun sekä mahdollisten toimenpiteiden tueksi esimerkiksi opiskelijahyvinvointiryhmissä. Tarkistuslista voidaan käydä läpi yhdessä opiskelijaedustuksen kanssa, jolloin lisätään opiskelijoiden osallisuutta oppilaitoksen päihteettömyystyössä.

1. OPISKELUYMPÄRISTÖN VIIHTYVYYS

Opiskeluympäristö on merkittävä tekijä oppilaitoksen viihtyvyyden ja yhteisöllisyyden luomisessa. Mielekäs ympäristö vähentää tylsyyttä ja päihteiden käyttöä koulupäivän aikana. Viihtyisä oppilaitosympäristö sisältää:

- Riittävät oleskelutilat
- Sohvia ja mukavia oleskelutiloja kaikille
- Riittävästi erilaisia sisäpelejä (mm. biljardi, pingis ja sulkapallo)
- Liikuntatilojen käyttömahdollisuus ja liikunnalliset harrastukset tauoilla
- Ulkopelimahdollisuudet
- Muiden, kuin liikunnallisten harrastusten mahdollisuus tauoilla (mm. musiikin harrastaminen ja lautapelit)
- Värit oppilaitosympäristössä
- Postereita ympäristössä antamassa päihdeinformaatiota

2. PÄIHTEETÖN OPPILAITOS JA KÄYTTÖÖN PUUTTUMINEN

Oppilaitoksella on selkeä ja yhtenäinen strategia nikotiini- ja muiden päihdyttävien aineiden käyttöön puuttumiseen ja jatkotoimenpiteisiin. Päihteiden käyttöön puututaan aina, kun sitä huomataan. Opiskelijat ja oppilaitoksen henkilöstö eivät käytä nikotiini- tai muita päihteitä työpäivän aikana. Oppilaitosympäristön kulkuväylät ja oppilaitosalue ovat päihdeittömät. Oppilaitoksen viestinnässä näkyy selkeästi pyrkimys oppilaitoksen päihdeittömyyteen.

3. TOIMINNALLISUUS

Toiminnallisuus koetaan tärkeäksi päihdekasvatuksessa. Toiminnallisuus tukee oppilaitoksen yhteisöllisyyttä ja nuorten osallisuutta sekä antaa nuorille tietoa päihdeistä nuoria kiinnostavalla tavalla. Oppilaitos järjestää säännöllisesti toimintaa, kuten:

- Päihdeisiin liittyviä teemapäiviä ja tietovisoja (esim. ehkäisevän päihdetyön viikko)
- Opintoretkeä
- Ryhmäytystä
- Hyvinvointivälitunteja ja toiminnallisia välitunteja, joissa on mukana oppilaitoksen henkilöstöä pitämässä rasteja mm. terveys-, hyvinvointi- ja päihdeteemoista.

4. PÄIHDEAIHEET OPETUKSESSA JA RYHMÄNOHJAUKSESSA

Opiskelijoille tarjotaan tietoa päihteistä oppilaitoksessa nuoria kiinnostavalla ja koskettavalla tavalla. Opetuksessa käytetään toiminnallisia menetelmiä (esim. Kahoot ja tietomiekkailu). Päihdeaiheita käsitellään esimerkiksi työkykytunneilla ja muilla soveltuvilla oppitunneilla. Ryhmänohjauksessa osallistetaan opiskelijoita keskusteluun esimerkiksi oppilaitoksen nikotiinituotteiden käytöstä.

5. YHTEISTYÖ KOTIEN KANSSA

Yhteistyö kotien kanssa on merkityksellistä päihteiden käytön ennaltaehkäisyssä. Huoltajille järjestetään säännöllisesti vanhempainiltoja, joissa annetaan tietoa nuorten päihteiden käytöstä ja tuetaan vanhemmuutta. Huoltajia informoidaan säännöllisesti päihdeteemoista ja oppilaitoksen päihdetilanteesta esimerkiksi Wilma-viestien välityksellä. Huoltajia tuetaan tarvittaessa yksilöllisesti.

6. YHTEISTYÖ OPPILAITOKSEN ULKOPUOLISTEN TOIMIJOIDEN KANSSA

Oppilaitoksessa käy säännöllisesti ulkopuolisia asiantuntijoita puhumassa päihteistä. Erityisesti kokemusasiantuntijat ovat nuorten mielestä vaikuttavia. Muita asiantuntijoita ovat esimerkiksi päihdepalvelut, poliisi, hammashuolto ja eri yhdistykset. Myös henkilöstölle tarjotaan säännöllisesti asiantuntijatukea ja koulutusta.

7. TIEDON KERUU, TIEDOTUS JA TIEDON HUOMIOINTI

Kouluterveyskyselyiden tulokset huomioidaan oppilaitoksen ehkäisevässä päihdetyössä ja tehdään tarvittaessa toimenpiteitä esiin nousevien teemojen mukaisesti. Tuloksista tiedotetaan henkilöstöä, opiskelijoita ja huoltajia. Kolmen vuoden välein tehtävissä oppilaitoksen terveellisyden ja turvallisuuden tarkastuksissa huomioidaan ehkäisevä päihdetyö osana tarkastuksia. Opiskeluterveydenhuollon terveystarkastusten yhteenvetoja käytetään tiedonlähteenä, jotka voivat auttaa tarvittaessa kohdentamaan toimia. Oppilaitoksen päihdeettömyystyössä huomioidaan merkinnät havaituista käytöistä ja välittämistilanteista.

9. OPISKELIJAHUOLLON TIEDOTUS JA YKSILÖKÄYNNIT

Opiskelijahuollon palveluihin päästään helposti ja nopeasti matalalla kynnyksellä. Palveluista tiedotetaan säännöllisesti esimerkiksi Wilma-viesteillä. Opiskelijalla on tieto siitä, millaisissa asioissa vastaanotolle voi hakeutua. Opiskelijalle tarjotaan tarvittaessa tukea käytön lopetukseen. HOKS-keskusteluissa opiskelijalla on mahdollisuus keskustella henkilökohtaisista asioista. Opiskelijahuollon yksilökäynnit ovat luottamuksellisia eikä niistä jää merkintää Wilmaan ellei tästä erikseen sovita opiskelijan kanssa.

8. OPISKELIJOIDEN KOHTAAMINEN JA HUOLEN PUHEEKSI OTTO

Opiskelijat kokevat mukavia kohtaamisia ja keskusteluja päihdeistä oppilaitoksen arjessa henkilökunnan kanssa. Kohtaamiset ja päihdeiden puheeksi otto tapahtuvat empaattisesti, asiallisesti ja avoimesti. Huolen puheeksi otto tapahtuu, kun herää huoli opiskelijan voinnista turvallisessa, rauhallisessa tilanteessa nuorta kunnioittavalla tavalla.

10. OPISKELIJOIDEN JA YSTÄVIEN TUKI TOISILLEEN

Opiskelijat kunnioittavat oppilaitosta ja muita opiskelijoita. Oppilaitosympäristö pidetään siistinä nikotiinituotteiden jätteistä. Päihteitä ei käytetä oppilaitosympäristössä. Ystävät tukevat ja kannustavat päihteettömyyteen. Jokainen nuori tulee hyväksytyksi omana itsenään ja voi tehdä omat päätöksensä päihteiden suhteen. Ketään ei painosteta päihteiden käyttöön. Muiden käyttöä ei tueta tarjoamalla tai myymällä päihteitä tai muilla tavoin tukemalla käyttöä.

11. HUOLTAJAN TUKI OPISKELIJALLE

Opiskelija voi keskustella avoimesti huoltajan kanssa päihteistä. Välit ovat hyvät ja luottamukselliset. Huoltaja puuttuu päihteiden käyttöön ja tukee päihteiden käytön lopetuksessa eikä toimi esimerkkinä käytölle. Huoltaja tekee yhteistyötä oppilaitoksen henkilöstön kanssa. Huoltajan kanssa on sovittu, ettei nuori käytä päihteitä tai vie päihteitä oppilaitokseen ja huoltaja pyrkii valvomaan tätä.

12. OPISKELIJOIDEN OSALLISUUS OPPILAITOKSEN PÄIHTEETTÖMYYSTYÖHÖN

Opiskelijat ovat mukana toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa (mm. ehkäisevän päihdetyön viikko, hyvinvointivälitunnit, teemapäivät). Opiskelijoita osallistetaan päihdeopetukseen laajasti esimerkiksi ryhmätöillä, joita esitellään muille nuorille ja henkilökunnalle. Opiskelijoiden kanssa käydään avointa keskustelua sekä tehdään anonyymejä kyselyjä nuorten tarpeista ja toiveista oppilaitoksen päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn. Ryhmänohjaustuokiot hyviä tilanteita yhteisölliselle keskustelulle.

TARKASTUSLISTA - KOHTI PÄIHTEETÖNTÄ OPPILAITOSYMPÄRISTÖÄ

Opiskeluympariston viihtyvyys ja toiminnallisuus	Toteutuu	Huomioitavaa	Toimenpiteet	Toimenpiteet suoritettu/muut huomiot
Riittävät ja viihtyisät oleskelutilat tauoilla oppilaitoksen koko huomioiden (mm. istumapaikkoja, värejä ja postereita).	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
Liikunnallisia harrastusmahdollisuuksia ja liikuntatilojen käyttömahdollisuuksia tauoilla.	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
Opiskelijoille on tarjolla monipuolisia harrastusmahdollisuuksia tauoilla (mm. lautapelit ja musiikki).	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
Oppilaitoksen henkilöstö järjestää säännöllisesti ohjattua toimintaa tauoilla, kuten hyvinvointivälitunteja.	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
Oppilaitoksessa järjestetään lukuvuoden aikana päihteisiin liittyviä teemapäiviä (mm. ehkäisevän päihdetyön viikko, opintoretkiä ja muuta toimintaa).	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:

Paihteeton oppilaitos ja käyttöön puuttuminen	Toteutuu	Huomioitavaa	Toimenpiteet	Toimenpiteet suoritettu/muut huomiot
Oppilaitoksella on selkeä ja yhtenäinen strategia päihteiden käyttöön puuttumiseen ja jatkotoimenpiteisiin. Henkilöstö noudattaa strategiaa.	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
Oppilaitoksen viestinnässä näkyy selkeä pyrkimys oppilaitoksen päihteettömyyteen.	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
Paihdeaiheet opetuksessa ja ryhmänohjauksessa	Toteutuu	Huomioitavaa	Toimenpiteet	Toimenpiteet suoritettu/muut huomiot
Oppilaitoksen opetuksessa käsitellään riittävästi päihdeaiheita esimerkiksi työkykytunneilla ja muilla soveltuvilla oppitunneilla.	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
Opiskelijoilla on säännöllisesti ryhmänohjaajatunteja. Niissä käsitellään päihdeaiheita ja osallistetaan nuoria keskusteluun (esim. ryhmäyttävät ryhmänohjaajatunnit).	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:

Yhteistyö kotien ja oppilaitoksen ulkopuolisten toimijoiden kanssa	Toteutuu	Huomioitavaa	Toimenpiteet	Toimenpiteet suoritettu/ muut huomiot
Oppilaitoksessa järjestetään huoltajille vanhempainiltoja, joissa keskustellaan päihdeteemoista ja tuetaan vanhemmuutta.	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
Huoltajille tarjotaan tarvittaessa yksilöllistä tukea vanhemmuuteen.	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
Oppilaitoksen päihdetilanteesta informoidaan vanhempia.	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
Oppilaitoksessa käy lukuvuoden aikana asiantuntijoita puhumassa päihteistä (mm. kokemusasiantijat, päihdepalvelut, poliisi ja hammahuolto).	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
Henkilöstölle tarjotaan koulutusta ja asiantuntijatukea.	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:

Tiedon keruu, tiedotus ja tiedon huomiointi	Toteutuu	Huomioitavaa	Toimenpiteet	Toimenpiteet suoritettu/muut huomiot
THL:n kouluterveyskyselyiden tulokset huomioidaan oppilaitoksen ehkäisevässä päihdetyössä. Tuloksista tiedotetaan henkilöstöä, opiskelijoita ja huoltajia.	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
Kolmen vuoden välein tehtävissä oppilaitoksen terveellisyys-, turvallisuuden ja hyvinvoinnin tarkastuksissa huomioidaan ehkäisevä päihdetyö.	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
Opiskeluterveydenhuollon tarkastusten yhteenvetoja käytetään tiedonlähteenä päihitteettömyystyössä.	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
Merkinnät havaituista käyttö ja välittämistilanteista huomioidaan oppilaitoksen päihitteettömyystyössä.	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:

Opiskelijahuollon yksilökaynnit ja tiedotus sekä huolen puheeksi otto	Toteutuu	Huomioitavaa	Toimenpiteet	Toimenpiteet suoritettu/muut huomiot
Opiskelijahuollon resurssit vastaavat suosituksia ja palveluihin päästään saumattomasti laissa säädettyssä ajassa (opiskeluterveydenhuolto, psykologi- ja kuraattoripalvelut).	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
Opiskelijahuollon palveluista tiedotetaan opiskelijoita lukuvuoden aikana säännöllisesti.	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
HOKS-keskustelut toteutuvat lain mukaan ja opiskelijalla on mahdollisuus keskustella niissä myös henkilökohtaisista asioista (esim. päihteistä).	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
Oppilaitoksella on malli huolen puheeksi ottoon opiskelijan kanssa ja puheeksi ottoon on tarjottu tukea/koulutusta henkilöstölle.	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:

Opiskelijoiden osallisuus	Toteutuu	Huomioitavaa	Toimenpiteet	Toimenpiteet suoritettu/muut huomiot
Opiskelijat ovat mukana oppilaitoksen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa (mm. ehkäisevän päihdetyön viikko, teemapäivät ja hyvinvointivälitunnit).	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
Opiskelijoita osallistetaan päihdeopetukseen.	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:
Opiskelijoille tehdään anonyymejä kyselyitä päihteiden käyttöön liittyen (mm. kattava osallistuminen kouluterveyskyselyyn).	☐	☐ Lisätiedot:	Vastuutahot:	☐ Pvm: Huomiot:

Päivämäärä:

Koulutalo:

Laatijat:

Lisätiedot:
